A black and white portrait of Peter Rezman, an elderly man with a full, bushy grey beard and mustache. He has receding hair and is wearing a dark bowler hat. He is looking slightly to his left with a faint smile.

JAK

SLOVENIAN
BOOK
AGENCY

Sample
translation

PETER REZMAN
The West of the Pit
Novel

Peter Rezman *The West of the Pit*

Novel

Sample translation

Original title: *Zahod jame*

Uredili / Edited by

Tanja Petrič, Katja Stergar

Prevodi v angleščino / English translations by

Jason Blake, Simon Zupan

Založila in izdala Javna agencija za knjigo Republike Slovenije, Metelkova 2b, 1000 Ljubljana
Zanjo Aleš Novak, direktor

Issued and published by Slovenian Book Agency, Metelkova 2b, 1000 Ljubljana

Aleš Novak, Director

Grafično oblikovanje in prelom / Technical editing and layout

Marko Prah

Tisk / Print

Grafex, d. o. o.

Naklada / Print run

300 izvodov / 300 copies

Darilna publikacija / Gift edition

© Nosiči avtorskih pravic so avtorji/prevajalci sami, če ni navedeno drugače.

© The authors/translators are the copyright holders of the text, unless stated otherwise.

Ljubljana, 2015

CIP - Kataložni zapis o publikaciji

Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

821.163.6-311.2

REZMAN, Peter

The west of the pit : novel : sample translation / Peter Rezman. -

Ljubljana : Javna agencija za knjigo Republike Slovenije = Slovenian Book Agency, 2015

ISBN 978-961-93270-9-8

281772800

Table of contents

Peter Rezman: About the author and his work	2
<i>Zahod Jame</i> (excerpt in Slovenian)	7
<i>The West of the Pit</i> (excerpt in English, translated by Simon Zupan)	13
Translations	
Bulgarian (Translated by Ljudmil Dimitrov)	19
Croatian (Translated by Miroslav Gradečak and Ksenija Premur)	26
Dutch (Translated by Draga Rinkema)	38
German (Translated by Tadeja Lackner-Naberžnik)	45
Hungarian (Translated by Gergely Bakonyi)	52
Italian (Translated by Lucia Gaja Scuteri)	58
Japanese (Translated by Jun Mita)	65
Macedonian (Translated by Darko Spasov)	72
Polish (Translated by Marlena Gruda)	78
Romanian (Translated by Paula Braga Šimenc)	84
Russian (Translated by Aleksandra Krasovets and Nadežda Starikova)	90
Serbian (Translated by Dragana Bojanić Tijardović and Jelena Dedeić)	104
Spanish (Translated by Damian Ahlin)	116
List of Translators	122
Co-financing Publications of Slovenian Authors in Foreign Languages	129

Peter Rezman

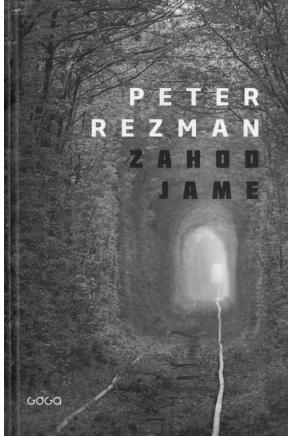
Photo: Katja Rezman

Peter Rezman (1956) began publishing poetry in the late 1970s. In 1985 he self-published a collection of poems, *Pesmi iz premoga* (Poems from the Coal Mine) and the short story collection *Kiril Lajš ni lastnik krčme Peter Rezman* (Kiril Lajš Is not the Owner of the Peter Rezman Inn). In 1991 his poetry chapbook *Črno in črno, rdeče in rdeče, zeleno in zeleno* (Black and Black, Red and Red, Green and Green) appeared. In 2005, he became involved in the PreGlej project. There have been two staged readings of his *Hiša* (House) from the set of 12 mini-dramas in *Preživetje* (Survival). In the 2009/2010 season the Ljubljana City Theatre, in co-production with Glej, performed his monodrama *Skok iz kože* (A Jump Out of the Skin), directed by Jaka Andreja Vojevic and performed by Gaber K. Trseglava. The Pozoj publishing house published his poetry collection *Družmirje* in 1998. In 2008 Litera published, first, the short stories *Skok iz kože*, which won *Dnevnik* newspaper's 2009 Fabula prize for the best collection of short stories published within the previous two years. In 2009 the collection of dramatic texts *Beseda te gleda* (The Word is Looking at You) appeared,

followed by Rezman's first novel, *Pristanek na kukavičje jajce* (Landing on the Cuckoo Egg) in 2010. In the same year, his verse drama *Ljubljana – Gospa Sveta* (Ljubljana – Lady of the World) was published by the Integrali Cultural Society in Ljubljana, and in 2011 Založba Goga published his short story collection *Nujni deleži ozimnici* (Necessary Stocks for Winter), which was among the ten best short story collections nominated for the 2011 Fabula prize. In 2012 the Velenje Library published another collection of short stories *Jezero na robu mesta* (The Lake at the Edge of Town), which he wrote along with Esad Babačić, Dušan Dim and Feri Lainšček. In 2012 his novel *Zahod Jame* (The West of the Pit; Založba Goga) appeared, which was among the five novels on the shortlist for *Delo* newspaper's Kresnik award. Excerpts from the author's prose works have been translated into Bosnian, Czech, Croatian, English, Slovak and Welsh. In 2014 his children's verse picture book *Žvalinjak*, illustrated by Marko Rop, was published, and he completed both his third novel, *Barbara in Krištof* (Barbara and Christopher) and the documentary drama *Šesti blok* (The Sixth Block).

Email of the author: peter.rezman@gmail.com

Book information

© Založba Goga

Year of publication: 2012

Binding: hardcover

Dimensions: 13 x 20 cm

No. of pages: 288

Publisher: Založba Goga, Glavni trg 6,
8000 Novo mesto, Slovenia

ISBN: 978-961-277-033-4

Price: €24.90

Foreign rights

Založba Goga: goga@goga.si

Zahod jame (The West of the Pit, novel)

The old miner Ivan would like to forget much about his life underground, most of all the mining accident in which his best friend Lojze died. When he is visited by Lojze's son Denis, who never knew his father, since he died before Denis's birth, Ivan's past starts to come back to him. It turns out that Denis's simple question of how his father died does not have a simple answer. In order to understand his fa-

ther's death, Denis must also understand the mine, its darkness, greed, but also the collegial warmth and sense of home, the technology that is always being updated, the continuous rotation of the conveyer belt, and he must understand his father in different periods and roles... Ivan's story moves between underground and the surface, between darkness and light, between love and death.

From the book's cover

Media reactions

The motif of the Velenje lignite mine in which he laboured occurs repeatedly in Rezman's works. Given the mine motif, many readers will perhaps think of Zola's *Germinal*. But no, Rezman's heroes are no rebels, no fighters against the authorities, the owners. Why would they be? The mine takes care of them, gives them an apartment, pays for schools, and they

can retire at a younger age than other workers. More important than the worker theme is the metaphysical image that we come across already in Rezman's poems and short stories. This is a line between underground and solid ground, between light and darkness, between heaven and the depths of the earth.

Jelka Ciglenečki, *from the afterword*

Rezman exhibits that particular relation to the pit, to the shaft and the mine, seen more often in one's attitude to the sacred; fascination and awe, admiration of machinery and transport lines, of intersec-

tions and ventilation shafts; everything thrills him, yet at the same time he is aware that venturing into the depths is almost forbidden, that today's secularized, disenchanted exploitation necessarily leads to senseless victims.

Matej Bogataj, *Literatura*

The West of the Pit is ultimately a testimony to an era. The slow collapse of the western part of the mine should be read as a metaphor of the Yugoslav dream: a belief in the power of the collective, holes in the system, and the unavoidable disinte-

gration of the country. [...] The blurring of characters and at times the predictable solutions withdraw into a narrative density and language which, with its unusualness, freshness and melody, is the true hero of the novel.

Ana Geršak, *Sodobnost*

A mine does not offer a job that can be exchanged for another; on the contrary, it is a special way of life and a commu-

nity built on its own ethos, language, rituals, habits. Rezman successfully transmits this to the reader.

Iva Kosmos, *Dnevnik*

The novel *The West of the Pit* is an homage to mining and a unique literary museum that preserves the disappearing tradition. With this novel, it is almost impossible to ignore the fact that a significant segment of Slovenian art, even contemporary art, is similarly connected to

the mining tradition – as strikes the eye most obviously in the work of *Neue Kunst Slowenische* and their Trbovlje industrial, mining iconography. Iztok Kovač's dance group *En-Knap* similarly found its inspiration, but also the stage design for its films, in Trbovlje's mining past.

Jela Krečič, *Delo*

The love affair (even in slavishness) that arises from this bare, daily miner “intercourse” with the cave is the basic driving force of life, the very story of the miner,

also in the novel *The West of the Pit*. But the majority of the miners cheat on this first love with an earthly lover or even a wife.

Diana Pungeršič, *Večer*

Zahod jame

(ODLOMEK)

19

Na vrhu stopnišča v tretjem nadstropju nadomestnih objektov premogovnika zavije desno. Dolg hodnik po sredini črni nad temno zeleno preprogo, prav kot kakšen jamski rov. Ravno tako kot nadstropje niže pred pisarno projektantov. Talnina. Zatohlo. Neprezračeno.

Tudi tukaj neonke polnijo kanal s hladno, bledo lučjo. Na obeh straneh se vsakih nekaj metrov dviguje cimper temno zelenih vrat s črnimi napisnimi ploščicami. Stene so posute z neobičajno barvo prašnega lignita. Vpijajo bledo žarčenje stropnih leščerb. Med cimpri visijo fotografije in vlečejo vase bele niti svetlobe. Veliki portreti umazanih rudarjev v potolčenih čeladah se stapljajo v globino črnih slik. Izstopajo režeči zobje. Odbijajo neonsko luč kot čeljusti fosilnih lobanj.

Zakorači vanj. Ustavi se pred vратi, na katerih piše predsednik uprave dr. Ivan Kaplan. Soimenjak.

Potrka. Sliši poziv. Vstopi v pisarno. Začudi se. V prostornem in svetlem steklenjaku sedi za velikim komandnim pultom smejoča se ženska.

»Gospod Črepinšek, malo počakajte. Direktor ima še en telefon.«

Stoji sredi pisarne. Gleda prostor za hrbtom kar naprej smejoče se ženske. Za cel vrt zelenja je razpostavljenega v množici velikih glinenih loncev. Vse tja do velikega okna, skozi katerega se zeleni in valovi isto smrečje s hriba onkraj reke, kot je videti tudi z njihove pisarne. Čisto drugačno je kot to zeleno listje v rdečih lončenih posodah. Po črni prsti, iz katere raste zelenje vseh mogočih oblik in odtenkov, so nasute rdečkaste glinene kroglice. Niti ena rastlina nima cveta.

»Zdaj je pa prost,« ga zmoti smejača in namigne proti vratom, ki vodijo iz njene pisarne na desno. Odpre jih in vidi na drugi strani prostora doktorja rudarskih ved in sliši za svojim hrbtom:

»Boste kakšno kavo? Čaj? Vodo? «

»Vodo,« ji odvrne, ne da bi se ozrl. Nameri se proti stolu, kamor ga s kretnjo povabi generalni.

Ko sede, direktor postavi:

»Dolgo se že nisva videla, Ivan.«

»Res je, gospod direktor,« skuša biti sproščen.

»Pa nismo daleč narazen, veš. Jaz tik nad vami. Mislim, nad vašo, projekantsko pisarno.«

Ivan ne odgovori.

»Nisi imel daleč, če bi hotel priti do mene. In bi lahko meni povedal, če se ti ne zdi kaj prav. Saj veš, da smo na Umi vsi kamarati. Za novinarje pa imamo svojo službo. Ni treba mimo nje.«

Kaj naj reče? Ni kaj odgovoriti.

»Zdaj so nas pa vsi časopisi polni. Kot da imamo spodaj Dachau!? Pa plinske celice. Krematorij je pa dol, u elektrarni, bodo kmalu pisali! Dachau, ja,« se ne more posloviti od imenitne domislice predsednik rudniške uprave.

Zniža ton:

»A ti veš, kako škodo si nam naredil, Ivan? Pa sebi!« Gleda ga in čaka, saj je vedel, da bo po tem uvodu sledila kazen.

Bo šel na disciplinsko? Ga bodo premestili v kakšno odročno skladišče?

V projektivi ga ne bodo več gledali.

»Eni so rekli, da bi te dali na disciplinsko. Drugi, da te naj premestimo. Jaz pa sem si rekel, da tebe ni mogoče več disciplinirati. Ti si že dolgo tam, pri onih. Odkar so tu, v našem mestu, si zraven. To vemo. Pa ni nič narobe s tem, da ne boš mislil. Tudi ekologi morajo bit. Samo ne tako, Ivan, da svoje tiščiš v drek.«

Pomisli, prvič, da ga bodo vrgli na cesto.

Pa saj me ne morejo, takoj pride naslednja misel. Saj ima zdravniško spričevalo. Njega ne morejo kar tako.

Soimenjak, generalni direktor, malo potežka debelo kartonasto kuverto, ki je na las podobna zdravniškim kartotekam.

»Tukaj imam tvoj dosje. Vidiš. Tu notri je twoje šahtnnsko življenje. Vse je zapisano. Vso twoje minulo delo smo zdaj malo popravili, veš, Ivan. Zdaj smo ažurirali podatke. Srno ugotovili, da ti je ves čas, kar si prišel iz bolnice, pripadal beneficirani staž. In srno popravili to napako in se ti lepo izide. Danes delaš zadnji šiht. Pol pa v penzion, Ivan ...«

Ivan se nasmeje. S kratkim hehe, kot se človek nasmeje bolj zato, ker pripovedovalcu šala ni uspela kot šali sami. Čaka, kaj bo resnega povedal direktor. In ko ne reče nič več, mu začne prihajati v zavest.

Direktor se ne zajebava. Njegov čas je preveč dragocen za takšne neslane šale.

Prihaja mu v zavest, kaj mu je govoril direktor.

O vzrokih za takšno odločitev ni padla nobena beseda, čeprav je mislil, da bo Kaplan hotel vedeti ravno to. Kdo? Kdaj? Kako? Komu? Od kod? Predvsem pa, zakaj!?

Nič od tega. Samo da gre v penzijo, mu je povedal. Da sedi pred njim in posluša, da je zadnjič na šihtu. Da bo šel v penzion. Konec poti. Cilj, ki ga je večina knapov s takšnim pričakovanjem komaj čakala. Še zadnjič dati pobom za pijačo. Za pir na kapiji. In je tudi on pozabil naučeno zgodbo, kako bo prekril Risino neumno pošiljanje podatkov Hrustlu. Podatkov, ki jih niso razumeli ne ona, ne Hrustl, ne novinar, ki jih je objavil v časopisu.

Nemogoče, da bi šel v penzijo, ne da bi nikomur ne dal za pir na kapiji. In mu je kar ušlo:

»Pol pa ja še noben ne ve, da delam zadnji šilit. Kdaj bom pa dal za pijačo? Za pir? In komu? Na kapiji ...«

»Nobene kapije ne bo, Ivan. Da ti na kraj pameti ne pade. Če hočeš, da ti bomo dali mir in te pustili s svojimi ekološkimi izpadji in ne bomo terjali nadomestila za škodo, ki si nam jo povzročil! Se boš spucal s šahta ko zadnja smet in da te ne vidimo nikol več! A si zastopu!«

»Škodo? Kako škodo sem naredu?«

»Ugled nam mažeš. Ven si nosil stvari in nam delal svinjarijo. Tu smo ves cajt. Tu bi se mogli zmenit. K meni bi moral prit, če te je kaj tiščalo, ne pa da si ... Ugled si nam umazal. Črno piko mamo. Vsi zdaj berejo, da smo doktorji premoga pogrebcji ruderjav. Da krapi umirajo pri živem telesu. Da si kopljajo jamo. Za sebe. Ne zarad kolna. Da smo to mi krivi. Jaz. Jaz da ubijam moje pobe. A si mislu, da bomo to kar požrli? Da bom jaz šel mirno čez to. Nisi tako nor, da bi ne bil štrafan, Ivan. Nobene šahntske kapije ne bo več za tebe. Ne za pit, še manj, da bi šel skozi njo. Na šaht. Fertih je. Halt si si dal sam.«

Edini ščepec olajšanja ga je za hip obšel, ko je pomislil, da tudi za Riso ne bi bilo milosti, le da bi jo čakalo mučno mrcvarjenje na disciplinski komisiji in še kakšne podtaknjene izmišljotine, javno pranje izmišljenih napak in na koncu delovna knjižica, morebiti celo odškodninska tožba. Šaht ni poznal milosti, ko je bila ranjena njegova veličina.

Potem je pomisli, da bi se opravičil, obljudil, da ne bo več, in prosil, a ga je takoj minilo.

Meja je bila prestopljena.

Včasih je igral šah. Poznal je ta občutek. Trenutek, ko ti postane jasno, da je poraz neizbežen. Drobec upanja je še samo, da bi mogoče izvlekel remi. Neodločeno. Toda kako? Kako neodločeno, če je to igra, kjer bo na koncu odločeno! Brez kompromisa.

Neodločeno? Remi je iluzija. Tudi remi je poraz. Mogoče časten poraz?

Časten poraz. Poraz ne more biti časten. Kot ne more biti častna smrt. Smrt je konec. Potem je vseeno. Potem ni nič. Ne. Potem je samo še nič.

Gledal je v tla.

Je to on? Tukaj? Zdaj? Na tem stolu?

Je tam Kaplan? Na oni strani mize. Direktor? Bog?

Odločeno je. Ni neodločeno. Kompromis je, ampak je tudi poraz. Izgon. Nikoli več ne bo smel čez šahtnsko kapijo. Nobeni kamarati ne bodo zapili njego-vega zadnjega šihta. Ne bo sodca z izrezljanimi prekrižanimi kladivi. Ne bo pušica cajga. Nič. Izgon. Nikoli več čez kapijo.

Pa bi še šel?

O, bi.

Bi šel v jamo?

Pa še kako!

Koln diši. Kot kruh.

Tako pa bo hodil peš mimo deponije in ga vohal. Kot ranjena zver pobegli plen. Malo kiselkasto, malo žveplasto, ko zapiha, se te vonjave poudarijo. Se zgostijo nekje med koncem nosne odprtine in grlom. Nekaterim je zoprno. Knapom ne. Tako domače jim je! Kot skorja suhega, plesnivega kruha v predalniku, ko si lačen in ni ničesar drugega dati v usta.

Nikol več čez kapijo, je rekел.

Nikol.

Mat.

Gledal je v tla. V konice svojih čevljev.

Črni čevlji. Šivani. V karo pleteno črno usnje pokriva nožne prste. Lep vzorec. Všeč mu je. Že dolgo. Skoraj deset let. Kdo ve, kolikokrat jih je že nesel potempljati. Vzorec pa drži. Pazi ga. Ščetka ga. Namaže s kremo. Potem počaka petnajst minut in spolira z mehko krpo do sijaja. Dobri čevlji. Usnjeni. Kje jih je že kupil?

Nič več šahta.

Treba bo končati. Oditi. Še zadnjič skozi šahtnsko trapijo. Dvigne pogled.

Kaplan ga je gledal in čakal. Gledata se v oči. Kaplan ima še nekaj razredčenih las, ki štrlijo na vse strani, kot bi ga česala burja.

»A je še kaj treba reči,« vpraša.

Kaplan počasi in razločno odgovoril:

»Jaz sem svoje povedal, Ivan. Takšna je odločitev kolektiva. Ni samo moja. Sem bil pa za in sem jaz to pravzaprav tudi predlagal. Kolektiv se je pa stri-njal.«

»Kot vedno.«

»Kot vedno, Ivan. Saj veš, da krapi vkup držimo.«

»Knapi ...«

»Knapi, Ivan. Ti si mal pozabil, veš, Ivan. Si pozabil, kje je beli kruh doma. Saj veš, kje. V črni lukni se skriva beli kruh!«
Čevlji so se bleščali. Kot vedno. Kot že vseh petnajst let.
Kje že jih je kupil?

Potem se dvigne. Z olajšanjem, a bil je težak kot sviniec. Stopi ob stol, ga malo porine naprej proti mizi in poravna, da je pravokotno na Kaplanovo mizo. Ne pogleda ga več v oči.

»Srečo, gospod direktor.«
»Srečno, Ivan ...«

Generalni obstane z glasom, kot da bo še nekaj rekel. In res:

»A veš ti, Ivan, da bi se lahko to, kar delamo zdaj, imenovalo Črepinškova odkopna metoda. Ne pa da si nas frtajaflov novinarjem! Mi srno vedeli že takrat, ko si sodeloval pri ekoloških demonstracijah, da nisi pravi knap!«

Obstane sredi koraka in se obrne ter se zagleda v njegovo kuštravo in razredčeno lasišče in okrogljino lobanje, ki se vidi skozenj:

»Ne, gospod Kaplan. Moralo bi se reči odkopna metoda Lojza Koprivnikarja. Ne pa da je oni žnudravci z zabitim nosom pokradel njegovo znanje.«

»Koprivnikarja ?«
»Koprive, ja ...«
»Tistega nadzornika na ... «
»Na koti plus minus nič zahoda tame.«

Ne nadzornika. Štajgerja! Štajgerja, kot ga še ni blo na šahtu in ga tudi ne bo nikol več.«

»Ki je umrl ...«
»Ko ga je potolklo na čelu. Na zahodu. Na koti nič, ja Koprivova odkopna metoda je to.«
»Vidiš, Ivan ...«
»Štajger je bil. Res. Vedel je pa več, kot vete vsi šahtnski inženirji in dohterji skupej!«

Ko je stopil ven, so se vrata za njim mehko zaprla. Hodnik je bil razsvetljen v topli rumenkasti svetlobi. Zelena stena in hrpatv nanos barve lignita sta živo legala ena v drugo, prav žarela sta na zidu. Pod zloščenimi, črnimi čevlji v pletenem usnjenem vzorcu se je tiho vdajal mehak tapisom. Vsakih nekaj korakov se mu je z zida nasmehnil vesel, črnobel portret vsakokrat drugega knapa, posnetega v jami. Na ortu. Z otroče umazanimi obrazov so izstopali beli zobje v nasmehih, kot da bi se slikali veseli črnski muzikanti jazzja. Vse obraze do zadnjega je poznal, čeprav so bili nekateri mlajši več kot petnajst let.

Na videz je še vedno poznal vse knape, ki so delali v jami.
Danes je še šel, jutri pa mu ne bo treba več pred peto na avtobus. Ne jutri, ne pojutrišnjem, ne potem, ne drugi teden. Nikoli več.

»Pa nikol več,« je pribil na glas pred dvigalom, a ni pritisnil tipke z gravirano puščico, obrnjeno navzdol. Črni, kdo ve kolikokrat potempljani čevlji so zapeketali po poliranih kamnitih stopnicah in neka uslužbenka, ki je ravno šla mimo, je slišala glas s spodnjega podesta stopnišča:

»Kurc vas gleda vse skup!«

Peter Rezman: *Zahod jame*. Založba Goga: Novo mesto 2012, p. 231–238.

© Založba Goga

The West of the Pit

(EXCERPT)

19

At the top of the staircase on the third floor of the replacement mine facility, he turns right. The middle part of a long corridor above the green carpet is blackening, just like the gallery of a mine. Just like one floor down in front of the project engineers' office. Baseboard. Stuffy. Unventilated.

Here, too, neon lights fill the tunnel with a cold, dim light. On either side, the pillars of dark green doors with black name plates rise every few meters. The walls are speckled with an unusual paint of dusty lignite. They absorb the dim radiation from small lamps on the ceiling. Between the pillars hang photographs which soak up the threads of light. Large portraits of dirty miners in dented helmets melt into the depths of the black pictures. Their grinning teeth stand out. These reflect the neon light like the jaws of fossil skulls.

He steps in. He stops before the door with President of the Management Board Dr Ivan Kaplan written on it. Namesake.

He knocks. He hears a call. He enters the office. He is surprised. In a spacious and bright glasshouse, a laughing woman sits behind a large control panel.

“Mr Črepinský, please wait a moment. The Director is speaking on the phone.”

He stands at the center of the office. He observes the area behind the back of the incessantly laughing woman. Enough green plants to fill a garden are set about in numerous large clay pots. All the way to the large window through which the same pinery rolls greenly from the hill across the river that can also be seen from their office. It is completely different from these green leaves in the red clay pots. Reddish clay balls are strewn over the black soil out of which grow green plants in all forms and shades. Not one plant has a blossom.

"He is free now," the smiley woman interrupts him and gestures at the door leading from her office to the right. He opens it and sees an engineer with a doctorate in mining across the room and hears behind his back:

"Would you like coffee? Tea? Water?"

"Water," he replies without looking back. He aims for the chair to which the director motions him.

After he sits down the director says:

"We have not seen each other in a long time, Ivan."

"True, Mr Kaplan," he tries to be relaxed.

"But we are not far apart, you know. Me right above you. I mean above your project office."

Ivan does not reply.

"You did not have a long way to go, if you wanted to see me. And you could have told me if you thought anything was wrong. You know we are all comrades at the shaft. We have our own service for the journalists. No need to bypass it."

What is he supposed to say to this? There is nothing to be said in reply.

"We are all over the newspapers. As if we had Dachau down there! And the gas chambers. And there's a crematorium down there in the power station, they'll soon be writing! Dachau, yes," the President of the Board cannot let go of that brilliant idea.

He lowers his tone:

"Do you have any idea how much damage you did to us, Ivan? And to yourself!" He looks at him and waits because he has known that a penalty was coming after these introductions.

Will he have to go before the Disciplinary? Will he be transferred to a remote depot?

He is done with the project office.

"Some suggested sending you to the Disciplinary. Others, transferring you. But I said to myself that you can no longer be disciplined. You have been there a long time, with them. Ever since they've been here, in our city, you have been with them. We know that. And there's nothing wrong with that, mind you. We need ecologists, too. But not, Ivan, by crapping in your own nest."

He thinks, for the first time that he will be given the boot.

But they can't do that, is his next immediate thought. He has a medical note. They can't get him just like that.

The namesake, the General Director, weighs the fat cardboard envelope a little bit, which looks exactly like a medical envelope.

"Here is your file. You see. In here is your life in the shaft. It's all written down. All your past work has been changed a little bit, you know, Ivan. We have updated the data. We found that you have been eligible for an accelerated re-

tirement plan ever since you left hospital. And we fixed that mistake and that works out well for you. Today is your last shift. And then retirement, Ivan..."

Ivan laughs. With a brief heh heh, with which one laughs more because the speaker's joke has failed than because of the joke itself. He waits to see what the director has to say in a serious line. And after he says nothing, he starts to realize.

The director is not fooling around. His time is too precious for such horse-play.

He starts to realize what the director was saying.

Not one word was about the reasons for this decision, although he thought that Kaplan would want to know precisely that. Who? When? How? To whom? From where? And in particular, why?

None of that. He was being pensioned off, was all he told him. To sit before him and listen, that this was his last shift. That he was retiring. End of the journey. The finish line that most miners so eagerly anticipated. Buy the lads a drink one last time. Buy beer at the gate. And he also forgot the memorized story of how he was going to cover up Risa's silly act of sending data to Hrustl. The data that was understood neither by her, nor by Hrustl, nor by the journalist who published it in the paper.

He can't just retire without buying someone a beer at the gate. And he just blurted it out:

"But then nobody knows that this is my last shift. When do I pay for the drinks? For beer? And to whom? At the gate..."

"There will be no gate, Ivan. It's out of the question. If you want us to leave you alone with your eco-outbursts and not ask for compensation for the damage that you did to us! You will bugger off from the shaft as the last piece of garbage, and make sure we don't see you again! Do you understand me?"

"Damage? What damage did I do?"

"You are ruining our reputation. You let stuff out of the bag and put us in a dirty mess. We are here all the time. We should have sorted things out here. You should have come to see me if you had a problem and not... You have ruined our reputation. We've got a black mark. Now everyone is reading that us Doctors of mining are just in the business of burying miners. That miners are dying alive. That they are digging holes. For themselves. Not because of coal. That this is our fault. Mine. That I'm killing our lads. Did you think we were going to just swallow this? That I'll just ignore that. You are not crazy enough not to get punished, Ivan. No more shaft gate for you. Not for drinking, let alone for passing through it. To the shaft. You're done and buried. You yourself killed it."

The only moment of relief came at the thought that there would not be any mercy for Risa either; on the contrary, she would have to endure painful torture

before the disciplinary committee, plus some made-up lies, public laundering of invented mistakes and the employment booklet in the end, maybe even a litigation for damages. The shaft had no mercy when its greatness was hurt.

Then he thought he would apologize, promise not to do it again and beg; however, he abandoned that immediately.

The line has been crossed.

He used to play chess. He knew the feeling. The moment you realize that defeat is imminent. And only a hint of hope exists that you can maybe get away with a tie. A draw. But how?

What draw if this is a game that will have a final decision? Without a compromise.

A draw? A tie is an illusion. A draw is a defeat. Maybe an honorable defeat?

An honorable defeat. A defeat cannot be honorable. Just like death can't be honorable. Death is the end. It doesn't matter afterwards. There is nothing afterwards. No. Afterwards nothing remains.

He stared at the ground.

Is that him? Here? Now? On this chair?

Is that Kaplan? Across the desk. The Director? God?

It has been decided. No tie. It's a compromise but also a defeat. Expulsion. Never again will he be allowed through the shaft gate. No comrades will drink to his final shift. No little barrel with an engraving of crossed hammers. No box of tools. Nothing. The kiss-off. Never again through the gate.

But would he like to do it again?

Oh, yes he would.

Would he like to go to the pit?

He would love to!

Coal smells nice. Like bread.

But now he will be walking past the piles of coal and smelling it. As a wounded beast with its escaped prey. A bit sourish, a bit sulphurous; when it blows, these scents intensify. They thicken somewhere between the end of the nostril and the throat. This is unpleasant for some. Not to the miners. To them it feels so familiar! Like the crust of dry, moldy bread in the cupboard when you are hungry and you have nothing else to eat.

Never again through the gate, he said.

Nevah.

Mate.

He stared at the ground. At the tips of his shoes.

Black shoes. Stitched shoes. Plaited black leather covers the toes. Nice pattern. He likes it. He has for a long time. Almost ten years. Who knows how

many times he has had them resoled? But the pattern's still there. He takes care of it. Brushes it. Applies shoe polish. Then he waits fifteen minutes and polishes it with a soft cloth to a shine. Good shoes. Leather. Where did he buy them?

No more shaft.

He will have to stop. Leave. For the last time through the shaft gate.

He looks up.

Kaplan is looking at him and waiting. They look each other in the eyes. Kaplan has a few scent hairs that jut out in all directions, as if he has been raked by the bora wind.

"Is there anything else that has to be said," he asks.

Kaplan replies slowly and clearly:

"I said what I had to say, Ivan. It's the decision of the team. It's not just mine. But I was in favor of it and I actually proposed that. And the team agreed."

"As always."

"As always, Ivan. You know that we miners stick together."

"Miners..."

"Miners, Ivan. You have forgotten, you know, Ivan. You forgot where white bread lives.

You know where. The black hole hides white bread!"

The shoes were shining. As always. As throughout the past fifteen years.

Where did he buy them?

Then he gets up. Relieved, but he was heavy as lead.

He steps up to the chair, pushes it forward a bit towards the desk and straightens it up, so that it is perpendicular to Kaplan's desk. He no longer looks into his eyes.

"Good luck, Mr Kaplan."

"Good luck, Ivan."

The director's voice hesitates as if he were going to say something. And indeed:

"Do you know, Ivan, that what we are doing now could be called Črepinské's mining method? Instead you snitched on us to the journalists! We knew back then when you participated in ecology demonstrations that you were not a true miner!"

He stops suddenly and turns and stares at his disheveled and depleted scalp and the dome of the skull seen through it:

"No, Mr Kaplan. It should be called the Lojz Koprivnikar mining method. Instead, that little snot with the bull nose stole his knowledge."

"Koprivnikar?"

"Kopriva, yes..."

"That supervisor at..."

“At the height plus minus zero of the west of the pit.

Not the supervisor. The pit foreman! A pit foreman such as the shaft has not seen before and never will again.”

“Who died...”

“When he was crushed at the digging. In the west. At the height zero; yes, this is Kopriva’s mining method.”

“You see, Ivan...”

“He was a pit foreman. True. But he knew more than all of you bloody mine-shaft engineers and Docs together!”

When he stepped out, the door behind him closed gently. The corridor was lit by a soft yellowish light. The green wall and a rough coating of lignite paint lay one on top of the other, they indeed glowed on the wall. Under the shiny, black shoes with their plaited leather pattern, the soft carpet quietly yielded. Every few steps a happy, black-and-white portrait smiled at him of a different miner recorded in the pit. On the spot. White teeth in smiles stood out from the childishly dirty faces as if it was a picture of black jazz musicians. He knew all the faces to a man even though some were more than fifteen years younger.

He could still recognize all the miners who worked in the pit.

Today he went, but tomorrow he will no longer have to catch the bus before five. Not tomorrow, not the day after tomorrow, not even later, not next week. Never again.

“Well, then never again,” he loudly exclaimed before the elevator, but without pressing the button with the engraved arrow pointing downwards. The black shoes, resoled who knows how many times, trotted down the polished stone steps, and a female employee who happened to be passing heard a voice from the lower landing of the stairway:

“You can piss off, all of you!”

Translated by Simon Zupan
Contact: simon.zupan@um.si

Залезът на мината

(откъс)

Translated by Ljudmil Dimitrov
Contact: ljudiv@abv.bg

19

Изкачвайки стълбището на третия етаж от старата административна сграда на каменовъглената шахта, завива надясно. Над тъмнозелената пътека по средата дългият коридор се чернее досъщ като минен изкоп. Абсолютно същото като нания етаж, пред бюрото на проектантите. Бърлога. Застояло. Непроветreno.

И тук неони изпълват канала със студена, бяла светлина. От двете страни през няколко метра касите на тъмнозелените врати стърчат с надписани черни табелки по тях. Стените са придобили необичаен цвят от лингнитния прах. Попиват бледото мъждукане на стълбищните лампи. Между вратите са окочени фотоси, които привличат бели отблъсъци светлина. Големи портрети на изпоцапани миньори с очукани каски се губят в дълбочината на черните снимки. Изпъкват остри зъби. Отразяват неоновата светлина като челюсти на черепи-изкопаеми.

Тръгва към тях. Спира пред вратата, на която пише: председател на управителния съвет д-р Иван Каплан. Съименник.

Почуква. Чува: „Влез!“. Влиза в офиса. Сконфузва се. В просторния и светъл стъклен аквариум зад огромен команден пулт седи усмихната жена.

– Господин Чепиншек, изчакайте малко. Директорът разговаря по другия телефон.

Стои посред офиса. Гледа пространството зад гърба на все така усмихната жена. Зеленина като за цяла градина е наслагана в сума ти големи

глинени гърнета. Чак до огромния прозорец, зад който се зеленее и пада на вълни същата смърчова горичка на хълма оттатък реката, която се вижда и от неговия офис. Съвсем различна е от тези зелени листа в червените глинени гърнета. Върху черната пръст, от която избяга зеленина във всички възможни форми и оттенъци, са посипани червеникови глинени топчета. Нито едно растение не цъфти.

– Вече е свободен – разсейва го усмихнатата и сочи към вратата вдясно от нейния кабинет. Той я отваря и в другия край вижда доктора на минно-геоложките науки, чувайки зад гърба си:

– Кафе? Чай? Вода?

– Вода – ѝ отговаря, без да се обръща. Пристигва към стола, където с жест го кани генералния.

Когато сяда, директорът констатира:

– Отдавна не сме се виждали, Иване.

– Така е, г-н директор – опитва се да изглежда естествено.

– А съвсем не сме надалеч един от друг. Аз съм точно над вас. Искам да кажа, над вашето проектантско бюро.

Иван не отговаря.

– Не е далеч, стига да искаш да стигнеш до мен. И да ми споделиш, ако нещо ти се струва не както трябва. Знаеш, че в шахтата всички сме другари. Колкото до журналистите – за тях имаме специална служба. Не е редно да я заобикаляме.

Какво да каже? Няма какво да отговори.

– А всички вестници се изпотрепват да пишат за нас. Не бива Даахауда сме устроили долу?! Газови камери. Остава да напишат, че електростанцията долу едва ли не е станала крематориум! Даахау, аха – не може да се откъсне от гръмката измислица председателят на минното управление.

Понижава тона:

– Даваш ли си сметка какви неприятности ни докара, Иване? И на себе си също!

Гледа го и изчаква, защото си знаеше, че след този увод ще последва наказание.

Ще го изправи пред дисциплинарна комисия? Ще го преместят в някой забутан склад?

В проектантското вече няма да го видят.

– Едни предложиха да те предадем на дисциплинарната комисия. Други – да те преместим. Но аз си казах, че ти няма накъде повече да се дисциплинираш. Твърде дълго се навърташ край ония. Откакто дойдоха в нашия град, все си с тях. Известно ни е. Но дори да не си съгласен, все

още не е проблем. И екологи са нужни. Само, Иване, спри да плюеш в кладенеца, от който си пил.

Първо си помисли, че ще го изхвърлят на улицата.

Но как това ще стане просто току-така, застига го следващата мисъл. Та нали има медицинско удостоверение. Него не могат да го пренебрегнат.

Съименникът му, генералният директор, премята в ръце един дебел картонен плик, на вид подобен на тези от лекарските картотеки.

– Това е твоето досие. Ето го. Тук вътре е целият ти живот в шахтата. Всичко е записано. Досегашната ти работа малко я преподредихме, Иване, да го знаеш. Пресяхме данните. Установихме, че през цялото време, откакто се върна от болницата, ти се е полагал привилегирован стаж. Поправихме тази грешка и добре ти се получи. Днес караш последната си смяна. След което се пенсионираш, Иване...

Иван се засмива. С кратко „хе-хе“, както се засмива човек, когато на този, който разказва смешката, тя не му се получава. Чака какво в действителност ще каже директорът. Но когато той нищо друго не казва, започва да му просветва.

Директорът не се занася. Времето му е твърде скъпо за никакви си евтини шеги.

Просветва му какво му каза директорът.

За причините за такова решение и дума не се спомена, макар да си помисли, че Каплан искаше да знае именно това. Кой! Кога? Как? На кого? Откъде? Но най-вече – защо?!

Обаче нищо такова. Каза му единствено, че се пенсионира. Седейки пред него, той чу, че кара последната си смяна. Че ще иде в песния. Край на пътя. Решението, което повечето миньори с подобни провинения очакваха с притеснение. Последен шанс да организирам пиячка на пропуска. И да почерпя. Той като че ли също забрави научения урок като прикри Риса, когато прати данни на Хрустъл. Данни, които не разбраха нито тя, нито Хрустъл, нито журналистът, който ги публикува във вестника.

Не е възможно да отиде в пенсия, без да почерпи. И извендъж се сети:

– Та нали никой не знае, че карам последната си смяна? Кога тогава да почерпя? И кого?...

– Никакви почерпки няма да има, Иване. И през ум да не ти минава. Ако искаш да те оставим на мира с твоите екологични изцепки и да не ти искаме неустойки за вредата, която ни причини. Измиташ се от смяната като последния боклук и повече да не сме те видели! Ясно?

– Вреда? Каква вреда съм причинил?

– Злепоставяш ни. Изнасял си информация и си ни правил mrъсно. Тук сме през цялото време. Можехме да се споразумеем. Ако нещо те е притеснявало, нищо не ти костваше да дойдеш при мен, но не дойде... Окаля ни. Имаме черна точка. Сега всички четат, че аз, докторът на минно-геодожките науки, съм палач на миньорите. Че тук живи ги погребват. Че копаят гроб за себе си, а не коловоз за вагонетките. И че за това сме виновни ние. Аз. Аз убивам своите момчета. И какво си мислиш, че ще търпим това? Че ще си го пусна покрай ушите? Не си чак толкова гламав, че да ти се размине за нещо такова, Иване. Никакъв гювеч за теб вече няма да има. Не да черпиш, още по-малко – няма да при pariш повече насам. До шахтата. Дотук бяхме. Ти се самоуволни.

Едничък полъх на облекчение го обзе, като си помисли, че и за Риса нямаше да има милост, нея също я очаква мъчително мънкане пред дисциплинарната комисия и какви ли не още преднамерени инсинуации, публично покаяние за измислени провиннения и накрая – трудовата книжка, дори и предявяване на претенции за неустойки. Шефът не знаеше милост, ако себелюбието му е наранено.

После си помисли да се извини, да обещае, че това няма да се повтори и да помоли за прошка, но бързо се разколеба.

Границата беше прекрочена.

Някога играеше шах. Чувството му беше познато. Мигът, в който ти става ясно, че загубата е неизбежна. Съвсем малка надежда виждаше в това да може да завърши с реми. Не се знае. Тогава как?

Как да не се знае, нали е игра и накрая ще се реши. Без компромис.

Не се знае ли? Ремито е илюзия. Ремито също е загуба. Може би почетна загуба.

Почетна загуба. Загубата не може да бъде почетна. Както смъртта не може да бъде почетна. Смъртта е край. След това е все едно. След това няма нищо. Толкова. След това остава единствено нищото.

Гледаше в пода.

Това той ли е? Тук? Сега? На този стол?

А там е Каплан? От другата страна на бюрото? Директорът? Богът?

Решено е. Знае се. Компромис е, но също така и поражение. Натирване. Никога вече нямаше да мине през пропуска на шахтата. Приятелите нямаше да полеят последната му смяна. Няма да му подарят гърне с гравирани скръстени чукове. Няма да получи повече набор инструменти. Нищо. Натирване. Никога повече през пропуска.

Но нямаше ли да отиде?

О, щеше.

В мината?

И още как!

Въглищата ухаят. Като хляба.

Ще премине ей така из празното депо и ще попива мириса му. Като ранен звяр, избягал от плен. Възкисело, серисто, а като задуха, този дъх се усилва. Сгъстява се някъде между носната кухина и гърлото. Някои не го понасят. Но не и миньорът. Толкова е свикнал с него! Като къшай сух плененясал хляб в чекмеджето, а като огладнееш, няма нищо друго, което да сложиш в устата.

Няма да припариш повече насам, каза.

Никога.

Мат.

Гледаше в пода. Във върховете на обувките си.

Черни обувки. Шити. Черно плетено кожено каре покрива пръстите на краката. Красив модел. Харесва му. От доста време. Десет години. Кой знае колко пъти ги носи да им сменят подплатата. Но парчето отгоре е цяло. Пази го. Четка го. Маже го с боя. После изчаква петнайсет минути и с мека кърпа го излъсква до блясък. Хубави обувки. Кожени. Къде ги бе купил?

Никаква шахта повече.

Трябва да свърши. Отива си. За последен път през пропуска.

Вдига поглед.

Каплан, вторачен в него, изчакващ. Гледат се в очите. На Каплан му е останала още някаква оредяла коса, стърчаща на всички страни, сакаш го е разчорлил силен вятър.

– Нещо трябва ли да кажа? – питат.

Каплан бавно и ясно отговори:

– Аз казах каквото имам, Иване. Това е решението на колективата. Не само моето. Но аз съм за и на практика предложих същото. Колективът се съгласи.

– Както винаги.

– Както винаги, Иване. Знаеш, че въглищата са на всички ни.

– Въглищата...

– Въглищата, да, Иване. Ти ги позабрави тези работи. Забрави къде се изкарва хлябът. А ти е добре известно. Белият хляб излиза от черната дупка.

Обувките блестяха. Както винаги през последните петнайсет години.

Къде ли си ги купи?

После става. С лекота, а бе натежал като свиня.

Отстъпва от стола, леко го побутва към масата и го подравнява, за да е под прав ъгъл с бюрото на Каплан. Не го поглежда в очите.

– Всичко хубаво, господин директор.

– Всичко хубаво, Иване...

Генералният се изправя, сякаш иска да каже още нещо. И наистина:

– Знаеш ли, Иване, че това, което правим сега, може да се нарече метод за изкопаване на Чрепнишек. Не ти ни накисна пред журналистите! Знаехме още когато се включи в протестите на еколозите, че не си истински миньор!

Спира в крачка, обръща се и поглежда в разчорлената му опредяла коса и кръглия череп, който прозира под нея:

– Не, господин Каплан. По-морално е да се нарече метод за изкопаване на Лойзе Копривникар. Нищо, че онзи сополан със сплескания нос му открадна открытието.

– Копривникар?

– Копривата, да...

– Онзи, надзорникът на...

– На кота плюс минус нула в западния край на мината.

Не надзорникът. Началник смяната. Началник смяната, който тогава не беше в шахтата и никога повече няма да се появи.

– Дето почина...

– Като го затрупа срутването. В западния край. На кота нула, да...

Това е методът за изкопаване на Копривникар.

– Знаеш ли, Иване...

– Да, началник смяна беше. Така е. Но знаеше повече от всички вас заедно – минни инженери и доктори!

Като излезе, вратата зад него безшумно се затвори. Коридорът беше осветен в жълта мека светлина. Зелената стена и неравномерно наситеният цвят на лигнитен прах живо се допълваха, направо сияеха. Мекият момето тихо пропадаше под изълъканите черни обувки с плетно кожено парче. Равномерно през няколко крачки от стената му се усмихваше поредният радостен, чернобял портрет на миньор, сниман в рудника. Пред хоризонталната галерия. От по детски изпоцапаните лица изпъркваха бели зъби и усмивки, сякаш се бяха снимали щастливи негри джазмени. Познаваше лицата без изключение, макар и някои да бяха с петнайсет години по-млади.

На вид познаваше всички миньори, които работеха в рудника.

Днес си тръгва и утре няма да има нужда да чака автобуса в пет без нещо. Нито утре, нито другиден, нито по-нататък, нито следващата седмица. Никога повече.

– Никога повече – изрече на глас пред асансьора, без да натисне бутона с гравираната стрелкичка, сочеща надолу. Черните обувки с кой знае колко пъти сменени подметки затропаха по полираният каменни стъпала и никаква служителка, тъкмо минаваща край него, чу от долната площадка:

– Майната ви на всички до един!

Zapad jame

(ODLOMAK)

Translated by Miroslav Gradečak
Contact: mgradecak@yahoo.com

19

Na vrhu stepeništa na trećem katu zamjenskih objekata ugljenokopa skrene desno. Sredina dugog hodnika crni se nad tamnim zelenim tepihom, baš poput nekog rudničkog rova. Jednako kao i kat niže ispred projektnog ureda. Podzemlje. Zagušljivo. Nепrozрачено.

Neonske lampe i ovdje pune kanal hladnom, blijedom svjetlošću. S obje strane se na svakih nekoliko metara uzdižu potpornji tamno zelenih vrata sa crnim natpisnim pločicama. Zidovi su posuti neobičnom bojom prašnjavog lignita. Upijaju blijede zrake stropnih lampi. Između potpornja vise fotografije i uvlače u sebe bijele niti svjetlosti. Veliki portreti prljavih rudara s razbijenim kacigama stapaju se s dubinom crnih slika. Iskaču tek iscereni zubi. Odbijaju neonsko svjetlo poput čeljusti fosilnih lubanja.

Zakorači. Zaustavi se pred vratima na kojima piše predsjednik uprave dr. Ivan Kaplan. Imenjak.

Pokuca. Začuje poziv. Uđe u ured. Začudi se. U prostranom i svjetлом stakleniku za velikim komandnim pultom sjedi žena i smije se.

„Gospodine Črepinšek, (trenutak) pričekajte malo. Direktor ima još jedan poziv.“

Stoji usred ureda. Gleda prostor žene koja se njemu za leđima i dalje smije. U gomili velikih glinenih lonaca nalazi se biljaka za cijeli vrt. Sve tamo do velikog prozora s kojeg se zelene i njišu one iste grane smreka na brdu pored rijeke koje se vide i iz njihovog ureda. Potpuno je drugačije od ovog zelenog lišća u crvenim glinenim posudama. Po crnoj zemlji iz koje rastu biljke svih

mogućih oblika i nijansi nasute su crvenkaste glinene kuglice. Nijedna biljka nema cvijeta.

„Sad je slobodan“, smete ga smijačica i namignuvši pokaže prema vratima desno od njenog ureda. Otvori ih i na drugoj strani prostorije ugleda doktora rudarskih znanosti te začuje iza leđa:

„Jeste li za kavu? Čaj? Vodu?“

„Vodu“, odvrati joj ne osvrnuvši se. Usmjeri se prema stolu kamo ga je kretnjom pozvao generalni direktor.

Kad je sjeo direktor reče:

„Dugo se nismo vidjeli, Ivane.“

„Tako je, gospodine direktore“, nastoji biti opušten.

„A nije da smo jako udaljeni, znaš. Ja sam odmah iznad vas. Mislim, iznad vašeg projektnog ureda.“

Ivan ne odgovora.

„Ako me trebaš, ne moraš ići daleko. Mogao si i meni reći da ti nešto nije po volji. Znam da smo u jami svi drugovi. A za novinare imamo posebnu službu. Ne treba raditi mimo nje.“

Što bi mogao reći? Na to nema odgovora.

„Sad su nas puni svi časopisi. Kao da se ispod nalazi Dachau!? I plinske komore. Uskoro će pisati da se dolje, u električnoj centrali, nalazi krematorij! Dachau, da“, ne može se odvojiti od sjajne ideje predsjednik uprave rudnika.

Smanji ton:

„Znaš li kakvu si nam štetu napravio, Ivane? A tek sebi!“

Gleda ga i čeka, jer zna da će nakon uvoditi uslijediti kazna.

Hoće li ići na disciplinsku komisiju? Hoće li ga premjestiti u kakvo zabačeno skladište?

U projektnom uredu neće ga više gledati.

„Jedni kažu da bi te najradije dali na disciplinsku. Drugi da te premjestimo. A ja sam samome sebi rekao da se tebe više ne može disciplinirati. Ti si već dugo tamo, kod onih. Otkada su tu, u našem mjestu, ti si uz njih. Znamo da jesи. Nije to ništa loše, nemoj tako misliti. Ekolozi su također potrebni. Samo ne na način, Ivane, da svoje ljude uvaljuješ u govna.“

Prvo je pomislio da će ga izbaciti na ulicu.

Tja, pa to ne mogu učiniti, stigne ga druga pomisao. Ima liječničku ispričnicu. Ne mogu s njim tek tako.

Generalni direktor, imenjak, odvagne rukom debelu kartonsku kuvertu koja je licila liječničkim kartonima kao jaje jajetu.

„Ovdje je tvoj dosje. Vidiš. Unutra je tvoj život u jami. Sve je zapisano. Znaš, Ivane, sav tvoj protekli rad smo malo prepravili. Ažurirali smo podatke. Ustanovili smo da si cijelo vrijeme po povratku iz bolnice imao pravo na beneficira-

ni staž. Ispravili smo pogrešku i lijepo ti se nakupilo. Danas radiš zadnju smjenu. A onda u penziju, Ivane...“

Ivan se nasmije. Onako kratko, hehe, kako se ljudi nasmiju više pripovjeđaju nego samoj šali. Čeka da direktor reče nešto ozbiljno. Budući da direktor ništa više nije rekao postalo mu je jasno što se događa.

Direktor se ne zajebava. Njegovo je vrijeme previše dragocjeno za takve neslane šale.

Počeo je shvaćati što direktor govori.

Nitko se nije osvrnuo na uzroke koji su doveli do takve odluke, iako je mislio da će Kaplana to zanimati. Tko? Kada? Kako? Kome? Odakle? A prije svega zašto?

Ništa od toga? Samo mu je rekao da ide u mirovinu. Da sjedi pred njim i sluša kako je ovo njegova zadnja smjena. Da će ići u penziju. Kraj puta. Cilj kojeg je većina rudara s takvim očekivanjem jedva čekala. Još jednom će za kraj dati dečkima za piće. Za pivu na kapiji. I on je zaboravio priču koju je nekada znao, da će zataškati podatke koje je Risa glupo pošljala Hrustlu. Podatke koje nisu razumjeli niti ona, niti Hrustl, a niti novinar koji ih je objavio.

Nemoguće da ode u mirovinu, a da nikome ne da za pivu na kapiji. I jednostavno mu je pobeglo:

„Ali nitko ni ne zna da radim zadnju smjenu. Kad bih im mogao dati za cugu? Za pivu? I kome? Na kapiji...“

„Nikakve kapije neće biti, Ivane. Neka ti ne bude ni na kraj pameti. Ako želiš da te ostavimo na miru, zaboravimo na tvoje ekološke ispade i ne tražimo naknadu za štetu koju si nam uzrokovao!

Pokupi svoje prnje, smeće jedno i više se ne pojavljuj! Kužiš!“

„Štetu? Kakvu štetu sam napravio?“

„Kvariš nam ugled. Pokazao si naše prljavo rublje i pravio nam svinjarije. Tu smo cijelo vrijeme. Mogli smo se dogovorit. Ako te je nešto kopkalo morao si doći k meni, a ne da... Ukaljao si nam ugled. Imamo crnu mrlju. Sad svi čitaju kako su doktori rudarskih znanosti pogrebnici rudara. Kako rudari živi umiru. Kako si kopaju jamu. Sami sebi. Ne zbog ugljena. Kako smo mi krivi za to. A ja. Kako ubijam svoje dečke. Mislio si da ćemo ti progledati kroz prste? Da ću samo tako preći preko toga. Nisi toliko lud da ne bi prošao nekažnen, Ivane. Nikakva kapija za tebe više ne postoji. Niti za pivu, a kamoli da prođeš kroz nju. U jamu. Gotovo je. Sam sebi si zatvorio vrata.“

Donekle mu je lagnulo kad je pomislio da ni za Risu ne bi bilo milosti, već bi ju čekalo mučno mrvarenje na disciplinskoj komisiji i razne podmetnute izmišljotine, javno ispravljanje izmišljenih pogrešaka i na kraju radna knjižica, možda čak i tužba zbog otpremnine. Kad je ranjena njena veličina jama nema milosti.

Pomislio je zatim da bi se mogao ispričati, obećati da neće više i moliti, ali ga je odmah prošlo.

Prešao je granicu.

Nekada je igrao šah. Znao je taj osjećaj. Trenutak kad ti postane jasno da je poraz neizbjegjan. Postojala je trunka nade da izvuče remi. Neodlučeno. Ali kako?

Kako odigrati neodlučeno u igri u kojoj uvijek netko pobijedi! Bez kompromisa.

Neodlučeno? Remi je iluzija. Remi je također poraz. Častan poraz, možda?

Častan poraz. Ne postoji častan poraz. Kao što ne postoji ni časna smrt. Smrt je kraj. Nakon toga je svejedno. Nakon nje ne postoji više ništa. Ne. Nakon nje samo ništa još postoji.

Gledao je u pod.

Je li to on? Ovdje? Sada? Na ovom stolu?

Je li to Kaplan? S one strane stola. Direktor? Bog?

Odlučeno je. Nije odlučeno. Kompromis i poraz istovremeno. Izgon. Nikad više neće smjeti na kapiju okna. Nitko od drugova neće zapiti njegovu zadnju smjenu. Neće biti suca sa izrezanim prekriženim čekićima. Neće biti pušleca tkanine. Ništa. Izgon. Nikad više kroz kapiju.

A išao bi?

Oh, bih.

Išao bi u jamu?

Još kako!

Ugljen miriše. Kao kruh.

Ovako će prolaziti pješice pokraj deponija i njušiti ga. Kao što ranjena zvijer njuši plijen u bijegu. Pomalo kiselkasto, pomalo sumporasto, kad zapusće ti se mirisi jako osjećaju. Zgusnu se negdje između završetka nosne šupljine i grla. Nekima je odvratno. Rudarima nije. Podsjeća ih na dom! Kao kora suhog, pljesnivog kruha u ladici kad je čovjek gladan, a nema ništa drugo za pojesti.

Nikad više kroz kapiju, rekao je.

Nikada.

Mat.

Gledao je u pod. U vrhove svojih cipela.

Crne cipele. Šivane. Karo pletena crna koža pokriva nožne prste. Lijep uzorak. Sviđa mu se. Već dugo. Gotovo deset godina. Tko zna koliko puta ih je već dao potumplati. Ali uzorak se drži. Pazi ga. Četka. Maže kremom. Zatim pričeka petnaest minuta i polira mekom krpom dok ne postane sjajan. Dobre cipele. Kožne. Gdje ih je ono kupio?

Nema više okna.

Trebalo bi završiti. Otići. Posljednji put kroz kapiju okna.

Digne pogled.

Kaplan ga je gledao i čekao. Gledaju se u oči. Kaplanova kosa je već donekle prorijedena i strši na sve strane kao da ju šiba bura.

„Treba li još što reći“, upita.

Kaplan polako i razgovijetno odgovori:

„Ja sam svoje rekao, Ivane. Takva je odluka kolektiva. Ne samo moja. Ali glasao sam za i prijedlog je zapravo bio moj. A kolektiv se složio.“

„Kao uvijek.“

„Kao uvijek, Ivane. Ta znaš da se rudari uvijek drže zajedno.“

„Rudari...“

„Rudari, Ivane. Pomalo zaboravljaš, Ivane, znaš. Zaboravio si odakle dolazi bijeli kruh.

Znaš dobro odakle. Bijeli kruh se skriva u crnoj rupi!“

Cipele su se sjajile. Kao uvijek. Kao i svih petnaest godina.

Gdje ih je ono kupio?

Zatim ustane. S olakšanjem, ali težak kao olovo.

Stane uz stolac, malo ga pogurne naprijed prema stolu i poravna okomito na Kaplanov stol. Više ga nije gledao u oči.

„Sretno, gospodine direktore.“

„Sretno, Ivane...“

Generalni zastane, kao da želi još nešto reći. I zaista:

„Znaš li, Ivane, da bi se ovo što sad radimo moglo nazvati Črepinšekova metoda otkopa. A ti si nas cinkao novinarima! Znali smo da nisi pravi rudar još onda kad si sudjelovao u ekološkim prosvjedima!“

Zastane usred koraka, okrene se i zagleda u njegovo razbarušeno, prorijeđeno vlasiste i krug na lubanji što iz njega viri:

„Ne, gospodine Kaplane. Trebalо bi se nazvati metoda otkopa Lojzeta Koprivnikara. A onaj šmrkavac je pokrao njegovo znanje.“

„Koprivnikara?“

„Koprive, da...“

„Onog nadzornika na...“

„Na koti plus minus nula na zapadu jame.

Ne nadzornika. Štajgera!¹ Štajgera, kakvog u jami nije bilo niti će ga ikad više biti.“

„Koji je umro...“

„Pokupilo ga na čelu kolone. Na zapadu. Na koti nula, da...“

To je Koprivljeva metoda otkopa.“

„Vidiš, Ivane...“

¹ Štajger: nadzornik u rudniku (žargon velenjskih rudara). (Prim. prev.)

„Bio je štajger. Istina. Ali znao je više nego svi vi rudarski inženjeri i doktori zajedno!“

Izašao je i vrata su se za njim polako zatvorila. Hodnik je obasjavala topla žućkasta svjetlost. Zeleni zid i grub nanos boje lignita stapali su se jedno u drugo, upravo zračili na zidu. Pod ulaštenim, crnim cipelama pletenog kožnog uzorka uvijao se mekan tepison. Svakih nekoliko koraka sa zida mu se osmješne veselo, crno-bijeli portret nekog od njegovih drugova snimljen u jami. Na mjestu otkopa. Iz dječe uprljanih lica iskakali su bijeli zubi razvučeni u osmiješ, kao da su se slikali veseli crni jazz glazbenici. Prepoznao je sve do zadnjeg lica, iako su neki bili mlađi više od petnaest godina.

Naoko je poznavao sve rudare koji su radili u jami.

Danas je još išao, a sutra više neće morati na autobus što kreće prije pet. Ni sutra, ni prekosutra, ni drugi tjedan. Nikad više.

„I nikad više“, naglasi ispred dizala, ne pritisnuvši tipku s ugraviranim strelicom okrenutom prema dolje. Crne, tko zna koliko puta potumplane cipele zaoptale su po poliranim kamenim stepenicama i neka službenica koja je upravo prolazila začuje glas s donjeg podesta stubišta:

„Idite mi svi u krasan kurac!“

Zalaz jame

(ODLOMAK)

Translated by Ksenija Premur
Contact: ksenija.premur@zg.t-com.hr

19

Na vrhu stepenica na trećem katu zamjenskih objekata ugljenokopa skrene desno. Dugi hodnik po sredini crn nad tamno zelenim sagom, baš kao kakvo rudničko okno. Upravo tako kao i kat niže, ispred ureda projektanata. Naslage slojeva ugljena. Zagušljivo. Nепrozрачено.

I ovdje neonska svjetiljka ispunjava prokop hladnom, bliјedom svjetlošću. S obje se strane na svakih nekoliko metara uzdiže krovna konstrukcija tamno zelenih vrata sa crnim ispisanim pločicama. Zidovi su posuti neuobičajenom bojom prašnjavog drvenog ugljena. Upijaju bliјedo isijavanje stropne svjetiljke. Između krovnih konstrukcija vise fotografije i uvlače u sebe bijele niti svjetlosti. Veliki portreti prljavih rudara u razbijenim kacigama stapaju se u dubini crnih slika. Ističu se režeći zubi. Odbijaju neonsko svjetlo poput čeljusti fosilnih lubaњa.

Zakorači unutra. Zaustavi se pred vratima na kojima стоји predsjednik uprave dr. Ivan Kaplan. Imenjak.

Pokuca. Začuje poziv. Uđe u ured. Začudi se. U prostornom i svijetлом stakleniku za velikim komandnim pultom sjedi nasmijana žena.

„Gospodine Črepinšek, pričekajte malo. Direktor ima još jedan telefonski poziv.“

Stoji nasred ureda. Gleda prostor iza leđa žene koja se i dalje smije. Za cijeli vrt zelenila raspoređeno je u mnoštvu velikih glinenih lonaca. Sve onamo do velikog prozora kroz koje se zeleni i talasa isti smrekov šumarak s brežuljka s onu stranu rijeke, kao što se može vidjeti i iz njihovog ureda. Posve je drugačije

negoli to zeleno lišće u crvenim lončanim posudama. Crnom zemljom, iz koje raste zelenilo svih mogućih oblika i nijansi, posute su crvenkaste glinene kuglice. Nijedna raslina nema cvijeta.

„Sada je slobodan“, omete ga nasmiješena žena i namigne prema vratima koja iz njezinog ureda vode desno. Otvori ih i na drugoj strani prostorije ugleda doktora rudarskih znanosti, te začuje za leđima:

„Želite li kavu? Čaj? Vodu?“

„Vodu“, odvrati joj, a da se pritom niti ne okrene. Krene prema stolu kamo ga je kretnjom ruke pozvao generalni.

Nakon što je sjeo, direktor reče:

„Dugo se već nismo vidjeli, Ivane.“

„Točno je, gospodine direktore“, nastojao je biti opušten.

„Ali nismo daleko odvojeni, znaš. Ja tik nad vama. Mislim nad vaš, projektantski ured.“

Ivan ne odgovori.

„Nije ti bilo daleko da si htio doći do mene. I mogao si meni reći ne čini li ti se nešto u redu. Jer znaš da smo na šahu svi prisni drugovi. Za novinare imamo svoju službu. Nije trebalo mimo nje.“

Što reći? Nema se što odgovoriti.

„Sada su nas svi časopisi puni. Kao da dolje imamo Dachau! Pa plinske čelije. Krematorij je dolje, u elektrani, uskoro će pisati! Dachau, da“, ne može se oprostiti od otmjene dosjetke predsjednik rudarske uprave.

Snizi ton:

„Ali ti znaš kakvu si nam štetu nanio, Ivane? Pa sebil!“

Promatra ga i čeka jer je znao da će nakon tog uvoda uslijediti kazna.

Hoće li na disciplinski? Hoće li ga premjestiti u kakvo zabačeno skladište?

U projektantskoj sobi neće ga više gledati.

„Jedni su rekli da te dam na disciplinski. Drugi, pak, da te premjestimo. Ja sam, pak, samome sebi rekao da tebe više nije moguće disciplinirati. Ti si već dugo ondje, kod onih. Otkako su tu, u našem gradu, uvijek si pored njih. To znamo. Nema ništa loše u tome, da ne pomisliš. I ekolozi moraju postojati. Samo ne tako, Ivane, da svoje tjeraš u drek.“

Pomisli, po prvi puta, da će ga izbaciti na cestu.

Ali ne mogu to učiniti, odmah se javi sljedeća misao. Jer ima liječničko uvjerenje. S njim ne mogu samo tako postupati.

Imenjak, generalni direktor vagne rukom debelu kartonsku kuvertu koja je na las slična liječničkim kartotekama.

„Ovdje imam tvoj dosje. Vidiš. Ovdje unutra tvoj je život u oknu rudnika. Sve je zapisano. Sav tvoj minuli rad sada smo malo popravili, znaš, Ivane. Sada smo ažurirali podatke. Ustanovili smo da ti je cijelo vrijeme, otkako si izišao iz

bolnice, pripadao beneficirani staž. Ispravili smo tu pogrešku i dobro si prošao. Danas radiš zadnju šihtu. A potom u pansion, Ivane...“

Ivan se nasmije. Kratkim hehe, kao što se čovjek nasmije više zato što pripovedaču šala nije uspjela nego samoj šali. Čeka što će ozbiljno reći direktor. I kada ne kaže ništa više, počinje mu dopirati do svijesti.

Direktor se ne zajebava. Njegovo je vrijeme suviše dragocjeno za takve neslane šale.

Dopire mu do svijesti što mu je govorio direktor.

O uzrocima takve odluke nije pala nijedna riječ, iako je mislio da će Kaplan htjeti znati upravo to. Tko? Kada? Kako? Kome? Odakle? I prije svega zašto!

Ništa od toga. Samo da ode u mirovinu, rekao mu je. Da sjedi pred njime i sluša da je po zadnji put u šihtu. Da će otići u pansion. Kraj puta. Cilj koji je većina rudara s takvim isčekivanjima jedva dočekala. Još posljednji puta dati momku za piće. Za gozbu na kapiji. I on je zaboravio naučenu pripovijest o tome kako će zataškati Risino budalasto pošiljanje podataka Hrustlu. Podataka, koje nisu razumjeli ni ona, ni Hrustl, ni novinar koji ih je objavio u časopisu.

Nemoguće je da bi otišao u mirovinu, a da nikome ne bi dao za gozbu na kapiji. I tako mu je riječ sama omakla:

„Još nitko ne zna da radim zadnju šihtu. Kada ču počastiti pićem? Za gozbu? I kome? Na kapiji...“

„Nikakve kapije neće biti, Ivane. Da ti na kraj pameti ne padne. Ako hoćeš da ti damo mira i ostavimo te s tvojim ekološkim ispadima i ne zahtijevamo naknadu za štetu koji si nam nanio!

Ispucat ćeš se sa šahta kao zadnje smeće i da te nikada više ne vidimo! Jesi li razumio?“

„Štetu? Kakvu štetu sam nanio?“

„Ugled nam prljaš. Van si nosio stvari i priredio nam svinjariju. Tu smo sve vrijeme. U tome bismo se mogli složiti. Meni si morao doći ako te je nešto tištalo, a ne da si... Ugled si nam okaljao. Crnu točku imamo. Sad svi čitaju da smo mi, doktori, pogrebnici rudara. Da rudari umiru u živom tijelu. Da si kopaju raku. Za sebe. Ne zbog ugljena. Da smo to krivi mi. Ja. Ja da ubijam svoje momke. Jesi li mislio da ćemo to samo tako progutati. Da ču ja mirno prijeći preko toga. Nisi tako lud da ne bi bio kažnen, Ivane. Nijedne kapije šahta neće više biti za tebe. Ni za gozbu, a još manje da bi prošao kroz nju. Na šaht. Fertih je. Sam si se zajebao.“

Jedino malo olakšanja za tren ga je obuzelo kada je pomislio da ni za Risu neće biti milosti, izuzev što bi je čekalo mučno mrcvarenje na disciplinskoj komisiji i još kakve podmetnute izmišljotine, javno pranje izmišljenih grešaka i na kraju radna knjižica, a možda i odštetna tužba. Šaht nije znao za milost kada bi bila ranjena njegova veličina.

Potom je pomislio da bi se mogao ispričati, obećati da više neće i zamoliti, ali ga je ta pomisao odmah minula.

Granica je bila prekoračena.

Ponekad je igrao šah. Poznavao je taj osjećaj. Trenutak, kada ti postane jasno da je poraz neizbjegjan. Malčice nade samo da bi možda mogao izvući remi. Neodlučeno. Ali kako?

Kako neodlučeno, ako je to igra u kojoj će na kraju biti odlučeno! Bez kompromisa.

Neodlučeno? Remi je iluzija. I remi je poraz. Možda častan poraz?

Častan poraz. Poraz ne može biti častan. Kao što ne može biti časna smrt. Smrt je kraj. Zatim je svejedno. Zatim nema ničega. Ne. Zatim je samo još ništavilo.

Gledao je u pod.

Je li to on? Ovdje? Sada? Na toj stolici?

Je li sam Kaplan? S druge strane stola. Direktor? Bog?

Odlučeno je. Nije neodlučeno. Kompromis jest, ali je i poraz. Izgon. Nikada više neće smjeti kroz kapiju šahta. Nijedan od drugova neće zapiti njegovu posljednju šihtu. Neće biti suca s izdjeljanim prekriženim čekićem. Neće biti grubog platna uniforme. Ništa. Izgon. Nikada više kroz kapiju.

Ali bi li išao?

O, bi.

Bi li išao u jamu?

Itekako!

Ugljen miriši. Kao kruh.

Tako će prolaziti pješice mimo deponija i njušiti ga. Kao ranjena zvijer umakli plijen. Malo kiselkasto, malo sumporasto, kada zapuše, ti mirisi narastaju. Zgusnu se negdje između kraja nosne šupljine i grla. Nekima je odvratan. Rudaru nije. Tako im je kao kod kuće! Poput kore suhog, pljesnivog kruha u ormaru s pretincima, kada si gladan i nemaš ništa više drugoga staviti u usta,

Nikada više kroz kapiju, rekao je.

Nikada.

Mat.

Gledao je u pod. U vrške svojih cipela.

Crne cipele. Šivane. Karirano pletena crna koža pokriva nožne prste. Lijep uzorak. Sviđa mu se. Već dugo. Gotovo deset godina. Tko zna koliko ih je puta već nosio promijeniti đonove. Uzorak je na svom mjestu. Pazi ga. Četka ga. Maže kremom. Potom pričeka petnaest minuta i ispolira mekom krpom do sja-ja. Dobre cipele. Kožne. Gdje ih je samo kupio?

Nema više šahta.

Trebat će okončati. Otići. Posljednji put kroz kapiju šahta.

Podigne pogled.

Kaplan ga je promatrao i čekao. Gledali su se u oči. Kaplan ima još nešto prorijedene kose koja strši na sve strane, kao da ga je češljala bura.

„Ima li se još štogod reći?“ upita.

Kaplan je polako i razgovijetno odvratio:

„Ja sam svoje rekao, Ivane. Takva je odluka kolektiva. Nije samo moja. Ja sam bio za nju i ja sam zapravo to predložio. Kolektiv se složio.“

„Kao i uvijek.“

„Kao i uvijek, Ivane. Pa znaš da se mi, rudari, uvijek držimo zajedno.“

„Rudari...“

„Rudari, Ivane. Malo si zaboravio, znaš, Ivane. Zaboravio si gdje je bijeli kruh u kući.

Pa znaš gdje. U crnoj rupi skriva se bijeli kruh!“

Cipele su sjajile. Kao uvijek. Kao već svih petnaest godina.

Gdje ih je samo kupio?

Potom ustane. S olakšanjem, ali bio je težak poput olova.

Zakorači uz stolicu, malo je pomakne naprijed prema stolu i poravna da stoji pravokutno na Kaplanova stol. Ne pogleda ga više u oči.

„Sretno, gospodine direktore.“

„Sretno, Ivane.“

Generalni zastane u pola glasa kao da će još nešto reći. I doista:

„A znaš li ti Ivane, da bi se to, što činimo sada, moglo nazvati Črepinskova metoda iskapanja. Nije to što si nas blatio novinarima! Mi smo to već tada znali, kada si sudjelovao u ekološkim demonstracijama, da nisi pravi rudar!“

Zastane u pola koraka i okrene se, te se zagleda u njegovu kuštravu i prorijedenu kosu i oblinu lubanje koja se vidi kroz nju:

„Ne, gospodine Kaplan. Moralo bi se reći metoda iskapanja Lojza Koprivnika. Nije ona gnjida s uvrnutim nosom pokrao njegovo znanje.“

„Koprivnikara?“

„Koprive, da...“

„Onog nadzornika na...“

„Na koti plus minus ništa ulaza u jamu.“

Ne nadzornika. Štajgera! Štajgera, kao da ga ni bilo na šahtu i niti ga više nikada neće biti.

„Koiji je poginuo...“

„Kada ga je udarilo po čelu. Na ulazu. Na koti nula, da... To je Koprivnikova metoda iskapanja.“

„Vidiš, Ivane...“

„Štajger je bio. Istina. Znao je više nego znate vi šahterski inženjeri i ništarije zajedno!“

Kada je izišao van, vrata su se iza njega meko zatvorila. Hodnik je bio osvijetljen toprom žućkastom svjetlošću. Zeleni zid i hraptavi nanos boje lignita živo su lijegali jedno u drugo, upravo su žarila na zidu. Pod ulaštenim, crnim cipelama u pletenom kožnom uzorku tiho je ugibao mekani tapison. Svakih nekoliko koraka sa zida mu se osmjejivao veseo, crno-bijeli portret drugog rudara, snimljenog u jami. Na rudočopu. S dječe uprljanih lica isticali su se bijeli zubi u osmjesima, kao da su se slikali veseli crnački glazbenici jazzza. Sva je lica do posljednjeg znao, iako su neki bili mlađi više od petnaest godina.

Iz viđenja još je uvijek poznavao sve rudare koji su radili u jami.

Danas je još išao, a sutra više neće morati prije pet na autobus. Ni sutra, ni preksutra, ni potom, ni drugi tjedan. Nikada više.

„Nikada više“, rekao je na glas pred dizalom, ali nije pritisnuo tipku s ugraviranim strjelicom okrenutom prema dolje. Crne cipele, tko zna koliko puta popravljenih đonova, zatoptale su poliranim kamenim stepenicama i neka službenica, koja je upravo prolazila mimo, začula je glas s donjih stepenica:

„Idite u kurac svi zajedno!“

De westelijke mijnschacht

(FRAGMENT)

Translated by Draga Rinkema
Contact: draga.rinkema4@gmail.com

19

Boven in het trappenhuis op de derde verdieping met de vervangende objecten in de mijnschacht slaat hij rechtsaf. Een lange hal hangt duister boven het donkergrone tapijt als een hol in de grot. Net als de gang met het projectbureau, één verdieping lager. De bodemlaag. Benauwd. Ongeventileerd.

Ook hier vullen neonlampen het kanaal met koel, bleek licht. Aan weerszijden hangt een opbouw met donkergrone deuren voorzien van naamborden met zwarte opschriften. De muren besmeurd geverfd met een ongewoon sombere kleur van stoffige bruinkool. De bleke straling van de bouwlampen zwaaiend van het plafond zuigt zich aan de muren vast. Daartussen hangen de foto's die de witte draden van het licht naar zich toe trekken. De grote portretten van de vuile mijnwerkers met hun gekneusde helmen versmelten met elkaar in de diepte van de zwarte afbeeldingen. De tanden van hun grijnzende lach steken vooruit. Ze weerkaatsen het neonlicht gelijk de kaken van fossiele schedels.

Hij treedt ferm de gang binnen. Stopt voor de deur voorzien van het naamboordje Voorzitter van bestuur dr. Ivan Kaplan. Zijn naamgenoot.

Hij klopt aan de deur. Hoort 'binnen'. Stapt het kantoor binnen. Verwondert zich. In een ruime en lichte kast van een kantoor zit een lachende vrouw achter een enorme commandopost.

»Meneer Črepinšek, wilt u even wachten. De directeur is nog telefonisch in gesprek.«

Hij staat in het midden van het kantoor. Kijkt naar de ruimte achter de rug van de constant lachende vrouw. Er is groen in overvloed, genoeg voor een hele

tuin, opgesteld in een rij grote aardewerken potten. Die reikt helemaal tot aan het grote raam, waarin dennenbomen worden weerspiegeld. Precies dezelfde dennenbomen op de heuvel aan de overkant van de rivier als in hun eigen kantoor. Het groene gebladerte in deze rode aardewerken potten is van een heel ander groen dan bij hen. De zwarte grond waaruit dat groen in allerlei vormen en kleurnuances groeit, is met roodachtige aardewerken balletjes bedekt. Geen enkele plant staat in bloei.

»En nu is hij vrij,« mengt zich de stem van de lachebek door zijn gedachten; ze wuift richting de deur die zich rechts van haar glazen kantoor bevindt. Hij doet de deur open en ziet aan de andere kant van de ruimte de dokter van het mijnbouwwezen en hoort intussen achter zijn rug:

»Wilt u misschien koffie? Thee? Water?«

»Water,« antwoordt hij zonder om te kijken. Hij begeeft zich naar de stoel, hem aangewezen door het gebaar van de algemeen directeur.

Zodra hij zit, opent de directeur:

»We hebben elkaar al lang niet meer gezien, Ivan.«

»Inderdaad, meneer de directeur,« probeert hij ontspannen te klinken.

»En we zitten niet eens zover van elkaar vandaan, weet je. Ik zit precies boven jullie. Ik bedoel, boven jullie projectbureau.«

Ivan zwijgt.

»Je had niet ver hoeven gaan, mocht je naar me toe willen komen. En je had het aan mij kunnen vertellen, als je iets niet zag zitten. Je weet toch, dat we hier in de mijn allemaal kompels zijn. Voor de journalisten hebben we zo onze eigen dienst. Die moeten we niet links laten liggen.«

Wat zou hij zeggen? Er viel niets te zeggen.

»En nu staan de kranten bol van. Alsof we hieronder een tweede Dachau hebben?! Gaskamers inclusief. Het crematorium bevindt zich verderop uiteraard, in de kolencentrale, dit komt er dadelijk in te staan! Dachau, inderdaad.« De voorzitter van het mijnbestuur lijkt zijn lumineuze vergelijking niet los te kunnen laten.

Waarna hij zijn stem verlaagt:

»Weet je eigenlijk wat voor schade je ons hebt berokkend, Ivan? En jezelf?!«

Hij kijkt hem vaag aan en wacht, wetende dat na deze inleiding een straf zal volgen.

Moet hij voor de geschillencommissie verschijnen? Wordt hij uitgerangeerd en naar een afgelegen depot overgeplaatst?

Op het projectbureau zelf wordt hij vast en zeker niet meer geduld.

»Sommige mensen wilden je voor de geschillencommissie slepen. Anderen waren eerder voor een overplaatsing. En ik zei bij mezelf, met jou valt niets

meer te beginnen. Je zit al lang bij hen. Als sinds ze hier zijn, in deze stad, zit jij erbij. Dat weten wij. En daar is niks mis mee, als je dat maar weet. Ook de milieubeweging mag er zijn. Maar niet op deze manier, Ivan, je verraadt je eigen nest en haalt onze naam door het slijk.«

Kijk eens aan, dit is voor het eerst dat hem de deur gewezen wordt.

Deze gedachte verdringt meteen een andere, dit kunnen ze toch niet maken, mij zomaar eruit werken. Ik heb toch mijn medisch dossier. Dat kan toch niet.

Mijn naamgenoot, de algemeen directeur, schudt met het dikke dossier. Het lijkt precies op het medisch dossier.

»Hier heb ik jouw dossier. Zie je het? Hierin zit jouw leven van in de mijn opgeborgen. Alles staat erin. De gegevens van je arbeidsverleden hebben we hier en daar wel aangepast, Ivan, weet je. Je gegevens hebben we zonet wat geactualiseerd. We hebben vastgesteld, dat je al de hele periode sinds je terugkeer uit het ziekenhuis recht had op een verkorte arbeidstijd. Vandaar hebben we nu deze fout rechtgezet en dit komt nu goed uit. Vandaag is je laatste werkdag. En dan maar met pensioen, Ivan...«

Ivan lacht droog. Met een kort ha-ha. Zoals men lacht om de manier waarop een grap wordt gebracht in plaats van om de grap zelf. Hij wacht af of er nog iets ernstigs uit de mond van de directeur komt. En omdat er niets gezegd wordt, begint het nu pas tot hem door te dringen.

De directeur meent het echt. Zijn tijd is te kostbaar om onnozele grappen uit te halen.

Hij begint te beseffen, wat de directeur eigenlijk heeft gezegd.

En geen woord over de redenen voor dit besluit, ook al dacht hij dat Kaplan het juist daarover zou willen hebben. Wie? Wanneer? Hoe? Aan wie? Waarvandaan? En vooral, waarom?!

Niets daarvan, alleen dat hij met pensioen moet, kreeg hij te horen. Dat hij hier nu tegenover hem zit om te aanhoren dat dit zijn laatste werkdag is. Dat hij met pensioen moet. Einde verhaal. Het eindpunt waar alle andere kompels met smart op zitten te wachten. Om nog op een allerlaatste drankje te kunnen trakteren. Een biertje bij de toegangspoort van de mijn. En ook zijn eigen van tevoren bedacht verhaal is hij nu vergeten; hoe hij dat stomme doorspelen van de gegevens door Risa aan Hrustl zou verdoezelen. De gegevens die Risa net zomin als Hrustl begrepen had, zelfs de journalist, die ze in de krant had gepubliceerd, begreep ze niet.

Het kan toch niet waar zijn om met pensioen te gaan zonder iemand op een biertje te trakteren bij de poort zoals gebruikelijk. Toen floepte het zomaar uit zijn mond:

»Maar dan weet toch niemand dat het vandaag mijn laatste werkdag is. Wanneer kan ik dan trakteren voor mijn afscheid? Op biertje? En aan wie dan? Bij de poort...«

»Er komt geen afscheid bij de poort, Ivan. Peins daar niet over. Als je tenminste verder met rust gelaten wilt worden, als je wilt dat we je aan je milieuvriendelijke uitspattingen overlaten en als je geen schadevergoeding naar je kop geslingerd wilt krijgen voor alle schade die je veroorzaakt hebt!

Maak dat je wegkomt uit de mijn, stuk vuil, scheer je weg om je hier nooit meer te vertonen! Heb je dat goed begrepen?!«

»Schade? Wat voor schade heb ik dan aangericht?«

»Je haalt onze naam door het slijk! Je hebt zaken naar buiten gebracht waarmee je onze eer bezoedelt. We zijn hier, de hele tijd. Hier had je je mond open moeten doen. Als je ergens mee zat, dan had je naar mij moeten komen en niet de vuile was buiten hangen... Je hebt onze naam bezoedeld. Ons zwart gemaakt. Iedereen kan nu lezen dat wij, dokters van de kolen, bezig zijn de mijnwerkers te begraven. Dat de kompels levend dood verklaard kunnen worden. Dat ze hun eigen graf graven. Voor zichzelf. Niet vanwege de kolen. Dat dit onze schuld is. Ik. Dat ik mijn jongens de dood in jaag. Dacht je dat we dat zomaar slikken? Dat ik dat zomaar pik? Je bent nog niet gek genoeg om hier zonder straf onderuit te komen, Ivan. Geen afscheidsfeest meer bij de poort voor jou, Ivan. Geen bier, geen eervol ontslag. Kom op zeg! Naar de schacht nou. 't Is over en uit. Wie stoot moet op blaren zitten.«

Het enige lichtpuntje dat hij even voor zich ziet is de gedachte, dat ook Risa geen genade zal treffen, was geruststellend. Haar zou een pijnlijke lijdensweg staan te wachten, voor de geschillencommissie verschijnen met de opgeklopte waarheid en verzonne fouten, een publieke lynchpartij, door de molen gehaald worden. Tot slot toch het ontslag, misschien zelfs nog een schadeclaim. De mijn kent geen genade, vooral niet als die in zijn grootsheid wordt aangetast.

Even flitste het door zijn hoofd, om zich te gaan verontschuldigen, te beloven het niet meer te doen, om vergeving te vragen, maar hij wuifde deze gedachte gauw weer weg.

Hier werd een grens overschreden.

Vroeger schaakte hij. Hij kende dat gevoel. Het moment dat je het door krijgt dat je het aan het verliezen bent, onafwendbaar. Met slechts een sprankje hoop dat je het er met een remise vanaf zou kunnen brengen. Gelijk spel. Maar hoe?

Hoezo gelijk spel? Als dit een spel is waarin alles toch voor jou beslist wordt. Geen compromis mogelijk.

Gelijk spel? Remise is een illusie. Zelfs remise betekent verlies. Misschien een eervol verlies?

Een eervol verlies. Er bestaat niet zoets als eervol verlies. Zoals de dood ook niet eervol kan zijn. De dood is het einde. Dan maakt het niets meer uit. Dan is er niets meer. Nee? Dan is er alleen maar nog: niets.

Hij keek naar de grond.
Is hij dit? Hier? Nu? Op deze stoel?
Is die ander echt Kaplan? Aan de andere kant van tafel? De directeur? God zelf?

Het staat vast. Het is geen gelijk spel. Het is een compromis, maar ook een verlies. Verbanning. Hij mag nooit mee door de poort. Geen afscheid met drank voor de kumpels. Geen vat met ingekerfde gekruiste hamers. Niet het gebruikelijke uit kool gehouwen gereedschap. Niets. Verdrijving. Nooit meer door de poort. Einde oefening.

Zou hij het dan nog willen?

Nou en of.

Naar de mijne?

Dolgraag!

Kolen ruiken. Net als brood.

Maar op deze manier zal hij langs het depot moeten lopen om de kolengeur nog op te snuiven. Zoals een gewond dier, dat snuffelt naar zijn gevlochthe prooi. Een beetje zurig, een beetje zwavelachtig, en als het waait, dan ruik je het beter. De geur concentreert en vermengt zich ergens tussen de neusopening en de keel. Sommige mensen vinden dit vervelend. De kumpels niet. Het geeft hen juist een vertrouwd gevoel! Zoals het laatste korstje droog en beschimmeld brood in de la, wanneer je honger hebt en er niets anders is om in je mond te stoppen.

Nooit meer door de poort, zei hij.

Nimmer meer.

Mat.

Hij keek naar de grond. Naar de punten van zijn schoenen.

Zwarte schoenen. Genaaid. In ruitjes gevlochten zwart leer, dat zijn tenen bedekt. Een mooi patroon. Het bevalt hem wel. Allang. Al bijna tien jaar. Hoe vaak heb ik ze al niet laten maken, dacht hij. Het patroon hield mooi stand. Hij was er altijd zuinig op. Hij borstelde ze. Hij bracht de schoenpoets aan. Dan wachtte hij vijftien minuten en wreef ze op met een zachte doek totdat ze glommen. Goede schoenen. Van leer. Waar had hij ze ook alweer gekocht?

Geen kolenmijn meer.

Een punt erachter zetten. Schluss. Weg. Voor het laatst door de poort van de mijn gaan.

Hij richt zijn blik op.

Kaplan sloeg hem gade en wachtte. Ze keken elkaar recht in de ogen. Kaplan had nog enkele verdunde haarplukken over, die alle kanten uit staken, ze leken door de westenwind verwaaid.

»Valt er hier nog iets te zeggen?« vraagt hij.

Kaplan antwoordt langzaam en duidelijk:

»Ik heb het mijne gezegd, Ivan. Dit is ons gezamenlijk besluit. Niet alleen van mij. Ik was er wel voor en heb dit eigenlijk ook voorgesteld. Iedereen ging akkoord.«

»Zoals altijd.«

»Zoals altijd, Ivan. Je weet toch dat wij kompels één lijn trekken.«

»Kompels...«

»Kompels ja, Ivan. Je bent dit een beetje vergeten, weet je, Ivan. Vergeten waar het witte brood vandaan komt.

Je weet toch, waarvandaan. Uit het zwarte gat komt het witte brood!«

Zijn schoenen glommen. Zoals altijd. Zoals al vijftien jaar lang.

Waar had hij ze ook alweer gekocht?

Dan staat hij op. Schijnbaar opgelucht, maar met lood in zijn schoenen. Hij gaat naast zijn stoel staan, schuift hem een beetje naar voren tegen de tafel aan en zet hem loodrecht, zodat hij precies in een rechte hoek tegen de bureautafel van Kaplan staat. Hij kijkt hem niet meer aan.

»Glückauf, meneer directeur.«

»Het beste, Ivan...«

De stem van de directeur haperde alsof hij nog iets ging zeggen. En inderdaad:

»Wist je, Ivan, dat wat we nu doen, de graafmethode van Črepinšek had kunnen heten? Maar jij moest zo nodig klikken bij de journalisten! Sinds je aan de milieudemonstraties meedeed, wisten we dat je geen echte kompel meer was!«

Midden in zijn pas verstijft Ivan, draait zich om en ziet een veromfaaid bos dunne haarsprieten geprikt op een ronde schedelpan:

»Nee, meneer Kaplan. De graafmethode zou naar Lojze Koprivnikar genoemd moeten worden. Maar die ene trol met zijn platgedrukte neus ging er met zijn methode vandoor.«

»Naar Koprivnikar dus?«

»Ja, naar Kopriva, ja...«

»Die ene opzichter, die...«

»Op de locatie plus min nul in de westelijke mijnschacht.

Hij was me er eentje! Één uit de duizend!

»Die dood ging...«

»Toen hij het bij de opbraak te pakken kreeg. In de westelijke mijnschacht, op locatie nul, ja... Dat was de graafmethode van Kopriva.«

»Zie je, Ivan...«

»Hij was de opzichter. Ja, inderdaad. Maar hij wist meer dan jullie met z'n allen bij elkaar, zij het nou doktoren of ingenieurs...«

Toen hij naar buiten liep, ging de deur zachtjes dicht. De gang was verlicht met een warm gelig licht. De groene muur en de grof aangebrachte verf van bruinkool staken fel tegen elkaar af, ze leken te stralen. De gepoetste zwarte schoenen met het gevlochten leren patroon zonken geruisloos in de zachte vloerbedekking. Om de paar stappen kwam hem een glimlach van één, telkens een andere kompel tegemoet, hun zwart-witte portretten, ter plekke gemaakt in de mijnen. De witte tanden van de zwarte mijnwerkers met kinderlijk vuile gezichten, glimlachend alsof het vrolijke zwarte jazzmusici waren. Hij kende alle gezichten, stuk voor stuk ook al waren sommige meer dan vijftien jaar jonger dan hijzelf.

Nog steeds kende hij alle kompels die in de mijnen werkten van gezicht.

Vandaag ging hij nog wel, maar morgen hoefde hij niet meer voor vijfen met de bus. Morgen niet, overmorgen niet, daarna niet, de volgende week ook niet. Nooit meer.

»Nooit meer dus!« gromde hij hardop voor de lift, zonder de toets met het ingegraveerde pijltje naar beneden in te drukken. De zwarte, Joost mocht weten hoe vaak al gerepareerde schoenen weerklonken galmend op de gepolijste stenen trap. Een kantoorjuffrouw die net voorbij ging hoorde een stem onderin het trappenhuis:

»Krijg toch allemaal de klere!«

Der Westen der Grube

(AUSZUG)

Translated by Tadeja Lackner-Naberžnik
Contact: tadeja@lackner.at

19

Am Ende des Treppenhauses im dritten Stock der stellvertretend errichteten Gebäude des Bergwerks biegt er nach rechts ab. Der lange Mittelgang geht am Ende des grünen Teppichs in schwarze Dunkelheit über, als wäre er ein Grubenschacht. Genau wie ein Stockwerk tiefer, wo sich das Planungsbüro befindet. Die Stollensohle. Stickig. Mattes Wetter.

Auch hier ist der Gang von kühlem, blassen Neonlicht erfüllt. Beiderseits ragt alle paar Meter ein dunkelgrüner Türstock mit schwarzen Beschriftungsschildern empor. Die Wände sind mit einer unüblichen staubigen Lignitfarbe bedeckt, die das blasse Glimmen der spärlichen Deckenbeleuchtung in sich aufsaugen. Zwischen den Türstöcken hängen Bilder, an die sich weiße Lichtfäden heften. Große Porträts schmutziger Bergarbeiter mit verbeulten Schutzhelmen verschmelzen mit der Tiefe schwarzer Bilder. Hervorstechende Grinsende Zähne. Sie reflektieren das Neonlicht wie die Kiefer fossiler Schädel.

Er lenkt den Schritt in den Gang. Er bleibt an der Tür mit der Aufschrift Verwaltungsvorstand Dr. Ivan Kaplan stehen. Ein Namensvetter.

Er klopft an, vernimmt die Aufforderung, betritt das Büro und bleibt erstaunt stehen. Hinter dem großen Kommandotisch in einem weiträumigen und hell verglasten Raum sitzt eine unverbindlich lächelnde Frau.

„Herr Črepinský, warten sie eine Augenblick, der Herr Direktor führt noch ein Telefonat.“

Er steht mitten im Büro. Sein Blick schweift hinter dem Rücken der immerfort lächelnden Frau in den Raum. Eine Vielzahl an Pflanzen, die für einen ganzen

Garten reichen würden, steht in großen Tontöpfen herum. Bis hin zum großflächigen Fenster, durch welches am gegenüberliegenden Hang über dem Fluss das gleiche grün wogende Fichtenwerk zu sehen ist, wie von seinem Büro aus. Ganz anders ist es als das grüne Blattwerk in den roten Tontöpfen. Auf der schwarzen Erde, aus der das Grünzeug in allen möglichen Formen und Farbtönungen sprießt, liegen rötliche Tonkügelchen ausgestreut. Nicht eine einzige Pflanze trägt Blüten.

„Jetzt ist er frei“, stört ihn die Lächelnde aus seinen Gedanken auf und deutet zur Tür, die von ihrem Büro aus nach rechts führt. Sie öffnet sie. Am anderen Ende des Raumes erblickt er den Direktor des Berg- und Hüttenwesens. Hinter seinem Rücken ertönt eine Stimme:

„Möchten sie einen Kaffee? Tee? Wasser?“

„Wasser“, erwiderst er, ohne sich umzusehen. Er begibt sich zum Stuhl, den ihm der Generaldirektor mit einer einladenden Geste weist.

Als er sich hinsetzt, legt der Direktor los:

„Lange nicht gesehen, Ivan.“

„Das ist wahr, Herr Direktor“, versucht er einen entspannten Eindruck zu machen.

„Dabei sind wir doch gar nicht so weit auseinander, nicht wahr. Bin direkt über euch. Ich meine über eurem Planungsbüro.“

Ivan antwortet nicht.

„Du hattest es nicht weit, wenn du zu mir hättest kommen wollen. Und du hättest es mir sagen können, wenn dir etwas nicht gefallen hat. Du weißt ja, dass wir im Schacht alle Kameraden sind. Für die Journalisten haben wir eigens vorgesorgt. Man muss nicht daran vorbei.“

Was sollte er sagen? Es gab nichts zu antworten.

„Und jetzt stehen wir in jeder Zeitung. Als hätten wir da unten ein Dachau!? Und Gaskammern. Und bald werden sie schreiben, dass wir unten im Kraftwerk ein Krematorium haben! Dachau, ja“, kann sich der Vorsitzende der Bergbauverwaltung nicht von seinem großartigen Einfall trennen.

Er senkt die Stimme:

„Weißt du eigentlich, was für einen Schaden du angerichtet hast, Ivan! Für uns und für dich selbst!“

Er sieht ihn an und wartet, wissend, dass nach dieser Einleitung die Strafe folgen würde.

Wird ihm ein Disziplinarverfahren angehängt? Oder wird er in irgendein abgelegenes Lager versetzt werden?

In der Planung wird man ihn nicht mehr sehen wollen.

„Einige meinten, du hättest eine Disziplinarstrafe verdient. Andere, dass du versetzt werden solltest. Aber ich habe mir gesagt, dich kann man nicht mehr disziplinieren. Du bist schon lange dort, bei denen. Seit die da sind, in unserer

Stadt, bist du dabei. Das wissen wir. Und es ist nichts verkehrt daran, nicht dass du denkst. Auch Ökologen müssen sein. Aber nicht so, Ivan, indem man die eigenen Leute in den Dreck zieht.“

Es kommt ihm der Gedanke, zum ersten Mal, dass sie ihn auf die Straße setzen werden.

Aber das können sie doch nicht, kommt gleich darauf als nächster Gedanke. Das konnten sie doch nicht so mir nichts dir nichts mit ihm machen.

Der Namensvetter, der Generaldirektor, wiegt das dicke Pappkuvert in seiner Hand, die den Krankenakten aufs Haar ähneln.

„Hier habe ich dein Dossier. Siehst du. Hier drinnen ist dein ganzes Schachtleben. Alles ist aufgezeichnet. Deine gesamte Arbeitsgeschichte haben wir jetzt ein wenig abgeändert, verstehst du, Ivan. Deine Daten sind jetzt auf dem neuesten Stand. Wir haben festgestellt, dass dir für die ganze Zeit, seit du aus dem Krankenhaus zurück bist, ein Sonderstatus zugestanden hätte. Und diesen Fehler haben wir behoben, es geht sich gut aus für dich. Heute ist deine letzte Schicht. Und dann ab in die Pension, Ivan ...“

Ivan lacht auf, mit einem kurzen hehe, so wie ein Mensch, der eher deswegen auflacht, weil dem Sprecher der Scherz nicht gelungen ist, als über den Scherz selbst. Er wartet, was der Direktor ernsthaft zu sagen hat. Und nachdem er nichts mehr sagt, beginnt das Gesagte in sein Bewusstsein zu sickern.

Der Direktor verarscht ihn nicht. Seine Zeit ist zu kostbar für solch unreife Scherze.

Die vom Direktor ausgesprochenen Worte werden ihm nach und nach bewusst.

Über die Gründe für eine solche Entscheidung verlor dieser kein Wort, obwohl er dachte, dass der Kaplan gerade daran interessiert sein würde. Wer? Wann? Wie? Wem? Woher? Vor allem aber, warum?

Nichts davon. Nur, dass er in Pension geschickt wird, hat er gesagt. Dass er vor ihm sitzt und sich anhört, dass dies seine letzte Schicht war. Dass er in Pension gehen werde. Ende des Weges. Ein Ziel, dem die Mehrzahl der Knappen sehn suchtvoll entgegenblickte. Noch ein letztes Mal eine Runde ausgeben für die Burschen. Eine Runde Bier an der Rampe. Dann entfiel auch ihm die eingeübte Geschichte, mit der er Risas dumme Datenübermittlung an Hrustl decken wollte. Daten, die weder sie noch Hrustl, noch der Journalist, der sie in der Zeitung veröffentlicht hatte, verstanden haben.

Unmöglich, in Pension zu gehen, ohne vorher eine letzte Runde Bier an der Rampe auszugeben. Es glitt ihm geradezu über die Lippen:

„Dann weiß es noch niemand, dass es meine letzte Schicht ist. Wann werde ich dann eine Runde ausgeben können? Eine Runde Bier? Und an wen? An der Rampe ...“

„Es wird keine Rampenfeier geben, Ivan. Vergiss es! Wenn dir dran liegt, dass wir dich in Ruhe lassen und keinen Schadenersatz für deine ökologischen Ausfälle fordern, für das, was du uns angetan hast! Du wirst wie der letzte Dreck aus der Grube verschwinden und auf nimmer Wiedersehen! Hast du verstanden!“

„Schaden? Was soll ich für einen Schaden verursacht haben?“

„Du hast unser Ansehen beschmutzt! Du hast Dinge nach außen getragen und uns eine Sauerei hinterlassen. Wir sind die ganze Zeit hier gewesen. Hier hätten wir reden sollen. Zu mir hättest du kommen sollen, wenn dich was gewurmt hat, und nicht dass du ... du hast unseren Namen beschmutzt. Wir sind angeschwärzt. Jetzt ist überall zu lesen, dass wir Kohlendoktoren die Totengräber der Bergarbeiter sind. Dass die Knappen bei lebendigem Leib krepieren. Dass sie sich selbst eine Grube graben. Die eigene. Nicht wegen der Kohle. Dass wir daran schuld sind! Ich selbst! Dass ich meine Burschen umbringe. Hast du gedacht, dass wir das so ohne weiteres schlucken werden? Dass ich das einfach übergehen werde. Du bist nicht blöd genug, dass du ohne jegliche Strafe davonkommen könntest, Ivan. Es wird keine Rampenfeier für dich mehr geben. Kein Bier, geschweige denn, dass du noch einmal durchkommst. In den Schacht. Es ist vorbei. Du hast dir selbst das Aus gegeben.“

Der einzige Anflug von Erleichterung überkam ihn für einen kurzen Augenblick, als er daran dachte, dass es auch für Risa keine Gnade gegeben hätte, nur dass sie ein qualvolles Auseinandernehmen vor der Disziplinarkommission und womöglich falsche Unterstellungen erwartet hätten, ein öffentliches Schmutzwäschewaschen anhand erfundener Fehler und am Ende das Arbeitsbuch, vielleicht sogar eine Schadenersatzklage. Der Schacht kannte keine Gnade, wenn seine Ehre verletzt wurde.

Dann dachte er daran, sich zu entschuldigen, zu versprechen, es nie wieder zu tun, und zu bitten, doch er verwarf es gleich wieder.

Die Grenze war überschritten.

Manchmal spielte er Schach. Er kannte das Gefühl. Der Moment, wo einem klar wird, dass die Niederlage unausweichlich ist. Als winziger Hoffnungsschimmer bleibt noch, vielleicht ein Remi herauszuholen. Unentschieden. Doch wie?

Wie soll es ein Unentschieden geben, wo es doch um ein Spiel ging, bei dem am Ende sehr wohl entschieden wird! Kompromisslos.

Unentschieden? Ein Remi ist eine Illusion. Auch ein Remi ist eine Niederlage. Vielleicht eine ehrenhafte Niederlage.

Eine ehrenhafte Niederlage. Eine Niederlage kann nicht ehrenhaft sein. Wie es auch keinen ehrenhaften Tod geben kann. Der Tod ist das Ende. Dann ist alles egal. Dann ist nichts mehr. Nein. Dann ist nur noch Nichts.

Er blickte zu Boden.

Ist das er? Hier? Jetzt? Auf diesem Stuhl?

Ist dort der Kaplan? Auf der anderen Seite des Pultes. Der Direktor. Gott?

Es ist entschieden. Es ist nicht unentschieden. Es ist ein Kompromiss, doch genauso eine Niederlage. Eine Vertreibung. Nie mehr wird er die Rampe betreten dürfen. Die Kameraden werden seine letzte Schicht nicht mit einem Bier feiern. Es wird kein Fässchen geben, auf dem sich zwei geschnitzte Hämmer kreuzen. Es wird keinen Gezähestrauß geben. Nichts. Eine Vertreibung. Nie wieder durch die Rampe.

Und würde er es noch wollen?

O, ja, er würde!

Würde er in die Grube gehen?

Unbedingt.

Die Kohlen duften. Wie Brot.

Jetzt bleibt ihm nur noch, zu Fuß die Mülldeponie zu passieren, um sie zu riechen. Wie ein verletztes Tier die entkommene Beute. Etwas säuerlich, etwas schwefelig, diese Gerüche verstärken sich, wenn eine Brise aufkommt. Verdichten sich irgendwo zwischen dem Ansatz der Nasenhöhlen und dem Rachen. Manchen ist das zuwider. Den Knappen nicht. Es ist ihnen vertraut! Wie ein Stück trockener, schimmeliger Brotrinde in der Küchenlade, wenn man Hunger hat und es nichts anderes gibt, um es in den Mund zu stecken.

Nie wieder durch die Rampe, hat er gesagt.

Nie mehr.

Verdammmt.

Er blickte zu Boden. Auf die Spitzen seiner Schuhe.

Schwarze Schuhe. Genäht. Geflochtenes schwarzes Leder im Karomuster bedeckte die Zehen. Ein schönes Muster. Es gefiel ihm. Schon lange. Fast zehn Jahre. Wer weiß, wie oft er sie schon zum Besohlen gebracht hatte. Das Muster aber hält. Er passt darauf auf. Bürstet es. Schmiert es. Dann wartet er fünfzehn Minuten und poliert es mit einem weichen Tuch auf Hochglanz. Gute Schuhe. Aus Leder. Wo nur hatte er sie gekauft?

Kein Schacht mehr.

Es muss ein Ende gemacht werden. Gehen. Noch ein letztes Mal durch die Schachtrampe.

Er hebt den Blick.

Der Kaplan betrachtete ihn und wartete. Ihre Blicke begegneten sich. Der Kaplan hatte noch ein paar schüttete Haare, die in alle Richtungen vom Kopf abstanden, als wären sie vom Sturm gekämmt worden.

„Gibt es noch etwas zu sagen“, fragt er.

Der Kaplan antwortet langsam und deutlich:

„Ich habe das meine gesagt, Ivan. So ist die Entscheidung des Kollektivs. Es ist nicht nur meine. Ich war aber dafür und eigentlich war es mein Vorschlag. Und das Kollektiv war einverstanden.“

„Wie immer.“

„Wie immer, Ivan. Du weißt ja, dass wir Knappen zusammenhalten.“

„Die Knappen ...“

„Die Knappen, Ivan. Du hast das anscheinend vergessen, weißt, Ivan. Du hast vergessen, wo das Weißbrot zu Hause ist.“

Du weißt ja, wo. Im schwarzen Loch versteckt sich das Weißbrot!“

Die schwarzen Schuhe glänzten. Wie immer. Wie in den ganzen fünfzehn Jahren.

Wo nur hatte er sie gekauft?

Dann erhebt er sich. Erleichtert, doch war er schwer wie Blei.

Er stellt sich neben den Stuhl, schiebt ihn etwas nach vorne zum Pult und rückt ihn zurecht, so dass er einen rechten Winkel zum Pult des Kaplans bildete. Er sieht ihm nicht mehr in die Augen.

„Glückauf, Herr Direktor.“

„Glückauf, Ivan ...“

Der Generaldirektor hält inne, es hört sich an, als ob er noch etwas sagen wollte. Und wirklich:

„Weißt, Ivan, das, was wir jetzt tun, hätte man die Fördermethode nach Črepinský nennen können. Du aber hast uns bei den Journalisten verpfiffen! Wir wussten schon damals, als du bei den Umweltdemonstrationen mitgemacht hast, dass du kein echter Knappe bist!“

Er bleibt mitten im Schritt stehen, dreht sich um und starrt auf seinen zerzausten und schütteren Haarboden und die Rundung seines Schädelns, durch den man hindurchsehen konnte:

„Nein, Herr Kaplan. Es müsste die Fördermethode nach Lojze Koprivnik heißen. Während diese Niete mit der zerschlagenen Visage sein Wissen geklaut hat.“

„Der Koprivnik?“

„Der Kopriva, ja ...“

„Dieser Aufseher im ...“

„Im Westen der Grube auf Meereshöhe plus minus Null.“

Nicht der Aufseher. Der Steiger! Ein Steiger, wie es ihn im Schacht noch nicht gegeben hat und wie es ihn auch nicht mehr geben wird.“

„Der farblos geworden ist ...“

„Nachdem es ihn an der Stirn erwischt hat. Im Westen. Auf Meereshöhe plus minus Null, ja ..., das ist Koprivas Fördermethode.“

„Siehst, Ivan ...“

„Er war ein Steiger. Im Ernst. Und er wusste mehr, als ihr alle Grubeningenieure und -doktoren zusammen!“

Als er hinaustrat, fiel hinter ihm das Tor weich ins Schloss. Der Gang war von einem warmen gelblichen Licht erleuchtet. Das Grün der Wand und die rau aufgetragene Lignitfarbe flossen in lebhaftem Spiel ineinander über, sie strahlten geradezu auf der Wand. Unter den polierten, schwarzen Schuhen mit dem geflochtenen Ledermuster gab der Teppichboden geräuschlos nach. Alle paar Schritte lächelte ihm ein fröhliches, schwarzweißes Portrait von der Wand entgegen, jedes Mal ein anderer, in der Grube aufgenommener Knappe. Am Ort. In den kindisch schmutzigen Gesichtern stachen die lächelnden weißen Zähne hervor, als hätte man fröhliche schwarze Jazzmusiker fotografiert. Er kannte alle Gesichter bis aufs letzte, obwohl manche mehr als fünfzehn Jahre jünger waren.

Vom Sehen kannte er immer noch alle Knappen, die in der Grube arbeiteten.

Heute war er noch gegangen, morgen aber muss er nicht mehr vor fünf Uhr zum Bus. Nicht morgen, nicht übermorgen, nicht später, nicht nächste Woche. Nie mehr.

„Dann eben nie mehr“, sagte er laut vor dem Aufzug, doch er drückte die Taste mit dem eingravierten Pfeil nach unten nicht. Die schwarzen, wer weiß wie oft schon neu besohlten Schuhe trommelten über die polierten Steinstufen und eine Angestellte, die gerade vorüberging, hörte von der unteren Stiege eine Stimme:

„Zum Teufel mit euch allen!“

A bánya lejárata

(RÉSZLET)

Translated by Gergely Bakonyi
Contact: gergelybakonyi@yahoo.com

19

A lépcső tetején, a szénbánya épületének harmadik emeletén jobbra fordul. Hosszú folyosó, a közepén megfeketült sötétzöld szőnyeg, igazán olyan, mint egy bányaakna. Épp olyan, mint egy emeettel lejjebb a tervezőirodák előtt. Fekü. Nyomasztó. Levegőtlen.

A neonlámpák itt is hideg, sápadt fénnel töltik meg a csatornát. Mindkét falon néhány méterenként fekete feliratokkal ellátott sötétzöld ajtók szerkezete emelkedik ki. A falak a lignitpor szokatlan színével csillognak. Felszívják a mennyezeti lámpák halvány parazsát. Az ajtók között fényképek lógnak, magukhoz húzzák a világosság fehér fonalát. A behorpadt sisakos, koszos bányászok nagy portréi beleolvadnak a fekete képek mélyébe. Vigyorgó fogak merednek ki. Visszaverik a neondíszet, mint a megkövesedett koponya állkapcsa.

Áthalad köztük. Megáll az ajtó előtt, amelyen ez áll: elnök-vezérigazgató dr. Ivan Kaplan. A druszája.

Bekopog. Behívják. Belép az irodába. Meglepődik. A tágas és világos üvegezett térben az „irányítópult” mögött mosolygó hölgy ül.

– Črepinšek úr, egy kicsit várjon, az igazgató úr éppen telefonál.

Az iroda közepén áll. A háta mögé néz, aztán a mosolygó hölgyet figyeli. A zöldnövényes kertben mindenfelé nagy agyagcserépeket állítottak fel. Egészen addig a nagy ablakig, amelyen keresztül egy ugyanolyan fenyves zöldellik és hullámzik a dombon a folyó túloldalán, ahogyan az ó irodájukból szintén látni lehet. Az egészen más, mint a zöld levelek a piros agyagedényekben. A fekete

földön, amelyből növények nőnek minden lehetséges formában és árnyalatban, pirosas agyaggömböket szórtak szét. Egyetlen növénynek sincs virága.

– Most már szabad – zavarja meg a mosolygós hölgy, és az ajtó felé int, amely az irodából jobbra vezet. Kinyitja az ajtót, a helység másik oldalán meg-látja a bányatudományok doktorát, és a háta mögött hallja:

– Kér kávét? Teát? Vizet?

– Vizet – válaszol a hölgynek, anélkül, hogy rápillantana. A szék felé indul, amit a vezér kínál fel egy mozdulattal.

– Rég nem láttuk egymást, Ivan.

– Igaz, igazgató úr – próbál közvetlen lenni.

– Pedig nem vagyunk messze egymástól, tudod. Én épp csak egy kicsivel fö-löttetek. Úgy értem, fölöttetek, a tervezőiroda fölött.

Ivan nem válaszol.

– Nem kellett volna messzire mennen, ha hozzáam akartál volna jönni. És el-monduhattad volna nekem, ha valami nem tűnik számodra rendjén valónak. Hiszen tudod, az aknában mindennyian bajtársak vagyunk. Az újságírókat meg külön részleg intézi. Nem kell kikerülni őket.

Mit mondjon? Nincs mit válaszolnia.

– Most meg minden újság velünk van tele. Hogy alattunk van Dachau?!

Meg gázkamrák. A krematórium meg ott van lejjebb a villanytelepen, ezt fogják majd hamarosan írni! Dachau, igen – a bányászüzem igazgatója nem tud meg-válni a tetszetős gondolattól.

Lejebb viszi a hangot:

– Tudod milyen kárt csináltál nekünk, Ivan? Hát magadnak?

Nézi őt, és vár, hiszen tudta, hogy ezt a bevezetőt büntetés követi. Fegyelmi-je lesz? Át fogják helyezni valami félreeső raktárba?

A projektrészlegben nem látják többé.

– Egyesek azt mondják, hogy adjunk fegyelmit. Mások, hogy helyezzünk át. Én meg azt mondtam, hogy nem lehet téged tovább fegyelmezni. Már régóta ott vagy, azoknál. Amióta itt vannak a városunkban, velük vagy. Tudjuk. De nincs is ezzel semmi baj, nehogy azt gondold. Környezetvédknek is kell lenniük. De nem így, Ivan, hogy odaszarsz a tieid közé.

Azt gondolja először, hogy utcára hajítják.

De hisz' azt nem tehetik – így a következő gondolata. Hisz megvan az idei egészségügyije. Vele nem lehet csak úgy.

A druszája, a vezérigazgató kissé megemeli a kartonborítékot, amely hajszál hiján ugyanolyan, mint az egészségügyi kartoték.

– Itt van a dossziéd. Látod. Itt, ebben van a bányaéleted. minden le van írva. minden egykor munkádat kicsit kijavítottuk, tudod, Ivan. Frissítettük az adatokat. Észrevettük, hogy egész idő alatt, amióta kijöttél a kórházból, a koren-

gedményes nyugdíjba tartozol. Kijavítottuk a hibát, és neked kijön szépen. Ma van az utolsó műszakod. Aztán nyugdíj, Ivan...

Ivan elmosolyodik. Egy rövid hehe, amit az ember inkább azért ad ki, mert a viccmelek nem sikerült a tréfa, nem pedig maga a vicc miatt. Vár, hogy mit fog komolyan mondani az igazgató. És amikor nem mond semmi többet, akkor jut el az agyáig.

Az igazgató nem bassza át. Az ideje túl drága ilyen sótlan viccekre.

Eljut az agyáig, mit mondott az igazgató.

A döntés okairól nem esett szó, noha azt gondolta, hogy Kaplan éppen ezeket akarja majd megtudni. Ki? Mikor? Hogyan? Kinek? Honnan? És mindenek előtt: miért?!

Erről semmi. Csak hogy nyugdíjba megy, ezt mondta neki. Vége a dalnak. A cél, amit a bányászok többsége várva vár. Egy utolsó rundót a srácoknak. Sört a kijárfolyosó. Ő is elfeledte a lehetetlen történetet, hogyan fogja lebuktatni Risinát, amiért olyan ostobán küldte tovább az adatokat Hrustlnak. Az adatokat, amelyeket sem a nő, sem Hrustl, sem az újságíró, aki megjelentette az újságban azokat, nem értett.

Lehetetlen, hogy nyugdíjba menjen, hogy ne kerüljön rá a sor a sörkörben a kijárfolyosó. Aztán kiszaladt a száján:

– Aztán, még senki se tudja, hogy az utolsó műszakom van. Mikor kerül rám a sor? A sörkör? És kinek? A kijárfolyosó...

– Semmiféle sörkör nem lesz, Ivan. Hogy nem fér a fejedbe! Ha azt akarod, hogy békén hagyunk, hogy hagyjuk a környezetvédelmi kirohanásaidat, hogy ne követeljünk kártérítést, mindenért, amit elkövettél ellenünk – elpucolsz a bányaiból, mint az utolsó szemét, hogy többé ne is lássunk! Felfogtad?

– Kár? Milyen kárt okoztam?

– Foltot ejtettél a becsületünkön. Kiteregetted a dolgainkat, nagy disznóságot csináltál velünk. Egész idő alatt itt vagyunk. Itt kellett volna megbeszálnunk. Hozzám kellett volna jönnök, ha valami a szívedet nyomja, nem hogy te... Bemocsoltad a becsületünket. Feketepontot kaptunk. mindenki azt olvassa, hogy mi, a széntudományok doktorai a bányászok sírásói vagyunk. Hogy a bányászok élő testben haldokolnak. Hogy a saját sírjukat ássák. Nem szenet. Hogy mi vagyunk a hibásak. Én. Hogy én gyilkolom az embereimet. Azt gondoltad, hogy ezt zsebre fogjuk vágni? Hogy emellett nyugodtan elmegyek? Nem vagy olyan bolond, hogy ne légy megbüntetve, Ivan! Az egyik bányászfolyosón sincs már keresni valód. Egy sörre sem ugorhatsz be, sőt, át sem mehetsz rajtuk. Az aknába! Vége. Magadnak húztad be a kézi féket.

Egy kis megkönnyebbülés fogta el, amikor arra gondolt, hogy Risának sem lesz kegyelem, csak őt kegyetlen kínzás várhatja a fegyelmi tárgyaláson, kitalált vadaskodás, kitalált hibák nyilvános tisztázása, a végén a munkakönyv ügye,

még talán kártérítési kereset is lehet. A bánya nem ismert kegyelmet, ha a tekinthető csorbult.

Aztán azt gondolta, hogy bocsánatot kérhetne, megírhatné, hogy nem lesz ilyen többé, könyöröghetne, ám ez azonnal el is múlt.

Átlépte a határt.

Néha sakközött. Ismerte ezt az érzést. A pillanat, amikor világossá válik számodra, hogy a vereség elkerülhetetlen. Egy csepp reménység marad még, hogy talán kihúzhatod remivel. Döntetlenre. Na, de hogy?

Hogyan legyen döntetlen, ha ez egy olyan játék, ami a végén valamelyik fél részére eldől? Kompromisszum nélkül.

Döntetlen? A remi illúzió. A remi is vereség. Talán méltóságteljes vereség?

Méltóságteljes vereség. A vereség nem lehet méltóságteljes. Mint ahogy a halál sem lehet méltóságteljes. A halál a vég. Utána minden mindegy. Utána semmi sincs. Nem. Utána már csak a semmi van.

A padlót nézte.

Ez ő? Itt? Most? Ezen a széken?

Az ott Kaplan? Az asztal túloldalán. Igazgató? Isten?

El van döntve. Nem döntetlen. Kompromisszum lett, de vereség is. Száműzés. Soha többé nem mehet át a kijárófolyosó. Egy bányásztárral sem fog beérni az utolsó műszak után. Nem lesz a hordó a kifaragott, keresztre rakott kalapácsokkal. Nem lesznek az üresjáratok alatt faragott miniatűrok. Semmi. Száműzés. Soha többé a kijárófolyosó.

És akarna-e menni?

Ó, igen.

És menne az aknába?

De még hogy!

A szeneskoci illata. Mint a kenyér.

Hát, majd elmegy a raktár mellett, és beszívja. Mint sérült ragadozó kergeti a zsákmányt. Megcsapják a kissé savanykás, kissé kénes szagok. Összetömörülnek valahol az orrüreg vége és a torok között. Egyeseknek kellemetlen. A bányászoknak nem. Olyan otthonos számukra! Mint száraz, penészes kenyér a tartóban, amikor éhes vagy, és nincs más, amit a szádba tehetnél.

Soha többé a kijárófolyosó, azt mondta.

Soha.

Matt.

A padlót nézte. A cipője hegyét.

Fekete cipők. Varrottak. Mintásan varrt fekete bőr fedi a lábujjakat. Szép minta. Tetszik neki. Már rég óta. Majdnem tíz éve. Ki tudja, hányszor vitte el már megtaláltatni. A minta bírja. Vigyáz rá. Kikefél. Krémmel keni. Aztán vár tizenöt percet, és puha ronggyal kifényesíti, hogy fényes legyen. Jó cipők. Bőrcipők. Hol is vette?

Soha többé az aknába.

Be kell fejezni. Elmenni. Még egyszer át a kijárófolyosó.

Felemeli a tekintetét.

Kaplan nézte őt és várt. Egymás szemébe néznek. Kaplannak van még valamennyi ritkás haja, amely összevissza áll, mintha a bóra fésülte volna meg.

– Kell még valamit mondani? – kérdezi.

Kaplan lassan és tagoltan válaszolt:

– Elmondtam a magamét, Ivan. Ez az üzemi tanács döntése. Nem csak az enyém. Én e mellett voltam, és igazság szerint, én javasoltam. Az üzemi tanács pedig támogatott.

– Mint minden.

– Mint minden, Ivan. Hisz tudod, hogy mi bányászok összetartunk.

– Bányászok.

– Bányászok, Iván. Te egy kicsit elfeledkeztél erről, tudod. Elfejtetted, honnan kapod a kenyered, a fehér kenyeredet. Hiszen tudod honnan. A fekete lyukban keresed a fehér kenyered!

A cipők fénylettek. Mint minden. Mint az elmúlt tizenöt évben.

Hol is vette őket?

Aztán feláll. Megkönnyebbüléssel, de nehezen, mint egy lajhár.

Az asztal felé lép, kissé afelé dől, és kihúzza magát, hogy derékszögben legyen Kaplan asztalával. Nem néz többet a szemébe.

– Szerencse fel, igazgató úr!

– minden jót, Ivan...

A vezér elnyújtja a hangot, mintha még mondana valamit. És tényleg:

– Tudod, Ivan, amit most csinálunk, Čerpiňák-féle feltárási módszernek nevezhetnénk. Nem kellett nekünk, hogy kavarj az újságírókkal! Már akkor tudtuk, hogy nem vagy igazi bányász, amikor részt vettél a környezetvédelő demonstrációkban.

Lépés közben megáll, megfordul, és ránéz összeborzolt, ritkás hajára, és az azokon át látható kerek koponyájára:

– Nem, Kaplan úr. Lojze Koprivnikar-féle feltárási metódusnak kellene mondani. Ne már, hogy az a bevert orrú szutyok ellopta, az adatokat.

– Koprivnikar?

– Csalán, igen...

– Az a felügyelő a...

– ... a bánya plusz mínusz 0 lejáratánál. Nem a felügyelő. A stájger! Olyan bányafelügyelő, amilyen még nem volt a bányában, és nem is lesz többet.

– Aki meghalt...

– Amikor betört a feje. A lejáratnál. Az egyes számúnál, igen... Koprivnikar-féle feltárási metódus ez.

- Látod, Ivan...
- Stájger volt. Tényleg. Többet tudott, mint ti bányamérnökök, doktorok együtt véve!

Amikor kilépett, az ajtó könnyedén csukódott be mögötte. A folyosó meleg, szárgás fényben úszott. A zöld fal és az érdesen lerakódott lignit színe elevenen feküdtek egymáson, szinte parázslottak. A könnyű szőnyeg csendben megadta magát a kisuvickolt, fekete, varrott bőrmintás cipőknek. minden pár lépésnél más-más bányász boldog, fekete-fehér portréja nevetett rá a falról, akiket az aknában fényképztek le. Ott helyben. A gyermekien összekent arcok mosolya fehér fogakat villantott elő, mintha boldog fekete jazzmuzsikosokat fényképeztek volna. minden arcot ismert az utolsóig, noha egyik-másik több mint tizenöt éve készült.

Látásra mindegyik bányászt ismerte, aki az aknákban dolgozott.

A mai nap már elment, holnap meg már nem kell öt előtt elérnie a buszt. Sem holnap, sem holnapután, sem azután, sem másik héten. Soha többet.

– Hát soha többet – bökte ki hangosan a lift előtt. Nem nyomta meg a gombba véssett nyilat, hanem lefelé fordult. A fekete, ki tudja hányszor megtalpalt cipők döngeni kezdtek a polírozott kőlépcsőkön, és egy munkatársnő, aki éppen arra járt, egy hangot hallott a lépcső aljáról:

– Kapjátok be mind!

La cava ovest

(BRANO)

Translated by Lucia Gaja Scuteri
Contact: lg.scuteri@gmail.com

19

In cima alle scale del terzo piano degli edifici sostitutivi della miniera di carbone girò a destra. La parte centrale del lungo corridoio era annerita rispetto al tappeto verde scuro, proprio come in una galleria della cava. Proprio come al piano di sotto, davanti all'ufficio progetti. Cunicolo inferiore. Tanfo. Aria stantia.

Anche qui le luci al neon riempivano il condotto di una luce fredda e pallida. Su entrambi i lati ogni tot di metri si ergevano i sostegni in legno delle porte verde scuro su cui erano appese targhette dei nomi nere. Le pareti erano coperte di un insolito e polveroso color lignite. Assorbivano la pallida luce irradiata dalle lampadine sul soffitto. Tra i sostegni in legno c'erano appese delle fotografie che assorbivano anch'esse i bianchi filamenti di luce. Sullo sfondo delle foto annerite si intravedevano grandi ritratti di minatori sporchi e dai caschi ammaccati. Risaltavano soprattutto i denti sghignazzanti. Rifrangevano la luce dei neon come delle mandibole di teschi fossili.

Continuò a camminare e si fermò davanti alla porta su cui c'era scritto presidente amministrativo dottor Ivan Kaplan. Un omonimo.

Bussò. Sentì una risposta. Entrò nell'ufficio e rimase stupefatto. In quella specie di serra spaziosa e luminosa, dietro ad un imponente bancone, sedeva una donna sorridente.

“Signor Črepinský, attenda un po'. Il direttore è al telefono.”

Rimase in piedi in mezzo all'ufficio. Guardò lo spazio dietro la schiena della donna ancora sorridente. C'erano un sacco di grossi vasi d'argilla in cui

cresceva tanto di quel verde da bastare per un intero giardino. Arrivavano fino alla grande finestra in fondo da cui si vedeva verdeggiare ed ondeggiare giù dal monte quello stesso pineto al di là del fiume che si vedeva anche dal loro ufficio. Era completamente diverso da questo fogliame verde nei vasi rossi. Il terriccio nero, da cui cresceva verdume di tutte le forme e tonalità possibili, era cosparso di palline d'argilla rossastre. Tra le piante non vi era neanche un fiore.

“Adesso è libero,” lo distolse dai suoi pensieri la ghignante segretaria facendo un cenno verso la porta che dal suo ufficio conduceva verso destra. Aprì la porta e vide dall'altra parte della stanza il dottore in scienze minerarie e si sentì dire alle spalle:

“Desidera un caffè? Del tè, acqua?”

“Acqua,” le rispose senza voltarsi. Si diresse verso la sedia su cui il direttore generale lo invitava a sedersi con un gesto.

Non appena si sedette, il direttore cominciò a parlare:

“Ivan, è da tempo che non ci vediamo.”

“È vero signor direttore,” cercò di fare il disinvolto.

“Eppure non siamo così lontani, sai. Io sto proprio sopra di voi. Intendo dire sopra al vostro ufficio progetti.”

Ivan non rispose.

“Se fossi voluto venire da me non avresti avuto molta strada da fare. E avresti potuto dire a me se ti sembrava che qualcosa non andasse bene; lo sai che in miniera siamo tutti compagni. Per i giornalisti abbiamo un ufficio a parte apposta. Non c’era bisogno di scavalcarmi.”

Cosa avrebbe mai potuto dire? Non c’era niente da ribattere.

“E ora tutti i giornali parlano di noi come se qua sotto avessimo Dachau. E celle a gas. Il crematorio è di sotto, nella centrale elettrica, scriveranno tra poco! Si, Dachau,” non riusciva ad accomiatarsi dalla splendida trovata, il presidente amministrativo della miniera.

Abbassò il tono.

“Ma lo sai che danno che ci hai fatto Ivan, e a te stesso!”

Lo guardò e si mise ad aspettare, tanto sapeva che dopo una tale introduzione sarebbe seguita di certo una punizione.

Sarà la disciplinare? Lo trasferiranno in qualche magazzino fuori mano?

In progettistica non lo vedranno più.

“Alcuni proponevano di mandarti alla disciplinare. Altri di trasferirti. Io invece mi son detto che a te non è più possibile disciplinarti, tu stai già da tempo con quelli, è da quando sono qui nella nostra città che stai con loro. Lo sappiamo. Ma non c’è niente di sbagliato, non ti credere! Anche gli ecologi ci devono stare. Ma non così, Ivan, che getti merda sui tuoi compagni.”

Per la prima volta pensò che lo avrebbero licenziato in tronco.

Ma tanto non lo possono fare, pensò subito dopo – lui ha il certificato medico. A lui non lo possono far fuori così.

L'omonimo, il direttore generale, soppesò un po' una spessa busta di cartone che assomigliava proprio a una cartella medica.

“Qui ho il tuo dossier. Vedi. Qui dentro c'è tutta la tua vita in miniera. È stato scritto tutto. Sai Ivan, ora abbiamo un po' corretto tutto il tuo lavoro passato. Abbiamo aggiornato i dati e abbiamo scoperto che per tutto il tempo dopo che sei tornato dall'ospedale, ti spettava l'anzianità di servizio maggiorata. Abbiamo corretto questo errore e le cose si mettono bene per te. Oggi fai il tuo ultimo turno. Poi in pensione, Ivan...”

Ivan sorrise. Con un breve he-he, come quando un uomo ride più perché la barzelletta non è riuscita al suo interlocutore piuttosto che per la barzelletta in sé. Aspettò cosa avesse di serio da dire il direttore. E quando non disse nient'altro cominciò a rendersene conto.

Il direttore non stava sfottendo. Il suo tempo era troppo prezioso per questo tipo di scherzi di cattivo gusto.

Si rese conto di cosa gli stesse dicendo il direttore.

Sui motivi di tale decisione, non una parola, anche se credeva che Kaplan avrebbe voluto sapere proprio questo. Chi? Quando? Come? A chi? Da dove? Ma soprattutto perché?

Niente di tutto questo. Gli aveva solo detto che andava in pensione. Assurdo, sedeva davanti a lui e si sentiva dire che era il suo ultimo turno, che sarebbe andato in pensione. Fine della strada. L'obiettivo che la maggior parte dei minatori attendeva con ansia. Offrire per l'ultima volta da bere ai ragazzi. Offrire una birra all'ingresso della miniera. Nel frattempo si era dimenticato anche lui la storiella imparata a memoria che avrebbe dovuto coprire Risa e il suo stupido spedire dati a Hrustl. Dati che non capivano né lei, né Hrustl, né il giornalista che li aveva pubblicati sul giornale.

Impossibile che andasse in pensione senza offrire a nessuno una birra all'ingresso della miniera. E gli sfuggì:

“Ma allora ancora nessuno sa che faccio il mio ultimo turno. Quando offrirò da bere? La birra? A chi? All'ingresso della miniera...”

“Non ci sarà nessun ingresso della miniera per te, Ivan! Che non ti passi per l'anticamera del cervello. Se vuoi che ti lasciamo in pace e ti lasciamo ai tuoi eccessi ecologici e che non chiediamo nessun risarcimento per i danni che ci hai causato!

Te ne andrai dalla miniera come l'ultima spazzatura, e non farti più vedere!
Hai capito?!”

“Danno? E che danno avrei fatto?”

“Ci infanghi la reputazione. Hai portato le cose fuori e hai combinato un casino. Noi siamo sempre stati qua, tutto il tempo. Qui ci saremmo dovuti mettere d'accordo. Se avevi qualche problema, da me saresti dovuto venire, non che sei... Ci hai infangato la reputazione. Teniamo una macchia nera. Tutti ora leggono che noi dottori del carbone siamo i becchini dei minatori. Che i minatori muoiono soffocati vivi. Che si scavano la fossa. Da soli. Non per estrarre il carbone. Che siamo noi i responsabili di tutto questo. Io. Che io ammazzo i miei ragazzi. Ti pensavi che avremmo incassato il colpo e basta? Che in tutta tranquillità ci sarei passato sopra? Non sei così pazzo, Ivan, da non poter essere punito. Per te non ci sarà più nessun ingresso della miniera. Non per la birra e ancora meno che l'attraversi. La miniera. È finita. Ti sei dato l'*Halt*¹ da solo.”

L'unica briciola di consolazione che per un attimo lo colse, fu che neanche per Risa ci sarebbe stata alcuna pietà; solo che l'avrebbero attesa lo strazio penoso della commissione disciplinare e qualche altra fandonia che le avrebbero attribuito, poi il lavaggio in pubblico di negligenze inventate e alla fine il libretto di lavoro e forse addirittura una causa per danni. La miniera non conosceva pietà quando veniva ferita nell'orgoglio.

Poi pensò che si sarebbe potuto giustificare, promettere che non si sarebbe più ripetuto e implorare, ma cambiò subito idea.

Il limite era stato superato.

Ogni tanto giocava a scacchi. Conosceva questa sensazione. L'attimo in cui ti diventa chiaro che la sconfitta è inevitabile. L'unico briciole di speranza che rimane è che si riesca a finire la partita con una patta. Risultato incerto, pari. Ma come?

Come incerto e pari, se è un gioco in cui alla fine il risultato deve essere deciso? Senza compromessi.

Inciso? Essere pari e patta è un'illusione. Anche far patta equivale a una sconfitta. Forse una sconfitta con onore?

Sconfitta con onore. Una sconfitta non può essere onorevole. Come non può essere onorevole la morte. La morte è la fine. Poi è tutto uguale. Poi non c'è niente. No, dopo c'è solo il nulla.

Rivolse lo sguardo a terra.

Era lui questo qui? Qui? Ora? Su questa sedia?

Era proprio lì Kaplan? Dall'altra parte del tavolo. Il direttore? Dio?

Era deciso. Non era incerto. Era un compromesso, ma era anche una sconfitta. Esilio. Non potrà mai più attraversare l'ingresso della miniera. Nessuno dei compagni di lavoro berrà in onore del suo ultimo turno. Non ci sarà nessun barilotto con su intagliati i martelli incrociati. Non ci sarà nessun mazzetto di

¹ In tedesco nell'originale. Si tratta del comando usato nel gergo dei minatori per comunicare ai propri colleghi di fermare l'apparecchio in uso. (N.d.T.)

strumenti intagliati nel legno. Niente. Esilio. Mai più attraverso l'ingresso della miniera.

Ma ci sarebbe andato ancora?

Oh sì.

Ci andrebbe nella cava?

Di corsa!

Il carbone profuma. Come il pane.

Così invece camminerà a piedi davanti ai depositi e lo fiuterà. Come un animale ferito fiuta la preda sfuggitagli. Un po' acidulo, un po' sulfureo, quando soffia il vento questi odori si accentuano. Si addensano da qualche parte tra la fine della cavità nasale e la gola. Per alcuni è irritante. Per i minatori no. Gli è così familiare. Come la scorza del pane secco e ammuffito nel cassetto quando hai fame e non hai nient'altro da mettere sotto i denti.

Mai più attraverso l'ingresso della miniera, aveva detto.

Mai più.

Scacco matto!

Guardava per terra. Guardava le punte delle proprie scarpe.

Scarpe nere. Cucite. La pelle nera intessuta a quadri gli copriva le dita dei piedi. Un bel motivo. Gli piaceva. Da tempo, da quasi dieci anni. Chissà quante volte le aveva portate a risuolare. Il motivo a quadretti invece resisteva. Ci stava attento, ci passava sopra la spazzola. Vi spalmava sopra la crema. Poi aspettava quindici minuti e le lucidava con un panno morbido fino a farle luccicare. Scarpe di qualità. Di pelle. Dov'è che le aveva comprate?

Niente più miniera.

Bisognerà concludere. Andarsene. Attraversare per l'ultima volta l'ingresso della miniera.

Alzò lo sguardo.

Kaplan lo guardava e aspettava. Si guardarono negli occhi. A Kaplan era rimasto ancora qualche cappello sparso, ma puntavano in tutte le direzioni, come se a pettinarlo fosse la bora.

“Ci dobbiamo dire altro?” chiese.

Kaplan rispose lentamente, scandendo bene:

“Io il mio l'ho detto, Ivan. Questa è la decisione del collettivo. Non è solo mia. Ero a favore e in realtà sono io che l'ho proposto. E il collettivo era d'accordo.”

“Come sempre.”

“Come sempre, Ivan. Tanto lo sai che noi minatori siamo solidali tra di noi.”

“I minatori...”

“I minatori, Ivan! Ti sei un po' scordato, sai? Hai dimenticato dov'è di casa il pane bianco.

Lo sai dove. Il pane bianco si nasconde nel buco nero.”

Le scarpe luccicavano. Come sempre. Come negli ultimi quindici anni. Dov’è che le aveva comprate?

Poi si alzò. Con leggerezza, ma era pesante come il piombo. Si avvicinò alla sedia, la spinse un po’ in avanti verso il tavolo e la aggiustò di modo che fosse perpendicolare al tavolo di Kaplan. Non lo guardava più negli occhi.

“Fortuna, signor direttore.”

“Buona fortuna, Ivan...”

Il direttore esitò con la voce come se dovesse aggiungere qualcos’altro. E davvero:

“Lo sai Ivan, che quello che facciamo qui si sarebbe potuto chiamare il metodo di estrazione Črepinšek. Chi se l’aspettava che spiattellavi tutto ai giornalisti! Noi lo sapevamo già allora, quando collaboravi alle proteste ecologiste, che non sei un vero minatore.”

Si fermò a metà del passo, si girò e guardando il suo cuoio capelluto rado e spettinato e le rotondità del teschio che si intravedevano da sotto i capelli, disse:

“No signor Kaplan, si dovrebbe chiamare metodo di estrazione Lojze Koprivnikar. Non esiste proprio che quel pivello dal naso schiacciato si appropri della sua scienza.”

“Di Koprivnikar?”

“Di Kopriva, sì...”

“Di quel controllore a...”

“A quota più meno zero della cava ovest.

E comunque no, quale controllore. Si dice *Steiger*²? Di uno *Steiger* come non ce ne erano stati fino ad allora e come non ci saranno mai più.”

“Che è morto...”

“Quando fu colpito allo scavo principale. A ovest. A quota zero, si ... il metodo di estrazione di Kopriva è questo.”

“Vedi, Ivan...”

“Era un vero *Steiger*. Davvero. E ne sapeva più di quanto sappiate tutti voi ingegneri del pozzo e dottori messi insieme!”

Quando uscì, la porta dietro di lui si richiuse dolcemente. Il corridoio era illuminato di una calda luce giallastra. La parete verde e il ruvido accumulo del colore della lignite giacevano vivacemente l’uno accanto all’altra, sfavillavano proprio sulla parete. Una morbida moquette si offriva in silenzio alle sue scarpe nere dal motivo intessuto in pelle e lucidate. Ogni tot di passi gli sorrideva dal

² In tedesco nell’originale. È il termine usato nel gergo dei minatori – in Slovenia come in Trentino Alto-Adige – per indicare il controllore e supervisore dei vari settori estrattivi di una miniera. (N.d.T.)

muro un felice ritratto in bianco e nero, ogni volta di un minatore diverso, scattato nella cava. Al cantiere minerario. Dai volti infantilmente sporchi balzavano all'occhio i denti bianchi e sorridenti, come se fossero stati fotografati degli allegri jazzisti neri. Conosceva fino all'ultimo tutti quei volti, anche se alcuni di loro erano più giovani di lui di quindici anni.

Almeno di vista conosceva ancora tutti i minatori che lavoravano alla cava.

Oggi era ancora andato, domani non sarebbe più dovuto andare a prendere l'autobus prima delle 5, né domani, né dopodomani, né dopo, né la settimana successiva. Mai più.

“E mai più sia!” ribadi davanti all'ascensore, ma non premette il pulsante con incisa la freccia che puntava in basso. Le scarpe nere, risuolate chissà quante volte, scalpitavano sulle scale di pietra levigate e un'impiegata, che si trovava a passare di là proprio in quel momento, sentì una voce dal pianerottolo inferiore della scalinata:

“Ma andatevene tutti a fare in culo!”

坑道の黄昏

(抄)

Translated by Jun Mita
Contact: junmitalcfr@hotmail.com

十九

鉱業所の増築部三階の階段室を上りきった所を右に曲がる。暗緑色の絨毯の敷かれた長い廊下が黒々とした闇の奥へと伸びている。まるで坑道の如く。下の階の企画室の前と全く同じように。地下世界。重苦しさ。澱んだ空気。

ここも冷たく青ざめた色をした蛍光灯が通路を満たしている。両側には、黒いプレートの付いた暗緑色の扉が数メートルおきにそびえている。壁は、風変わりなくすんだ褐炭色をしていて、天井灯から放射される青白い光を吸い込んでいる。扉と扉の間に掛かっている写真は白い光線を照り返していた。凹んだヘルメットを被り、汚れた坑夫達の大きな肖像が黒ずんだ写真の奥に沈み込んでいる。笑顔からこぼれた歯が目を引く。化石になった髑髏の顎の如く、白い歯が蛍光灯の光を反射している。

歩を進める。扉の前に立つ。そこには、管理部長イヴァン・カプラン博士の名が記されている。自分と同じ名前の男。

扉をノックする。返答が聞こえた。事務所に入る。そして驚く。広くて明るいガラス張りの部屋で、大型の制御装置の前に座っていたのは微笑みを浮かべた女性だった。

「チュレピンシェクさん、少々お待ち下さい。部長はまだ電話をしておりますので」

事務所の部屋の真ん中で佇む。背後を見ると女性は微笑んだままでいる。ちよつとした庭を埋め尽くしそうなほどの緑が、大きな陶鉢に植えられてずらりと大きな

窓の所まで並んでいる。窓からは、自分たちの事務室からも見えるトウヒの木々が、川向こうの山腹にうねるように繁茂しているのが見えた。ただ、その緑は赤みがつた陶器に植えられた植物のものとは全く色合いが異なっていた。ありとあらゆる形状と色合いの緑が芽吹く黒土の上には陶製の玉が撒いてある。花を咲かせている植物は一つもなかった。

「部長がいらっしゃいます」と、微笑みを浮かべた女性が彼の思考を遮り、右手の部屋へ通ずる扉を示した。扉が開くと部屋の反対側に鉱山学の博士を認めた。背後から声が掛かる。

「コーヒーはいかがですか？お茶かお水でも？」

「水を」と振り返りもせずに応えた。総務部長が身振りで招いた椅子の方へ向かう。

席に着くと部長が口を開いた。

「久しぶりだね、イヴァン」

「全くです。部長」と、樂にしようと努めつつ応じる。

「といっても我々はそう遠く離れた所にいるわけじゃない。すぐ側にいるんだ。そちらの企画室の上じゃないかな」

イヴァンは答えなかつた。

「私の所に来なければすぐに来られたんだよ。問題があればいつでも言ってくれればよかった。穴の中では皆が仲間だ。記者にはこちらで対応している。君が構う必要はないよ」

相応しい言葉が見つからず、返答はしなかつた。

「ありとあらゆる新聞か我々について書き立てている。下にダッハウ¹があるそうだよ。それにガス室もだ。発電所の中には火葬場があるなんて記事がもうすぐ出るらしい！ここはダッハウだとね」鉱山の責任者はこの実に見事な発想にこだわった。

声を落とし言う。

「イヴァン、君は我々にどんな損害をもたらしたか分かってるか？自分自身にもだ！」

部長を見つめ、待つた。この後に罰を言い渡されることは分かっていた。

規律委員会の前にでることになるだろうか。あるいは、どこかに左遷されるのだろうか。

企画室で彼の姿を見ることはなくなるだろう。

1 現ドイツ連邦共和国ミュンヘン近郊の街、ダッハウにあったナチス・ドイツの強制収容所のこと。

「規律の訓練を受けさせろという者もいれば、左遷しろと言う者もいる。私は、君を規律に従わせることは最早できないと思っている。君は彼らの所にもう長いこといる。彼らが我々の所に来た時からだ。そのことは我々も知っている。それは問題じゃないんだよ。環境学者もいなくちゃならない。ただなイヴァン、仲間の首を絞めるような馬鹿げたことをするのは駄目だ」

社から追い払われる可能性が初めて脳裏をよぎった。

でも、そんなことはできない、と直ぐに思い直す。医師の診断書があるからだ。自分をそんなあっさりとお払い箱にはできない。

同名の男、部長は手にした厚紙の封筒を少し揺らした。それは医者のカルテにそっくりだった。

「ここに君のファイルがある。分かるね。坑夫としての君の一生が入っている。全てが記録されている。君の過去の業績を少し修正した。分かるかい、イヴァン。データを更新した所だ。我々は、君が退院して以来、特別な待遇にあったことにした。過失については訂正して、君にとって都合が良いようにした。君がここで勤務するのは今日で最後だ。その後には、イヴァン、君は年金暮らしに入る」

イヴァンは笑みをこぼした。冗談が上手くいかなかった時にもらすようなばつの悪い笑みを。そして、部長が本当のことを言うのを待った。彼がそれ以上何も言わないことが分かり、イヴァンは意味を悟り始めた。

部長はからかっている訳ではなかった。彼にはつまらない冗談を言っている暇などなかった。

部長が言ったことの意味を理解する。

この決定の理由について言うべき言葉はなかった。カプランは自分の反応に関心があるだろうとは思ったが。誰が、いつ、どのように、誰に、どこから?なによりも、何故!?

説明はない。言われたのは、彼が年金暮らしに入るということだけだ。部長の前にイヴァンは座っていて、今日が最後の勤務になるということを聞いている。年金暮らしに入ることを。旅は終りだ。大多数の坑夫が待ちきれずにいる目的を達したのだ。最後に仲間達に一杯おごる。炭坑口での一杯。彼もまた言い含められた話を忘れていた。リサが誤ってフルストルに送信してしまったデータを隠す手段について。それは、彼女もフルストルも、それを新聞で公にした記者自身も理解できないデータだった。

炭坑口でビールを振る舞わずに年金暮らしに入るなんてことはあり得なかった。思わず口を衝いて言葉がでた。

「ただ、今日が私の最後の勤務だとはまだ誰も知りませんよね。いつ仲間に一杯振る舞ってやれるんでしょう。ビールを一杯。誰におごってやれば?炭坑口で……」

「イヴァン、誰にも炭坑口で酒を振る舞う必要はない。論外だよ。望むなら、我々は君を煩わすことなく、環境問題について君が非難したことを見逃し、君がもたらした損害に対する賠償を請求せずにいてやろうというんだ!ゴミ屑みたいに炭坑から失せたら、君に会うことは二度とない!分かったかね!」

「損害?どんな損害を私がもたらしたというんですか?」

「君は我々の評判を汚した。情報を持ち出して、我々に泥を塗った。我々はいつもここにいた。話し合う時間を取りきることもできた。君の負担になるようなことがあったのなら、ここに来れば良かった。そうすれば……。君は我々の評判を傷つけた。汚点ができてしまった。炭鉱の博士達が炭坑夫の墓堀人だなんて記事が世間の目にさらされている。坑夫がばたばたと死んでいるとね。彼らは石炭じゃなく、自分の墓を掘っているんだそうだ。その責は我々にあるとね。つまりは私にだ! 私は自分の坑夫たちを殺しているんだと。そんな話を我々が黙って聞いているとでも思ったのかね? 私がそれを見過ごすとでも? イヴァン、君は自分が罰せられないと思うほど頭がおかしくはないだろう。炭坑口で酒は振る舞えない。ビールはなしだ。ましてや、炭坑口の門を通って行くことはない。炭坑へはね。もう全て終わったんだ。君は自分で終わりにしたんだよ」

リサに寛大な処置が取られることがなさそうだと思うと、彼は僅かに安堵した。規律委員会で彼女を待ち受けているものといえば、厳しい取り調べに嘘っぽちの主張、でっち上げられた過ちを公に糾過失れることだけだ。労働手帳の末尾には全損害賠償を巡る提訴すら加わるかもしれない。炭坑は無慈悲だ。名誉が傷つけられた時には。

それから、謝罪するという選択肢が浮んだ。もうこんな事はしないと約束し、許しを請うのを。しかし、その考えはすぐに却下された。

限度を超えていた。

イヴァンは時々チェスをした。この感覚は知っていた。負けが決まったことが明白になるあの瞬間。引き分けドローに持ち込めるかも知れないという期待だけが僅かにあった。引き分けに。しかしどうやって?

最後に勝敗が決まるゲームでどうやって引き分けに持ち込むというのか! 譲歩などない。

引き分け?ドローなど幻想に過ぎない。ドローも敗北だ。あるいは名誉の敗北

なら?

名誉の敗北。敗北が名誉であることなどありえない。名誉ある死などないように。死は終りだ。その後のことなどどうでも良い。死後には何もない。いや、死後には無だけが在る。

床に目をやる。そこにいるのは自分なのだろうか? 今、ここにいるのが? この椅子に座っているのが?

向こうにはカプランがいるのだろうか? 机の向こう側に。そこにいるのは部長か、神か?

勝敗は決した。引き分けではない。妥協ではあるが、それも敗北だ。追放。二度と炭坑口を通ることは許されない。最後の勤務を酒で祝ってくれる仲間は一人もいない。交差したハンマーの彫られた樽を見ることもない。工具の束も、何もかも。追放。炭坑口をくぐることは二度とない。

でもまた行きたいのか?

ああ、行きたい。

炭坑に?

絶対に!

石炭はいい香りがする。パンに似た香り。

そして集積所の側を通り過ぎ、あの匂いを感じに行く。逃げて行く手負いの獣のように。僅かに酸っぱく、硫黄を含んだ匂い。風が通ると香りは強まった。鼻の奥と喉の間の辺りで一層強く感じる。人によっては不快な匂い。この男たちには嫌なものではない。それほど彼らは馴染んでいるのだ! 空腹で他になにも食べるものが無い時に口にする、食器棚で干からびて黴びたパン皮のように。

二度と炭坑口をまたぐことはないと部長は言った。

二度と。

チェックメイトだ。

床に目を落とす。自分の靴の爪先に。

黒い靴。縫製された靴。菱形に編まれた黒い革の中に足指が収まっている。美しい型の靴。お気に入りの靴だった。もう長い間。十年近くになる。何度靴底を張り替えたことだろう。型は崩れていなかった。大事に履き、ブラシで手入れをした。クリームを塗った後、十五分置いてから柔らかい布でつやが出るまで磨いた。良い靴だった。革製の。これはどこで買ったものだったか。

炭坑との別れ。

終わらせなければならない。立ち去るのだ。炭坑口を通るのはこれが最後だ。

目を上げた。

カプランが彼を見つめ、待っていた。二人は見つめ合った。カプランの頭部はやや薄くなっていて、髪の毛が四方に跳ねていた。沿岸部名物の強い北西の風に吹かれたみたいに。

「まだ何か仰りたいことはありますか」と訊いた。

カプランはゆっくり、そしてはっきりと答えた。

「私が言うべきことは言ったよ、イヴァン。これはチームの決定だ。私だけの決定ではない。この決定に私は賛成したし、実の所これは私が提案したものだ。そしてチームが同意したんだよ」

「いつも通りですね」

「いつも通りにだ。イヴァン。我々坑夫が共に賛成したんだよ」

「坑夫たちが……」

「坑夫たちがだよ、イヴァン。君はちょっと忘れてしまったみたいだな。飯の種がどこにあるのか。どこだか分かってるだろう。白いパンは黒い穴に隠れているんだ!」

靴はぴかぴかだった。いつも通り。過去十五年間と変わらず。この靴はどこで買ったものだったか。

目を上げた。気を楽にして。しかし、鉛のように身体は重かった。

椅子の脇に立つ。椅子を机の方に少し押し、カプランの机に対して直角になるように位置を直す。もう彼の目は見ていなかった。

「お元気で、部長」

「元気でな、イヴァン……」

物言いたげに、総務部長は声を出し、そして続けた。

「イヴァン、我々が今取り組んでいる手法は、チュレピンシェク採掘法と名付けることもできたんだ。だが、君は我々を記者達に売ったんだ!我々は当時もう知っていたんだよ。環境問題のデモに参加していた君が本物の坑夫じゃないことをね!」

立ち止まって振り返り、カプランの乱れて薄くなった髪から覗く頭皮と湾曲した頭蓋を見やった。

「いえ、部長。それはロイゼ・コプリウニカル採掘法と呼ぶべきでした。鼻に包帯を巻いたあの役立たず共に知識を盗まれてしまいましたが」

「コプリウニク?」

「ええ、コプリーヴァと呼ばれていました……」

「あの監督の……」

「炭坑の西、0メートル地点の担当でした。

監督ではありません。〈親方〉です！ 炭坑に未だかつて、そしてこれからも現れないような本物の」

「あの死んだ男か……」

「頭を碎かれたんです。西の。不動点 0 メートルの所で……。あれはコブリー
ヴァ採掘法です」

「イヴァン、分かるかね……」

「親方だったんです。本物の。炭坑の技師と博士達が束になつても叶わない程の
知識を彼は持っていたんです！」

部屋を出ると、後ろで扉がそっと閉まった。廊下は黄色がかった温かな光で照らし出されていた。壁面の緑色とくすんだ褐炭色とが鮮やかに混じり合っている。この二色が壁面でまさに輝いていた。つやのある黒い革製の編み靴の下で、柔らかな絨毯が静かに沈む。数歩進む毎、白黒写真に写った男たちの、それぞれ楽しげな微笑みが壁から投げ掛けられた。写真是坑内で撮られたものだった。現場で。子供のように汚れた顔に白い歯が際だって見えるのは、陽気な黒人のジャズミュージシャンを撮った写真に似ていた。写真に写っている男たちの顔は全て知っていた。その内幾人かの写真是十五年以上若い時のものだったが。

坑道で働いていた男たちの顔はいまだに全員分かる。

今日は来たが、明日はもう五時前のバスに乗る必要はない。明日も、明後日も、その後も、来週も。もう二度と。

「もう二度と」と、昇降機の前で独りごちたが、下向きに矢印の彫られたボタンを彼は押さなかった。何度も底を張り替えたか分からない黒い靴が、つやのある石の階段に当たって音を立てた。ちょうど通りかかった女性社員は下の階段から響く声を聞いた。

「あんたらにはうんざりだ！」

Западната јама

(извадок)

Translated by Darko Spasov
Contact: polatski@gmail.com

19

На врвот на скалите, на третиот кат од заменските објекти на рудникот свртува десно. Долг ходник по средината се црне над темнозелениот тепих, како во некој јамски ров. Исто како еден кат подолу пред канцеларијата на проектантите. Подина. Задушливо. Непроветreno.

И овде неонките го исполнуваат каналот со студена, бледа светлина. На двете страни на секои неколку метри стои подграда со темнозелена врата со црни испишани плочки. Сидовите се посипани со необичната боја на правот од лигнит. Сидовите го впиваат бледиот оган на сидните ламби. Меѓу подградата висат фотографии коишто ги всркуваат белите конци светлина. Големите портрети од извалкани рудари во поткршени шлемови се претопуваат во длабочината на црните слики. Од нив истапуваат раскезени заби. Неонското светло го одбиваат како вилици на фосилни черепи.

Зачекорува меѓу нив. Застанува пред вратата, на којашто пишува претседател на управата д-р Иван Каплан. Имењак.

Тропнува. Слуша повик. Влегува во канцеларијата. Се чуди. Во пространиот и светол стакленик зад големиот команден пулт седи насмеана жена.

– Господин Чрепиншек, почекајте малку. Директорот повторно разговара на телефон.

Стои во средината на канцеларијата. Го гледа просторот зад грбот на сè уште насмеаната жена. Во големиот број глинени саксии има зеленило

како за цела градина. И тоа сè до големиот прозорец, низ кој се гледа зеленило. Од нивната канцеларија изгледа како смрчите од ритчето отаде реката да брануваат. По црната земја, од којашто расте зеленило во сите можни форми и нијанси, се посеани црвеникави глинени топчиња. Ниту едно растение нема цвет.

– Сега е слободен – го прекинува целата расказена и му покажува кон вратата што води десно од нејзината канцеларија. Ја отвора и на другата страна на собата го загледува докторот по рударски науки. Од зад грб заслушува:

– Може кафе? Чай? Вода?

– Вода – одвраќа без да ја погледне. Тргнува кон столот каде што со движење го поканува генералниот.

Откако седнува, директорот му се обраќа:

– Долго време не сме се виделе, Иван.

– Вистина е господин директор – се обидува да биде опуштен.

– Па не сме толку далеку еден од друг, знаеш. Јас сум веднаш над вас.

Мислам, над вашата проектантска канцеларија.

Иван не одговори.

– Не ти било далеку, ако си сакал да дојдеш до мене. И си можел мене да ми кажеш ако нешто не ти чинело. Знаеш дека во јамата сме сите другари. А за новинарите имаме своја служба. Не треба да ја заобичајуваме.

Што да каже? Нема што да одговори.

– Сега сите весници се полни со нас. Како долу да е Даҳау! И гасни комори. Доле имаат крематориум, веднаш ќе напишат! Даҳау, да – претседателот на рударската управа не може да се ослободи од генијалната досетка.

Го намалува тонот:

– А ти Иван, знаеш ли каква штета ни направи? И себе!

Гледа во него и чека, зашто знае дека по овој вовед ќе следува казна.

Ќе оди на дисциплинска? Ќе го преместат во некое зафрлено складиште?

Во проектива веќе нема да го гледаат.

– Едни рекоа да одиш на дисциплинска. Други – да те преместиме. А јас си реков дека тебе повеќе не можеме да те дисциплинираме. Ти кај оние таму си веќе долго време. Откако дојдоа во нашиот град и ти си со нив. Знаеме. И нема ништо лошо во тоа, да се разбереме. И еколозите мора да постојат. Само не вака Иване, своите да ги туркаш во гомна.

Прво си помисли дека ќе добие отказ.

Па не можат, веднаш му дојде втора мисла. Па има лекарско уверение. Со него не можат туку така.

Имењакот, генералниот директор, му подизмери дебел плик од картон, што многу личи на здравствен картон.

– Ова е твоето досие. Гледаш. Овде внатре е твојот јамски живот. Сè е запишано. Сиот твој минат труд сега малку го поправивме, знаеш, Иван. Сега ги ажурираме информациите. Сметаме дека за цело време откако излезе од болница ти припаѓал бенефициран стаж. И ние ја поправивме грешката и сега е сè во ред. Денес си последен ден на работа. Иван, од утре си во пензија...

Иван се насмеа. Со кратко хе-хе, како кога човек се насмевнува затоа што на раскажувачот не му успеала шегата, отколку на самата шега. Чека што ли сериозно ќе рече директорот. И кога не рече ништо повеќе, почна да му влегува во свеста.

Директорот не се заебава. Неговото време е премногу скапоцено за такви несолени шеги.

Му се враќа она што му го кажа директорот.

За причините за таквата одлука не падна ни збор, иако мислеше дека Каплан ќе сака да го чуе токму тоа. Кој? Кога? Како? Кому? Од каде? Но пред сè, зошто?!

Ништо од тоа. Само дека оди во пензија, рече. Дека седи пред него и слуша дека е последен ден на работа. Дека ќе оди во пензија. Крај на патот. Целта којашто поголемиот број од рударите едвјаја ја чекаат. За последен пат да ги честиш колегите пијачка. За пиво на капијата. И тој, исто така, ја заборави научената приказна како ќе го прекрие Рисиното глупо праќање податоци на Хрустл. Податоците коишто не ги разбраа ниту таа ниту Хрустл, ниту пак новинарот што ги објави во весникот.

Невозможно е да одам во пензија и никого да не честам пиво на капијата. И му излета:

– Па уште никој не знае дека денес последен ден работам. Кога ќе честам пијачка? Пиво! И кого? На капија...

– Нема капија, Иван. Да не ти доаѓа на ум... ако сакаш да те оставиме на мира и да те оставиме со твоите еколошки испади и да не бараме надоместок за штетата што ни ја предизвика!

– Ќе се исчистиш од јамата како последно ѓубре и да не те видиме повторно! Разбра?!

– Штета? Каква штета сум направил?

– Угледот ни го рушиш. Наоколу зборуваше и ни правеше глупости. Па овде сме цело време. Можевме да се договориме. Кај мене требаше да дојдеш ако си имал проблеми, а не вака... Ни го валкаше угледот. Имаме црна дамка. Сите сега читаат дека ние докторите за јаглен сме гробари на рударите. Дека рударите умираат при живо тело. Дека си копаат јами. За

себе. Не за јагленот. Дека ние сме виновни за тоа. Јас. Јас сум ги убивал моите момци. Мислеше дека ќе го заборавиме сето тоа? Дека јас тоа лесно ќе го поднесам. Не си толку луд да останеш неказнет, Иван. За тебе нема веќе никаква јамска капија. Ни за пиво, а уште помалку да си одиш оттаму. На работа. Готово е. Сам си се сопна.

Единствена ронка олеснување за миг го облеа при помислата дека и за Риса нема да има милост, со тоа што ја чека мачно мрцварење на дисциплинската комисија и уште некои наместени измислици, јавно перење на измислени грешки и на крајот работна книшка, можеби дури и тужба за отштета. Јамата не знаеше за милост доколку се повредеше нејзината величина.

Потоа помисли да се извини, да вети дека повеќе нема да греши и да замоли, но бргу му помина.

Границата беше премината.

Порано играше шах. Го знаеше тоа чувство. Моментот кога ти станува јасно дека поразот е неизбежен. Трошката надеж е да може да се извлече реми. Нерешено. Но, како?

Како нерешено, кога се работи за игра во која е одлучен крајот! Бескомпромисно.

Нерешено? Реми е илузија. Дури и реми е пораз. Можеби чесен пораз?

Чесен пораз. Поразот не може да биде чесен. Како што не може да има чесна смрт. Смртта е крај. Потоа е сеедно. Потоа нема ништо. Не. Потоа има само ништо.

Гледаше во подот.

Тоа е тој? Овде? Сега? Во овој стол?

Тоа Каплан? На другата страна на масата. Директорот? Бог?

Одлучено е. Не е нерешено. Компромис е, ама и пораз. Протерување. Никогаш повторно нема да смее да ја помине капијата. Ниту еден другар нема да се напие на неговиот последен работен ден. Нема да добие буренце со вкрстени чекани. И нема да добие подарок од алатки. Ништо. Протерување. Никогаш повеќе капија.

А би сакал?

О, да.

Би влегол во јамата?

И тоа како!

Јагленот мириса. Како леб.

Вака, би одел покрај депонијата и би мирисал. Како ранета сверка – побегнат плен. Малку киселково, малку сулфурно, штом ќе задува, овие мириси се потенцираат. Се згуснуваат некаде помеѓу крајот на носната

шуплина и грлото. Некои велат дека е одвратно. Но не и рударите. Ним им е пријатен! Како корка сув, мувлосан леб во фиока, кога си гладен а нема ништо да се стави в уста.

Никогаш веќе преку капијата, рече.

Никогаш.

Мат.

Гледаше во подот. Во врвовите на своите чевли.

Црни чевли. Шиени. Црна кожа плетена во каре му ги покрива прстите. Убав модел. Му се допаѓа. Веќе подолго. Речиси десет години. Кој знае колку пати досега ги носел на поправање. Моделот си е истиот. Го чува. Го четка. Го мачка со крем. Потоа ќе почека петнаесетина минути и ќе ги полира со мека крпа за да светнат. Добри чевли. Кожа. Каде ли ги купи?

Нема веќе јама.

Треба да се заврши. Да се замине. За последен пат низ јамската капија.

Го крева погледот.

Каплан го гледал и го чекал. Се гледаат в очи. Каплан има уште по некое влакно на косата, коишто стрчат на сите страни, како бура да го чешлала.

– Треба уште нешто да се каже – изјавува.

Каплан бавно и јасно одговори:

– Јас своето го реков, Иван. Оваа одлука е колективна. Не само моја. Бев за, а и самиот предложив. Колективот се согласи.

– Како и секогаш.

– Како и секогаш, Иван. Знаеш дека рударите се заедно.

– Рударите...

– Рударите, Иван. Ти како да заборави, Иван. Заборави каде се раѓа белиот леб.

– Па знаеш каде. Во црната јама лежи белиот леб!

Чевлите светкаа. Како и секогаш. Како сите петнаесет години.

Каде ли само ги купи?

Потоа се кренा. Со олеснување, а беше тежок како олово.

Застана до столот, го поттурна малку кон масата и го намести правоаголно на масата на Каплан. Не го гледа во очи.

– Среќа, господин директор.

– Среќно, Иван...

Генералниот застана како да сакаше да додаде уште нешто. И наистина:

– Знаеш ли, Иван, дека ова што го работиме сега можеше да се вика Чрепиншкова откопна метода. А не да нè цинкариш на новинарите! Ние

уште кога те видовме во демонстрациите знаевме дека не си вистински рудар!

Подзастанува среде чекор, се свртува и се загледува во неговата разлетана и ретка коса и неговиот топчест череп, што се гледа одоздола:

– Не, господин Каплан. Треба да се вика откопна метода Лојзе Копривникар. А не оној лигло со сплескан нос да му го краде неговото знаење.

– Копривникар?

– Коприви, да...

– Оној надзорник на...

– На кота плус минус јама запад.

– Не надзорник, туку штајгер! Штајгер, каков што не сме имале досега и нема да се повтори таков.

– Којшто умре...

– Му го разби челото. На запад. На кота нула, да... Тоа е Копривова откопна метода.

– Гледаш, Иван...

– Штајгер беше. Тоа е точно. И знаеше повеќе од сите јамски инженери и доктори заедно!

Излезе. Вратата зад него се затвори тивко. Ходникот беше осветлен во топла жолтеника светлина. Зелениот сид и рапавиот нанос на лигнит боја се препокриваа едно во друго, жареа на сидот. Под полираните, црни чевли во кожен плетен модел потклекнуваше мекиот тепих. На секои неколку чекори од сидот му се насмевнуваше среќна насмевка на црно-бел портрет, секогаш од друг рудар, фотографирани во јама. На откопното место. Од извалканите лица како кај дечина излегуваа бели заби во насмевки, небаре се работи за весели црнци џезери. Сите нив ги познаваше, иако некои беа и повеќе од петнаесет години помлади од него.

Сè уште по лик ги познаваше сите рудари што работеа во јамата.

Денес е овде, а утре нема да мора пред пат да чека автобус. Ни утре, ни задутре, ни потоа, ни следната недела. Никогаш повеќе.

– Па, никогаш повторно – му се откина на глас пред лифтот, но не го притисна копчето со гравирана стрелка надолу. Црните, по којзнае кој пат поправани чевли затропаа по полираните камени скали и една службеничка, којашто помина покрај него, слушна глас од долната плоштатка на скалите:

– Море, ебете си мајката, сите!

Kopalnia Zachód

(FRAGMENT)

Translated by Marlena Gruda
Contact: marlena.gruda@gmail.com

19

Na szczytce schodów na trzecim piętrze obiektu zastępczego kopalni skręca w prawo. Długi korytarz pośrodku czerni się nad ciemnym zielonym dywanem, dokładnie jak chodnik w szybie. Dokładnie tak jak piętro niżej przed biurem projektantów. Poziom krytyczny. Duszno. Brak wentylacji.

Również tutaj neonówki wypełniają kanał zimnym, białym światłem. Po obu stronach, co kilka metrów jawi się futryna ciemnozielonych drzwi z czarnymi tabliczkami z napisami. Ściany są zabarwione nietypowym kolorem zakurzonego lignitu. Wchłaniają blade migotanie lamp ściennych. Między futrynami wiszą zdjęcia i przyciągają białe nici światła. Duże portrety brudnych górników w poobłukiwanych kaskach stąpiają się z głębią czarnych zdjęć. Wyróżniają się wyszczerzonezęby. Odbijają światło neonu jak szczęki skamieniały czaszek.

Wchodzi do środka. Staje przed drzwiami z napisem Kierownik Zarządu dr Ivan Kaplan. Imiennik.

Puka. Słyszy zaproszenie. Wchodzi do biura. Dziwi się. W przestrzennym i jasnym pomieszczeniu ze szkła, za dużą ladą kierowniczą siedzi chichocząca kobieta.

„Panie Črepinšek, proszę chwilę poczekać. Dyrektor ma jeszcze jeden telefon.“

Stoi pośrodku biura. Patrzy na przestrzeń za plecami ciągle chichoczącej kobiety. Cały ogród rośliności rozrastał się wśród mnóstwa dużych glinianych donic. Aż do dużego okna, przez które zieleni się i faluje z góry po drugiej stro-

nie rzeki zielona smreczyna, ta sama, którą widać z ich biura. Całkowicie inna niż to zielone listowie w czerwonych doniczkowych pojemnikach. Po czarnej ziemi, z której wyrasta zieleń o wszystkich możliwych kształtach i odcieniach, porozsypywano czerwonawe gliniane kulki. Ani jedna roślina nie ma kwiatów.

„Teraz jest już wolny“, przerwa mu chichotka i wskazuje na drzwi, kierujące z jej biura na prawo. Otwiera. Po drugiej stronie widzi doktora nauk górniczych, a za plecami słyszy:

„Napije się pan kawy? Herbaty? Wody?“

„Wody“, odpowiada bez odwracania się. Zmierza w kierunku krzesła, na które gestem zaprasza go generalny.

Usiadłszy, dyrektor oznajmia:

„Dawno się nie widzieliśmy, Ivan.“

„To prawda, panie dyrektorze“, próbuje być rozluźniony.

„A nie mamy do siebie daleko, wiesz. Jestem tuż nad panem. Mam na myśli nad pana biurem projektowym“.

Ivan nie odpowiada.

„Nie miałeś daleko, wystarczyło tylko chcieć do mnie przyjść i powiedzieć o wszystkim, co twoim zdaniem nie jest w porządku. Przecież wiesz, że na dole wszyscy jesteśmy kamratami. Dla dziennikarzy mamy swoją pracę. Nie trzeba jej unikać“.

Co ma powiedzieć? Nie ma nic do dodania.

„Teraz we wszystkich gazetach jest nas pełno. Tak jakbyśmy mieli na dole Dachau!? I komory gazowe. Za niedługo będą pisali, że na dole w elektrowni jest krematorium! Dachau, tak“, nie może przeboleć tego genialnego pomysłu kierownik zarządu kopalni.

Zniża ton:

„A ty wiesz, co nam zrobileś, Ivan? I sobie też!“

Patrzy na niego i czeka, ponieważ wie, że taki wstęp poprzedza wymierzenie kary.

Zostanie zwolniony dyscyplinarnie? Przeniosą go do jakiegoś zabitego de-skami magazynu?

W dziale projektów już nie będą na niego patrzyli.

„Jedni mówili, żeby cię zwolnić dyscyplinarnie. Inni, żeby cię przenieść. A ja sobie powiedziałem, że nie można cię już zdyscyplinować. Zbyt długo tam jesteś, u nich. Odkąd są tutaj, w naszym mieście, jesteś razem z nimi. Wiemy to. Ale nie myśl, że to coś złego. Ekolodzy też muszą istnieć. Tylko nie tak, Ivan, że sam pod sobą dołki kopiesz“.

Pierwsza myśl, wyrzucę go na ulicę.

Przecież nie mogą, od razu pojawia się następna myśl. Przecież ma zaświadczenie lekarskie. Jego nie mogą tak po prostu.

Imiennik, główny dyrektor, ocenia wagę grubej kartonowej koperty, jota w jotę takiej samej jak kartoteki lekarskie.

„Tutaj mam twoje akta. Widzisz. Tutaj w środku jest twoje życie na dole. Wszystko jest zapisane. Cały twój dorobek trochę teraz poprawiliśmy, wiesz, Ivan. Zaktualizowaliśmy teraz dane. Stwierdziliśmy, że po twoim powrocie ze szpitala należy ci się profitowany staż. Poprawiliśmy ten błąd. Wyjdzie ci to na dobre. Dzisiaj masz ostatnią szachtę. A potem na emeryturę, Ivan...“

Ivan się zaśmiał. Krótkim *hehe*, tak jak się śmieje nie z samego dowcipu, lecz wtedy, gdy on nie wypali. Czeka, aż dyrektor ogłosi decyzję. I gdy ten nie mówi już nic więcej, wszystko zaczyna do niego docierać.

Dyrektor nie żartuje. Jego czas jest zbyt cenny na takie nieprzyzwoite dowcipy.

Dociera do niego, co mówił dyrektor.

Na temat przyczyn takiej decyzji nie było ani słowa, chociaż myślał, że Kaplan właśnie to chciał wiedzieć. Kto? Kiedy? Jak? Dla kogo? Od kiedy? A przede wszystkim, dlaczego!?

Nic z tych rzeczy. Tylko, że idzie na emeryturę, mu powiedział. Że siedzi przed nim i słucha, że to jest jego ostatnia szachta. Że idzie na emeryturę. Koniec drogi. Moment, na który zawsze większość górników z utęsknieniem czekało. Jeszcze ostatni raz dać chłopakom na piwo. Na piwo w bramie. Sam też nawet zapomniał o wyuczonej wersji zdarzeń, jak zataić bezmyślne wysyłanie danych przez Risę Hrustlowi. Danych, których nie rozumieli ani ona, ani Hrustl, ani dziennikarz, który opublikował je w gazecie.

Niepojęte, żeby iść na emeryturę, nie dając nikomu na piwo w bramie. I wyrusknęło mu się:

„Do tego jeszcze nikt nie wie, że robię ostatnią szachtę. Kiedy im dam na piwo? Na piwo? W bramie...“

„Żadnej bramy nie będzie, Ivan. Wybij to sobie z głowy. Jeśli chcesz, żebyśmy ci dali spokój i zostawili cię z tymi twoimi ekologicznymi akcjami, nie będziemy domagać się odrobienia strat, jakie przez ciebie ponieśliśmy!

Zabieraj manatki z szybu i niech cię nigdy więcej nie widzimy! Kapujesz!“

„Straty? Jakie straty przeze mnie ponieśliszcie?“

„Puszesz nam reputację. Wynosiłeś rzeczy i robiłeś świństwa. Jesteśmy tutaj cały czas. Tutaj powinniśmy się dogadywać. Jeśli coś ci nie pasowało, powinieneś przyjść do mnie, a nie że ty... Zepsułeś nam reputację. Jesteśmy na czarnej liście. Wszyscy teraz czytają, że jesteśmy doktorami węgla, grzebacząmi górników. Że górnicy umierają w zdrowym ciele. Że kopią sobie dziurę. Dla siebie. Nie z powodu wongla. Że to my jesteśmy winni. Ja. Że ja zabijam swoich kamerów. Myślałeś, że to tak po prostu przebolejemy? Że przejdę obok tego spokojnie. Nie jesteś tak szalony, żebyś nie poniósł za to kary, Ivan. Żadnej popija-

wy dla ciebie po robocie już nie będzie. Żadnego piwa w bramie, a tym bardziej, przechodzenia przez nią. Na szachę. Fertich. Sam zamknąłeś sobie drzwi przed nosem“.

Nieco mu ulżyło, gdy pomyślał, że nie zlitowałiby się też nad Risą, że czekałyby ją męczące torturowanie na komisji dyscyplinarnej, do tego jakieś podłożone banialuki, publiczne pranie zmyślonych błędów, a na końcu księżeczką pracowniczą, być może nawet pozew o odszkodowanie. Kopalnia nie znałaliwości, jeśli ugadzono w jej wysokość.

Potem pomyślał, że mógłby przeprosić, obiecać, że już tak nie będzie, i prosić, ale zaraz mu przeszło.

Granica została przekroczena.

Czasami grał w szachy. Znał to uczucie. Chwila, w której uświadamiasz sobie, że czeka cię porażka. Odrobina wiary jest tylko po to, żeby dograć remis. Brak decyzji. Ale jak?

Jak brak decyzji, skoro to jest gra, która musi zakończyć się wynikiem! Bez kompromisu.

Brak decyzji? Remis to iluzja. Remis też jest porażką. Może godną porażką?

Godna porażka. Porażka nie może być godna. Tak jak nie może być godna śmierć. Śmierć to koniec. Potem jest już wszystko jedno. Potem nie ma nic. Potem jest tylko jeszcze nic.

Patrzył w podłogę.

Czy to jest on? Tutaj? Teraz? Na tym krześle?

Czy jest tam Kaplan? Po drugiej stronie stołu. Dyrektor? Bóg?

Zadecydowano. Nie zostali bez wyniku. Jest kompromis, lecz jest także porażka. Wygnanie. Nigdy więcej nie będzie mógł przejść przez bramę szybu. Zaden kamrat nie wypije za jego ostatnią szachę. Nie będzie sędziego z wyrzeźbionymi skrzyżowanymi młotami. Nie będzie pęku narzędzi. Nic. Wygnanie. Nigdy więcej nie przejdzie przez bramę.

A przeszedłbyś?

O, tak.

Zjechałbyś na dół?

I to jak!

Wongel pachnie. Jak chleb.

Tak będzie chodził, mijając składowisko odpadów i wąchał. Niczym zranione zwierzę zbiegłą zdobycz. Zapach kwaskowej siarki uwydatnia się podczas wiatru. Zagęszcza się między końcem otworu nosowego i gardłem. Niektórych to drażni. Górników nie. Jest im dobrze jak w domu! Jest jak skóra suchego, spleśniiałego chleba w szufladzie, gdy przyjdzie głód i nie ma niczego innego, żeby włożyć do ust.

Nigdy więcej nie przejdzie przez bramę, powiedział.

Nigdy.

Mat.

Patrzył w podługę. W czubki swoich butów.

Czarne buty. Szyte. Pleciona w kratę czarna skóra przykrywa palce u nóg. Ładny wzór. Podoba mu się. Już długo. Prawie dziesięć lat. Kto wie, ile razy wymieniał podeszwę. Wzór się trzyma. Uważa na niego. Szczotkuje. Smaruje kremem. Potem czeka piętnaście minut i poleruje miękką szmatką na blysk. Dobre buty. Skórzane. Gdzie je kupił?

Nie ma już szybu.

Trzeba będzie kończyć. Odejść. Ostatni raz przez bramę kopalni.

Podnosi wzrok.

Kaplan patrzył na niego i czekał. Patrząc sobie w oczy. Kaplan ma jeszcze trochę rozrzedzonych włosów, które sterczą na wszystkie strony, jakby je czesała burja.

„Czy mam jeszcze coś powiedzieć“, pyta.

Kaplan powoli i wyraźnie odrzekł:

„Ja swoje powiedziałem, Ivan. Taka jest decyzja kolektywu. Nie tylko moja. Ja byłem za i tak naprawdę to ja wysunąłem tę propozycję. A kolektyw się zgodził“.

„Jak zwykle“.

„Jak zwykle, Ivan. Wiesz przecież, że górnicy trzymają razem“.

„Górnicy...“

„Górnicy, Ivan. Ty chyba zapomniałeś, wiesz, Ivan. Zapomniałeś, gdzie trzyma się w domu biały chleb.“

Przecież wiesz, gdzie. W ciemnej dziurze!“

Buty błyszcząły. Jak zwykle. Jak całe piętnaście lat.

Gdzie je kupiłeś?

Wstaje. Z ulgą, lecz ciężki jak ołów.

Stoi przy krześle, przesuwa je w kierunku stołu i poprawia, żeby było pod kątem prostym do stołu Kaplana. Nie patrzy mu już w oczy.

„Powodzenia, panie dyrektorze“.

„Z Bogiem, Ivan...“

Generalny urywa głos, jakby miał jeszcze coś do powiedzenia. I rzeczywiście:

„A wiesz, Ivanie, że to, co teraz tutaj robimy można by nazwać metodą wydobycia według Ćrepinška. A nie wydawać nas dziennikarzom! Już wtedy, kiedy brałeś udział w demonstracjach ekologów wiedzieliśmy, że nie jesteś prawdziwym górniakiem!“

Zatrzymuje się pośrodku kroku, obraca i spogląda na jego potargane, rozrzedzone włosy i wyłaniającą się spod nich okrągłość czaszki:

„Nie, panie Kaplanie. Trzeba by było powiedzieć metoda wydobycia według Lojza Koprivnikara. Ten smarkacz z zapchanym nosem przywłaszczył sobie jego doświadczenie.“

„Koprivnikara?“

„Koprivy, tak...“

„Tego nadzorcy na...“

„Na poziomie plus minus zero na szybie zachodnim. Nie nadzorcy. Sztygara! Sztygara, jakiego jeszcze w kopalni nie było i nigdy nie będzie.“

„Który umarł...“

„Którego zabiło na ścianie frontowej. Na zachodzie. Na poziomie zero, tak..., to jest metoda wydobycia według Koprivy“.

„Widzisz, Ivan...“

„Był sztygarem. Naprawdę. A wiedział więcej niż wy wszyscy inżynierowie górnictwa i doktorowie razem wzięci!“

Gdy wyszedł, drzwi miękko się za nim zamknęły. Korytarz był rozświetlony ciepłym żółtawym światłem. Zielona ściana i chropawy nanos farby lignitu aktywnie współpracowały ze sobą, dokładnie rozświetlając mur. Pod wypolerowanymi, czarnymi butami z plecionym skórzany wzorem cicho poddawała się miękka wykładzina. Co kilka kroków ze ściany uśmiechał się do niego czarnobiały portret kaźdorazowo innego górnika, którego sfotografowano w kopalni. Na miejscu pracy. Na dzieciście zabrudzonych twarzach wyróżniały się białe zęby w uśmiechu od ucha do ucha, tak jakby robili sobie zdjęcia weseli czarni muzycy jazzowi. Wszystkie twarze, co do jednego znał, mimo że niektórzy mieli mniej niż piętnaście lat.

Z widzenia nadal rozpoznawał wszystkich górników, pracujących na dole.

Dzisiaj jeszcze szedł przed piątą na autobus, lecz jutro już nie będzie musiał. Ani jutro, ani pojutrze, ani później, ani w następnym tygodniu. Już nigdy.

„I nigdy więcej“, powiedział na głos przed windą, nie wciskając guzika z wygrawerowaną strzałką skierowaną w dół. Czarne, kto wie, z ile razy wymienianą podeszwą buty, zastukały po wypolerowanych kamiennych schodach i jakąś urzędniczkę, którą właśnie mijał, usłyszała głos dobiegający z pół-piętra niżej:

„Chuj wam wszystkim w dupę!“

Mina la apus

(FRAGMENT)

Translated by Paula Braga Šimenc
Contact: bragapaula@hotmail.com

19

La capătul scărilor de la etajul al treilea al noii clădirii unde era administrația minei o ia la dreapta. Un culoar lung, întunecat, ca o galerie de mină, pe mijloc un covor verde închis. Exact ca un etaj mai jos, în fața biroului proiectanților. Abataj. Zăpușeală. Lipsă de aer.

Și aici neonul umple un canal cu o lumină rece, palidă. De o parte și de alta, la câțiva metri distanță, se însiră tocurile din lemn ale unor uși de un verde închis, cu niște tăblite negre pe care scrie ceva. Pereții sunt stropiți cu o culoare neobișnuită, care aduce a praf de lignit. Aceștia absorb lumina palidă a lămpilor din tavan. Între tocurile ușilor atârnă niște fotografii care atrag dungile subțiri de lumină. Portretele mari ale unor mineri murdari, cu căști uzate, sunt absorbite în adâncimea neagă a tablourilor. Li se văd numai dinții. Iar aceștia reflectă neonul ca maxilarul craniilor de fosile.

O ia din loc. Se oprește în fața unei uși pe care scrie Director general Dr. Ivan Kaplan. Același nume.

Bate la ușă. Aude un îndemn. Intră în birou. Se miră. În sera spațioasă și luminoasă, îndărătul unui mare birou de comandă stă o femeie zâmbăreață.

„Domnu' Črepinšek, aşteptați un pic. Directoru' mai are un telefon.”

Stă în mijlocul biroului. Se uită în spațiul de dincolo de femeia care e tot zâmbăreață. Îndărătul întregii grădini verzi sunt adunate multe ghivece mari de lut. Până la fereastra cea mare, prin care se înalță verde, în valuri, o pădure de brazi, pe dealul de dincolo de râu, care se vede și din biroul lui. E complet diferită de frunzele verzi din ghivecele roșii. În pământul negru, din care cresc

plante de toate formele, în toate nuanțele de verde, sunt înfundate bile roșii de lut. Nici măcar o plantă nu are flori.

„Acum e liber”, îi atrage atenția zâmbăreață și-i face semn spre ușa care se află în dreapta biroului ei. O deschide și de partea cealaltă a încăperii îl vede pe doctorul în științe minerești, iar din spate aude:

„Vreți o cafea? Un ceai? Apă?”

„Apă”, îi răspunde, fără să se întoarcă. Se îndreaptă spre scaunul pe care, cu un gest, îl invită generalu’.

Când se aşeză, directorul se ridică în picioare.

„Nu ne-am văzut demult, Ivan.”

„Așa e, domnule director,” încearcă să fie relaxat.

„Da’ știi că nu suntem departe. Eu sunt chiar deasupra voastră. Vreau să zic deasupra biroului vostru de proiectare.”

Ivan nu-i răspunde.

„N-aveai mult de mers, dacă ai fi vrut să vii la mine. Și mi-ai fi putut spune mie dacă ceva nu era în regulă. Știi doar că în mină suntem cu toții tovarăși. Pentru relația cu presa avem un departament special. Nu-i nevoie să trecem peste el.”

Ce să-i spună? Nu-i nimic de răspuns.

„Acu’ toate ziarele vorbesc numai de noi. De parc-am avea acolo jos un Dachau?! Și camere de gaz. Curând o să scrie că avem și crematoriu, acolo jos, în centrala electrică! Dachau, chiar aşa,” președintele consiliului de administrație nu poate să renunțe cu una cu două la găselnița asta remarcabilă.

Coboră glasul:

„Știi, tu, Ivan, ce prejudicii ne-ai pricinuit? Chiar și ție!”

Se uită la el și așteaptă, știe doar că după această introducere urma o pe-deapsă.

O să-l sanctioneze disciplinar? O să-l detașeze la cine știe ce depozit înde-părtat?

La proiectare n-or să se mai uite la el.

„Unii au zis să te sanctionez disciplinar. Alții, să te detașăm. Eu am zis că pe tine nu mai avem cum să te disciplinăm. Tu ești de multă vreme cu ăia. De când sunt aici, în orașu’ nostru, ești cu ei. Știm asta. Nu-i nicio nenorocire în asta, să știi. Și ecologistii tre’ să existe. Da nu în felu’ ăsta, Ivan. Să-i bagi în căcat pe-ai tăi.”

Pentru prima data se gândește că o să-l dea afară.

Da’ n-au cum, își zice imediat. Doar are certificat medical. Nu pot face cu el ce vor.

Cel cu același nume, directorul general, examinează cu mâna grosimea pli-cului de carton, care aduce foarte bine cu un dosar medical.

„Am aici dosarul tău. Vezi, doar. Aici înăuntru e viața ta de miner. Totușe e consemnat. Să știi, Ivan, c-am mai făcut ceva schimbări la toată munca ta de până acum. Am mai adus la zi niște date. Am constatat că în toată perioada de când te-ai întors din spital ai dreptul la un spor de vechime. Și-am corectat greșeala asta și totușe e-n favoarea ta. Azi e ultima ta tură. P-ormă, Ivan, pensia ...”

Ivan râde. Un hăhăit scurt, aşa cum râde un om când gluma e mai bună decât felul în care e spusă. Așteaptă ca directorul să-i spună ceva serios. Și pentru că nu-i mai spune nimic, începe să-nțeleagă.

Cu directoruș nu-i de glumă. Timpul lui e prea prețios ca să se țină de asemenea glume nesărate.

Începe să-nțeleagă ce i-a spus directoruș.

Nu se pomenește nicio vorbă despre cauzele acestei decizii, deși a crezut că tocmai asta ar fi vrut să știe Kaplan. Cine? Când? Cum? Cui? De unde? Și, mai ales, de ce?

Nimic din toate astea. I-a spus numai că iese la pensie. Că stă în fața lui și aude că e ultima lui tură. Că o să iasă la pensie. Sfărșitul drumului. Țelul pe care majoritatea ortacilor de abia îl așteptau. Să le dea băieților pentru ultima dată de băut. Să facă cinste cu o bere, la poarta minei. A și uitat de povestea inventată, anume cum avea să ascundă faptul că Risa a trimis prostește niște informații lui Hrustl. Informații le care nu le înțelesese nici ea, nici Hrustl, nici ziaristul care le-a publicat în ziar.

Imposibil să iasă la pensie fără să dea cuiva o bere la poarta minei. Așa c-a zis:

„Păi, atunci nu știe nimeni că sunt în ultima tură. Când o să dau de băut? O bere? Și cui? La poartă ...”

„N-o să fie nicio poartă, Ivan. Nici prin cap să nu-ți treacă. Dacă vrei să-ți dăm pace și să te lăsăm cu deșeurile tale ecologice și să nu-ți imputăm suma de bani pentru prejudiciu pe care ni l-aî făcut!

Te speli bine după tură, gunoi ce ești, și să nu te mai vedem în fața ochilor. Ai băgat la cap!”

„Prejudiciu? Ce prejudiciu am făcut?”

„Ne terfelești imaginea. Ai dat din tine niște chestii și-a ieșit o porcărie. Tot timpul am fost aici. Am fi putut să ne-nțelegem. Să fi venit la mine, dacă nu mai puteai, nu să ... Ne-ai terfelit imaginea. Suntem la index. Citesc cu toții că doctorii cărbunelui sunt cioclii minerilor. Că ortacii mor de vii. Că-și sapă groapa. Pentru ei. Nu pentru cărbune. Că noi suntem de vină. Eu. Eu îmi omor băieții. Ai crezut că o să-nghițim toate astea? Că o să trec liniștit cu vederea toate astea. Nu ești chiar aşa de nebun, Ivan, ca să scapi nepedepsit. Niciun rămas bun la poartă n-o să fie pentru tine. Nicio bere, nici măcar n-o să ieși pe poartă. După tură. Gata. Singur ți-ai trântit ușa-n nas.”

Singurul strop de ușurare a dispărut de îndată ce s-a gândit că nici pentru Risa n-o să aibă milă, că o să aștepte chinuri groaznice la comisia de disciplină, cine știe ce învenții, spălarea în public a aşa-ziselor greșeli și, în cele din urmă, cartea de muncă, poate chiar un proces pentru recuperarea pagubelor. Mina nu știa ce e mila când măreția ei era rănită.

Pe urmă s-a gândit să-și ceară iertare, să promită că niciodată n-o să mai facă, să roage, însă a renunțat imediat.

Limita fusese depășită.

Uneori juca săh. Cunoștea sentimentul asta. Momentul când e clar că înfrângerea e inevitabilă. Mai rămâne o fărâmă de speranță că ar fi posibilă o remiză. Indecizia. Dar cum?

Cum să fie indecizia posibilă din moment ce asta e un joc care se termină în mod clar. Fără compromis.

Indecizia? Remiza e o iluzie. Remiza însăși e o înfrângere. Poate o înfrângere onorabilă?

O înfrângere onorabilă. Înfrângerea nu poate fi onorabilă. Cum nici moartea nu poate fi onorabilă. Moartea e sfârșitul. Pe urmă, tot una e. Pe urmă nu mai e nimic. Nu. Pe urmă e doar neantul.

Se uita în pământ.

Să fie oare el? Aici? Acum? Pe scaunul astă?

Să fie acolo Kaplan? De partea cealaltă a biroului? Directoru? Dumnezeu?

S-a decis. Nu e nicio indecizie. E un compromis, dar și o înfrângere. O expulzare. Niciodată nu va avea voie să mai iasă pe poarta minei. Niciunul dintre tovarăși n-o să bea când o să iasă el din ultima tură. Nici vorbă de butoi cu ciocane încrucișate pe el. Nici vorbă de cadou de rămas bun, de chestiile alea mici din lignit care aduceau a unele de miner. Nimic. Expulzarea. Niciodată n-o să mai iasă pe poartă.

Ar mai ieși?

Da, ar mai ieși.

Ar mai merge în mină?

O, și încă cum!

Cărbunele miroase frumos. Ca pâinea.

Așa că o să treacă pe lângă depozit și o să-l miroasă. Cum miroase o fiară rănită prada care a fugit. Nițel a acru, nițel a pucioasă, când trage aer în piept, mirourile astea devin pregnante. Se adună undeva între capătul fosei nazale și gât. Unora nu le place. Nu și ortacilor. Ei se simt ca casă! Cum e coaja uscată de pâine mucegăită dintr-un sertar când ți-e foame și n-ai nimic altceva să bagi în gură.

Niciodată n-o să mai iasă pe poartă, a zis.

Niciodată.

Mat.

Se uita în pământ. La vîrful pantofilor lui.

Pantofi negri. Cusuți. Pielea neagră împletită în formă de romb, îi acoperă degetele de la picioare. Un model frumos. Îl place. De mult. De aproape zece ani. Cine știe de câte ori i-a dus să le schimbe talpa. Pielea însă rezistă. Are grija de ei. Îl curăță cu peria. Le dă cu cremă. Apoi așteaptă cincisprezece minute și îi lustruiește cu o cărpă până strălucesc. Buni pantofi. De piele. Unde să-i fi cumpărat?

Mina nu mai e.

Trebuie să termine. Să plece. Ultima dată pe poarta minei.

Își ridică privirea.

Kaplan se uită la el și așteaptă. Se privesc în ochi. Kaplan mai are ceva păr, cam rar, zburlit în toate părțile, de parcă ar fi fost pieptănăt de vânt.

„Mai e ceva de zis,” întreabă.

Kaplan răspunde încet și clar:

„Eu am zis ce-am avut de zis, Ivan. Asta e decizia colectivului. Nu doar a mea. Am fost pentru și, de fapt, eu am propus-o. Iar colectivu' a fost de acord.”

„Ca întotdeauna.”

„Ca întotdeauna, Ivan. Doar știi că noi ortacii suntem ca unu.”

„Ortacii ...”

„Ortacii, Ivan. Ai cam uitat, Ivan. Ai uitat de unde vine pâinea albă pe masă.

Doar știi de unde. În gaura aia neagră se ascunde pâinea albă!”

Pantofii luceau. Ca întotdeauna. Ca în toți cei cincisprezece ani.

Unde să-i fi cumpărat?

Pe urmă se ridică în picioare. Ușurat, deși era greu ca plumbul.

Se dă de o parte, împinge scaunul un pic în față, spre masă și îl îndreaptă că să fie perpendicular pe biroul lui Kaplan. Nu-l mai privește în ochi.

„Noroc, domnule director.”

„Noroc, Ivan ...”

Generalu' parcă ar vrea să mai adauge ceva. Într-adevăr:

„Știi, Ivan, ceea ce facem noi acum s-ar putea numi metoda de extracție Črepinsk. Nu că ne-ai turnat ziariștilor! Noi am știut încă de atunci când ai participat la demonstrațiile ecologiștilor că nu ești un ortac adevărat!”

Nu apucă să pășească mai departe, se întoarce și se uită la părul lui zburlit, la circumferința craniului care e vizibilă:

„Nu, domnule Kaplan. Ar trebui să-i zică metoda de extracție Lojze Koprivnik. Nu că tipu' ăla cu nasu' spart i-a furat cunoștințele.”

„Lu' Koprivnik?”

„Da, lu' Koprivnik ...”

„Supraveghetoru' ăla de la ...”

„De la cota plus minus zero din vestul minei.

Nu supraveghetor. Șef de tură. Un șef de tură cum n-a fost altu' în mină și nici n-o să mai fie.”

„Care a murit ...”

„Care-a murit în abataj. În vest. La cota zero, da ... asta e metoda de extracție Koprivnik.”

„Vezi, tu, Ivan ...”

„Era șef de tură. Pe bune. Știa mai multe decât voi toți inginerii și doctorii de mină la un loc!”

Când a ieșit, ușa s-a închis încet în urma lui. Culoarul era inundat de o lumină galbenă, caldă. Peretele verde și vopseau de culoarea lignitului aplicată grosolan se potriveau bine și dădeau zidului strălucire. Sub pantofii negri, lustruiți, cu model împletit din piele se întindea tăcută mocheta moale. Pe măsură ce înainta, din perete îi zâmbea vesel portretul în alb-negru al unui ortac fotografiat în mină. În abataj. De pe fețele murdare, zâmbările, ca de copii, ieșeau în evidență dinții, de parcă în fotografii ar fi fost niște cântăreți negri de jazz. Cunoștea toate chipurile, până la ultimul, chiar dacă unii erau cu cincisprezece ani mai tineri ca el.

Îi știa după față pe toți ortacii care lucraseră în mină.

Ziuă de azi trecuse, mâine nu va mai trebui să se ducă la autobuz înainte de cinci. Nici mâine, nici poimâine, nici dup-aia, nici săptămâna ailaltă. Niciodată.

„Chiar aşa, niciodată,” a răcnit în fața liftului, dar n-a apăsat pe butonul cu săgeata în jos. Pantofii negri, cărora li se schimbase de atâtea ori talpa, au început să răsune pe treptele lucioase de piatră și o angajată care tocmai trecea pe acolo a auzit un glas de pe palierul de jos:

„Să vă ia dracu' pe toți!”

Закат шахты

(отрывок)

Translated by Aleksandra Krasovets
Contact: aleksandrakrasovec@yahoo.com

19

На верху лестничного пролета третьего этажа перемещенных объектов угольных шахт он поворачивает направо. Длинный коридор, нависшая чернота над темно-зеленой ковровой дорожкой, совсем как какой-нибудь подземный ров. Все так же, как и этажом ниже, перед бюро проектировщиков. Подошва пласта. Спертый воздух. Не проветрено.

Здесь те же неоновые лампы заполняют туннель холодным, бледным светом. С обеих сторон с регулярным промежутком вырастают проемы темно-зеленых дверей с черными табличками. Стены неопределенного цвета из-за пыльного слоя лигнита на них впитывают тусклый свет потолочных светильников. Между дверными проемами висят, притягивая к себе белые нити света, фотографии. Крупные планы перепачканных шахтеров в покореженных шлемах выступают на темном фоне. Видны улыбки во все зубы. Они отражают неоновый свет, как челюсти окаменелых черепов.

Он шагает вперед. Останавливается перед дверями с надписью «Председатель управления, доктор Иван Каплан». Тезка.

Стучит. Слышит одобрительный ответ. Входит в кабинет. Удивлен. В просторной и светлой оранжерее за большим командным пультом сидит улыбающаяся женщина.

— Господин Чрепиншек, подождите минуточку. У директора еще один телефонный разговор.

Он стоит посреди кабинета. Смотрит за спину продолжающей улы-

батьсяся женщине. Вокруг нее целый зеленый сад во множестве глиняных горшков. Он простирается до большого окна, сквозь которое виднеются зеленые верхушки елей на горе на противоположном берегу реки, тот же самый вид открывается из их кабинета. Совсем не то, что вся эта зеленая листва в красных глиняных емкостях. Черная земля, из которой растет зелень всевозможных форм и оттенков, посыпана красноватыми глиняными шариками. Ни на одном растении нет ни одного цветка.

— Он освободился, — отвлекает его улыбчивая и кивает в сторону двери, ведущей из ее кабинета направо. Он открывает ее и видит на противоположной стороне комнаты доктора горных наук, и слышит у себя за спиной:

— Будете кофе? Чай? Воду?

— Воду, — отвечает он, не обернувшись. Направляется к стулу, на который ему указывает генеральный.

Он садится, и директор произносит:

— Уже давно мы с тобой не виделись, Иван.

— Так и есть, господин директор, — старается он сохранить спокойствие.

— Знаешь, я ведь не так уж и далеко. Точно над вами. Я хочу сказать, над вашим проектным бюро.

Иван ничего не отвечает.

— Если бы ты захотел прийти ко мне, далеко идти бы не пришлось. Если тебе что-то было не по душе, мог бы сказать мне. Ты же знаешь, что в шахте мы все товарищи. Для журналистов у нас есть специальный отдел. Не стоит обходить его стороной.

Что тут скажешь? Говорить нечего.

— А теперь все газеты только о нас и шумят. Как будто у нас тут под землей Дахау?! И газовые камеры. Скоро напишут, что еще крематорий внизу, на электростанции! Дахау, да, — никак не мог оставить в покое свою остроумную находку председатель управления шахтами.

Понижает тон.

— Ты вообще знаешь, Иван, какой причинил нам ущерб? А себе!

Смотрит на него и ждет, он ведь знал, что после введения последует наказание.

Его отправят на дисциплинарный суд? Переведут куда-нибудь в дальний склад?

В проектном его уже точно не оставят.

— Одни предложили послать тебя на дисциплинарный. Другие — чтобы мы тебя перевели. Я же для себя решил, что дисциплинировать тебя уже бесполезно. Ты уже давно там, с теми самыми. С тех пор, как они

здесь, в нашем городе, ты с ними. Нам это известно. Ничего плохого в этом нет, что бы ты потом не думал. Экологи тоже должны быть. Но только не так, Иван, чтобы своих лицом в грязь.

Подумать только, его впервые выкинут на улицу.

Но они ведь не могут, тут же проносится следующая мысль. У него ведь есть медицинская справка. Его не могут просто так.

Тезка, генеральный директор, приподнимает толстую картонную папку, которая точь в точь похожа на медицинскую.

— Здесь твое досье. Видишь. В нем твоя шахтерская жизнь. Все записано. Значит так, Иван, всю проделанную тобой работу мы немного подкорректировали. Сейчас мы слегка приукрасили картину. Выяснилось, что с того самого времени, как ты вышел из больницы, тебе должен был идти льготный стаж. Мы исправили эту ошибку, и теперь у тебя все хорошо получается. Сегодня твой последний рабочий день. А потом на пенсию, Иван…

Иван усмехается. Короткое хе-хе, как усмехается человек неудачной шутке. Ждет, когда директор начнет говорить серьезно. И, когда тот ничего больше не говорит, он начинает осознавать.

Директор не шутит. Его время слишком дорого, чтобы валять дурака.

Он начинает понимать сказанное директором.

О причинах, побудивших принять такое решение, не было ни слова, хотя он думал, что Каплану захочется узнать именно это. Кто? Когда? Как? Кому? Откуда? И прежде всего, почему?

Ничего такого. Он ему сказал только то, что он идет на пенсию. Что он сидит и слушает о том, что в последний раз на работе. Что он теперь пенсионер. Конец пути. Цель, которую большинство горняков ждет с таким нетерпением. Еще в последний раз угостить выпивкой всех ребят. Пивом на проходной. И он даже забыл вызубренную историю, в которой скроет, как Риса необдуманно послала данные Хрустлу. Данные, которые не поняли ни она, ни Хрустл, ни журналист, опубликовавший их в газете.

Нельзя уйти на пенсию и никого не угостить пивом на проходной. И у него невольно вырвалось:

— Тогда никто еще не знает, что сегодня моя последняя смена. Когда же я смогу угостить выпивкой? Пивом? И кого? На проходной.

— Никакой проходной, Иван. Не смей об этом и думать. Если хочешь, чтобы мы оставили тебя в покое, закрыли глаза на эти твои экологические выпады и не требовали от тебя возмещения ущерба! Вылетишь с шахты как последнее дермо, и чтобы мы тебя больше не видели! Понял!

— Ущерб? Какой я нанес вам ущерб?

— Ты портишь нам репутацию. Выдавал информацию и свинью нам подложил. Мы все время здесь. Здесь нужно было договариваться. Ты должен был прийти ко мне, если тебя что-то беспокоило, а не вот так... Ты подмочил нам репутацию. Поставил черное пятно. Все теперь читают о том, что мы доктора угольных наук — могильщики шахтеров. Что горняки умирают заживо. Что мы копаем себе могилу. Для себя. Не из-за угля. Что мы сами виноваты. Я. Что я убиваю своих ребят. Ты думал, что мы это все просто так проглотим? Что я спокойно пройду мимо. Не такой уж ты чокнутый, чтобы не поплатиться, Иван. Никакой тебе больше проходной. Ни для какого пива, а уже тем более, чтобы ты опять совал свой нос на шахту. Покончено с этим делом. Ты сам себе подписал приговор.

На секунду в голове промелькнула утешительная мысль о том, что для Рисы помилования бы не было, ее бы ждала мучительная пытка на дисциплинарной комиссии и еще какие-нибудь сфабрикованные выдумки, публичная порка за несуществующие ошибки, и трудовая книжка под конец, возможно, даже судебное разбирательство о возмещении ущерба. Шахта не знала милости, когда было затронуто ее величие.

Потом он подумал, что мог бы извиниться, обещать, что больше это не повторится, но тут же передумал.

Назад пути нет.

Когда-то он играл в шахматы. Это чувство ему было знакомо. Момент, когда тебе становится ясно, что поражение неизбежно. Остается лишь крохотная надежда выбить ничью. Равный счет. Но как?

Какая ничья, если это игра, в конце которой всегда есть победивший! Без компромиссов.

Равный счет? Ничья — это иллюзия. Ничья — это тоже поражение. Возможно, поражение с честью?

Поражение с честью. Поражение не может быть с честью. Так же, как не может быть смерть с честью. Смерть — это конец. Потом нет ничего. Нет. Потом еще только ноль.

Он уперся глазами в пол.

Это он? Здесь? Сейчас? На этом стуле?

А там Каплан? По ту сторону стола. Директор? Бог?

Решено. Нет ничьи. Есть компромисс, но и поражение тоже. Изгнание. Его больше никогда не пустят через проходную. Никто из товарищей не поднимет кружку за его последний день на работе. Не будет бочонка с вырезанными на нем скрещенными молотами. Не будет традиционной связки миниатюрных инструментов из угля. Ничего. Никакой больше проходной.

А ты бы пошел?

О, да.

Пошел бы в шахту?

Еще как!

Уголь пахнет. Как хлеб.

Вот он будет проходить пешком мимо места складирования и дышать им. Как раненый зверь ловит носом запах убежавшей добычи. Немного кисловатый, с примесью серы, как только подует ветер, все эти запахи усиливаются. Оседают где-то в носоглотке. Некоторым неприятно. А шахтерам нравится. Это ощущение чего-то очень родного! Как корочка засохшего, заплесневелого хлеба в шкафу, когда ты хочешь есть и нечего больше положить в рот.

Никакой больше проходной, сказал он.

Никогда.

Шах. Мат.

Он смотрел в пол. На кончики своих ботинок.

Черные ботинки. С прошитой подошвой. В клетчатый мотив вплетена черная кожа, прикрывающая пальцы ног. Красивый рисунок. Ему нравится. Уже давно. Почти десять лет. Сколько раз он уже чинил им подметки. А рисунок держится. Он его бережет. Чистит щеткой. Натирает кремом. Потом ждет пятнадцать минут и полирует мягкой тряпкой до блеска. Хорошие ботинки. Кожаные. Где он их уже купил?

Никакой больше шахты.

Нужно будет закончить. Уйти. Еще в последний раз через проходную.

Он поднимает взгляд.

Каплан смотрит на него и ждет. Они смотрят друг другу в глаза. У Каплана несколько редких волос торчат во все стороны, как будто от сильного ветра.

— Нужно еще что-нибудь сказать? — спрашивает он.

Каплан медленно и с расстановкой отвечает:

— Я свое сказал, Иван. Таково решение коллектива. Не только мое. Я был за и по сути тем, кто его предложил. Коллектив со мной согласился.

— Как всегда.

— Как всегда, Иван. Ты же знаешь, что мы, горняки, держимся вместе.

— Горняки...

— Горняки, Иван. Знаешь, Иван, ты, видимо, забыл. Забыл, где добывается белый хлеб. Ты ведь знаешь, где. Из черной дыры белый хлеб!

Ботинки блестели. Как всегда. Как все пятнадцать лет.

Где он их уже купил?

Потом он встает. С облегчением, хотя в теле свинцовая тяжесть.

Становится возле стула, пододвигает его к столу и выравнивает, чтобы тот стоял перпендикулярно столу Каплана. Не смотрит ему больше в глаза.

— Счастливо, господин директор.

— Счастливо, Иван.

Генеральный набрал воздух, как-будто хотел еще что-то сказать. И действительно:

— Знаешь что, Иван. То, что мы сейчас делаем, могло бы называться способом разработки Чрепиншека. Если бы ты нас только не сдавал всяkim там журналисткам! Уже тогда, когда ты участвовал в экологических демонстрациях, мы знали, что ты не настоящий горняк!

Он останавливается на полпути, поворачивается, и взгляд его упирается в косматые, редеющие волосы и круглый череп, просвечивающий сквозь них:

— Нет, господин Каплан. Он должен был бы называться способом разработки Лойзе Копривникара. А этот сопляк с примятым носом украл его открытие.

— Копривникара?

— Крапивы, да...

— Этого мастера...

— На высоте плюс минус ноль на западе шахты. Мастера, да. Штейгер! Второго такого штейгера в шахте не было и никогда больше не будет.

— Который умер...

— Когда его завалило в очистном забое. На западе. На высоте ноль, да... Это способ разработки Крапивы.

— Видишь ли, Иван...

— Он был штейгером. Это правда. Но знал больше, чем знаете вы все шахтерские инженеры и доктора наук вместе взятые!

Когда он вышел, дверь за ним аккуратно закрылась. Коридор был освещен теплым желтоватым светом. Зеленые стены и шершавый слой лингнита живо перемешивались друг с другом, ярко полыхая на стене. Отполированные черные ботинки с плетеным кожаным рисунком тихо проваливались в мягкое ковровое покрытие. Через одинаковое количество шагов со стены ему улыбался веселый черно-белый портрет очередного горняка, сфотографированного в шахте. В забое. На по-детски чумазых лицах выделялись улыбающиеся рты с белыми зубами, будто это были фотографии веселых темнокожих музыкантов джаза. Он знал все лица до одного, хотя некоторые и были младше его на пятнадцать лет.

Он до сих пор знал на вид всех горняков, работающих в шахте.

Сегодня он еще пошел, а завтра ему уже не нужно будет ехать на автобусе на работу к пяти утра. Ни завтра, ни послезавтра, ни потом, ни на следующей неделе. Никогда больше.

И никогда больше, — выговорил он вслух возле лифта, так и не нажав кнопку со стрелочкой вниз. Черные ботинки с подошвой, которая ремонтировалась несчетное количество раз, застучали по полированным каменным ступеням, и какая-то сотрудница, проходившая мимо, услышала голос с нижнего лестничного пролета:

Идите все на хрен!

Закат шахты

(отрывок)

Translated by Nadežda Starikova
Contact: nstarikova@mail.ru

19

На верху лестницы третьего этажа рабочего участка шахты он поворачивает направо. Длинный коридор с темно зеленой ковровой дорожкой чернеет посередине как траншея. Точно такой же ковер этажом ниже у отдела проектировщиков. Подошва пласта - подземелье. Спертый воздух. Проветрить нельзя.

Неоновые лампочки наполняют коридор холодным, бледным светом. По обеим стенам через каждые несколько метров следуют крепежи темно зеленых дверей, на которых видны черные таблички с надписями. На стенах угольная пыль необычного цвета. Она впитывает тусклый свет потолочных ламп. Между крепежами висят фотографии и притягивают к себе полосы света. Крупные лица перепачканных шахтеров в помятых касках выступают из глубины темных фотографий. Зубы блестят в улыбках. Они отражают неоновый свет, словно челюсти каких-то ископаемых черепов.

Он замедляет шаги. Останавливается перед дверью, на которой написано: «Председатель правления д-р Иван Каплан». Тезка.

Он стучит. Слышит ответ. Входит в приемную. Удивляется. В просторном светлом помещении за стеклом за большим командным пультом сидит смеющаяся женщина.

«Господин Чрепиншек, подождите немного. Директор говорит по телефону».

Он стоит посреди приемной. Разглядывает комнату за спиной продолжающей улыбаться женщины. Там целый сад растений во множестве

больших глиняных горшков. Сад доходит до большого окна, за которым на холме возле реки зеленеют и колышутся ели, видные и из их комнаты. Эти ели совсем не такие, как зеленые листья в красных глиняных посудинах. На черный компост, из которого поднимается зелень всех возможных форм и оттенков, насыпаны красноватые глиняные шарики. Ни одно растение не цветет.

«Он освободился», - смущает его смеющаяся и указывает в сторону двери, ведущей из приемной направо. Он открывает ее и видит в дальнем конце комнаты доктора шахтерских наук, а за спиной слышит:

«Хотите кофе? Чай? Воду?»

«Воду», - не поворачиваясь, отвечает он. И направляется к стулу, куда его жестом приглашает генеральный.

Когда он усаживается, директор произносит:

«Давненько мы с тобой не виделись, Иван».

«И то правда, господин директор», - он пытается держаться естественно.

«Ну, мы не ведь особенно далеко друг от другаходимся. Я как раз над вами, То есть над вашим отделом проектировщиков».

Иван молчит.

«Идти-то недалеко, захоти ты прийти ко мне. И рассказать, что не так. Ты же знаешь, здесь на шахте мы – одна семья. А для контактов с журналистами у нас своя служба. Не надо ей мешать».

Что на это скажешь? Крыть нечем.

«Теперь о нас пишут все газеты. О том, что у нас под землей Дахау!?. Газовые трубы. А потом напишут, что внизу на электростанции - крематорий! Настоящий Дахау!», - никак не мог расстаться с замечательной мыслью председатель правления шахты.

Потом снизил тон: «Знаешь, сколько ущерба ты нам принес, Иван? А себе!»

Он смотрит на начальника и ждет, зная, что за нотацией последует наказание.

Отправят на дисциплинарную комиссию? Переведут на какой-нибудь дальний склад?

В проектном отделе его точно больше не увидят.

«Одни считают, что тебе надо отправить на дисциплинарную комиссию. Другие – перевести. Я сказал, что тебя уже не переделаешь. Ты уже давно там, с этими. С тех пор, как они здесь, в нашем городе, ты с ними. Это нам известно. Не страшно, что ты начал думать. И экологи должны существовать. Но только не за счет своих, не поливая их дерьмом».

Первое, что пришло в голову, – выгонят на улицу.

Следующая мысль - нет, не имеют права. Есть свидетельство о состоянии здоровья. На него нельзя наплевать.

Тезка, генеральный директор, слегка потряс толстым картонным конвертом, на первый взгляд похожим на медицинскую карту.

«Видишь, твое досье. Тут вся твоя шахтерская жизнь. Все записано. Твое прошлое дело мы слегка исправили, Иван. Причесали факты. Мы пришли к выводу, что все время после возвращения из больницы у тебя шел рабочий стаж. Мы исправили ошибку, и теперь все хорошо. Сегодня ты работаешь последнюю смену. А дальше - на пенсию, Иван».

Иван посмеивается. Тем коротким смешком, каким слушающий реагирует не на саму шутку, а на то, что она рассказчику не удалась. И ждет, что еще скажет директор. И пока тот молчит, до Ивана начинает доходить.

Директор не придуривается. Его время слишком дорого для таких шуток.

До Ивана доходит, что ему сказал директор.

Ничто не предвещало такого решения, именно этого Каплан, видимо, и добивался. Кто решил? Когда? Как? С кем? С чьей подачи? И почему?!

Нет ответов. Директор сказал, что он идет на пенсию. Вот он сидит перед ним и слышит, что это последняя смена. Да, он уйдет на пенсию. И конец. Большинство забойщиков ждет этого конца с нетерпением. Последний раз поставить ребятам выпивку. Отвальная у проходной. Он даже забыл об истории, которую придумал, чтобы скрыть глупый поступок Рисы, когда она отправила информацию Хрустлу. Информацию, которую, не поняли ни она, ни Хрустл, ни журналист, опубликовавший ее в газете.

Нельзя уходить на пенсию, не устроив ребятам отвальнюю. На этом его словно заклинило:

«Никто ведь не знает, что я работаю последнюю смену. Когда же я проставлюсь? Устрою отвальнюю? Кому? Возле проходной...»

«Никакой проходной, Иван. Собери остатки мозгов. Если, конечно, хочешь, чтобы тебя оставили в покое и отпустили с миром, вместе со всей твоей экологической дурью, не требуя компенсации причиненного ущерба!»

Выметайся из шахты, и чтобы мы тебя никогда больше не видели! Понятно?!»

«Ущерб? Какой я нанес ущерб?»

«Ты испортил нам репутацию. Ты вынес сор из избы, и этим нам всем навредил. Мы торчим тут все время. Могли бы что-то сделать. Если было так невмоготу, ты должен был прийти ко мне, а не... Короче, ты испортил

нам репутацию. У нас теперь черная метка. Теперь все читают, что мы доктора угольных наук, могильщики шахтеров. Что забойщики заживо мрут. Что шахту роют как могилу. Для себя. Не для добычи. Что, мы виноваты. Лично я. Я убиваю своих ребят. Ты, думал, мы все это проглотим? Я спокойно через это переступлю? Я не сумасшедший, Иван, я битый. Никакой проходной тебе не будет. Ни для отвальной, ни вообще. Вон из шахты. Хватит! Ты сам себя загнал в угол».

Единственное облегчение он почувствовал, поняв, что и Рисе не было бы пощады, и ее бы ждали мучения на дисциплинарной комиссии и какие-нибудь подтасованные измышления, открытая фальсификация ошибок, и, в конце концов, рабочая библиотека, а, может быть, даже штрафные санкции. Шахта не знала жалости, когда ее задевали за живое.

Потом он подумал, что надо извиниться, попросить, обещать, больше так не делать, но это быстро прошло.

Рубикон был перейден.

Он иногда играл в шахматы и знал это ощущение. Момент, когда тебе становится ясно, что поражение неизбежно. Капля надежды, что может быть выйдет ничья. Вдруг?

Вдруг не бывает, если финал этой партии предрешен! Компромисса не будет.

Как это понять? Ничья - иллюзия. Ничья - поражение. Может быть, почетное?

Почетное поражение. Поражение не может быть почетным. Как не может быть почетной смерть. Смерть это конец. Потом все равно. Потом ничего нет. Нет, потом есть только ничто.

Он смотрел в пол.

Это он? Здесь? Сейчас? На этом стуле?

А там Каплан? По ту сторону стола? Директор? Бог?

Решено. Никакой спорной ничьей. Компромисс и одновременно поражение. Это изгнание. Он никогда больше не пройдет через проходную. Никто не выпьет за его последнюю смену. Не будет прощального подарка от забойщиков – боченка с вырезанными скрещенными кирками на боку. Не будет связки вырезанных из угля во время смены поделок. Ничего не будет. Изгнание. Больше он никогда пройдет через проходную.

А он бы хотел?

О, да.

Хотел спуститься в шахту?

Еще бы!

Пласт дышит. Как хлеб.

Так бы и ходил мимо угольного отвала и вдыхал. Как раненый зверь, сбежавший из плена. Кисловатый сернистый запах, когда начинает дуть ветер, он усиливаются. Где-то в глубине носоглотки он сгущается. Кому-то не нравиться. А забойщикам очень. Таким родным пахнет! Как корка сухого заплесневелого хлеба из ящика буфета, когда голоден, а ничего другого нет.

Больше никогда не пройду через проходную, сказал он.

Никогда

Тебе мат.

Он смотрел в пол. На носки своих ботинок.

Черные ботинки. Прошитые. Переплетенная в каре черная кожа закрывает пальцы. Красивая модель. Ему нравится. Уже давно. Почти десять лет. Кто знает, сколько раз он уже носил их в мастерскую поставить набойки. А форму держат. Он за ними следит. Чистит. Мажет кремом. Потом ждет пятнадцать минут и полирует мягкой тряпкой до блеска. Хорошие ботинки. Кожаные. Где он их купил?

Шахты больше не будет.

Пора с этим кончать. Уходить. Последний раз через проходную.

Он поднимает взгляд.

Каплан смотрел на него и ждал. Они смотрят друг другу в глаза. У Каплана на голове редкие волосы, торчащие во все стороны, словно от ветра.

«Еще что-нибудь?», - спросил он

«Я все сказал, Иван. Это решение коллектива. Не только мое. Правда, идея моя, я ее предложил. А коллектив согласился».

«Как всегда».

«Как всегда, Иван. Ты ведь знаешь, мы, забойщики, держимся вместе».

«Забойщики...»

«Забойщики, Иван. Ты, знаешь ли, забыл Иван, откуда дома белый хлеб. А ведь знаешь, откуда. Из черной шахты, он, белый хлеб!»

Ботинки блестели. Как всегда. Как все пятнадцать лет.

Где же он их купил?

Потом он встал. И после свинцовой тяжести почувствовал облегчение.

Шагнул к стулу, подвинул его слегка в сторону стола, поправил так, чтобы он стоял под прямым углом к столу Каплана. В глаза ему больше не взглянул.

«Счастливо, господин директор».

«Счастливо, Иван».

В голосе генерального послышалось желание сказать что-то еще. И он сказал:

«Ты знаешь, Иван, как называется, то, что мы сейчас делаем? Это способ добычи угля по Чрепишину. Не потому, что ты подставил нас журналистам! А потому что, когда ты ходил на экологические демонстрации, мы уже знали, что ты не настоящий забойщик!»

Он останавливается на полдороге, оборачивается и смотрит на расстрапанную редкую шевелюру и круглый череп, просвечивающий сквозь нее:

«Нет, господин Каплан. Есть только один способ добычи угля - по Лойзу Копривнику. Это ведь тот шмыгающий сопляк присвоил его».

«Способ Копривника?»

«Копривы, да...»

«Этого мастера...»

«На высоте плюс минус ноль запада шахты. Не просто мастера. Горного мастера! Штайгера! Мастера, какого раньше на шахте не было и больше не будет».

«Который умер...»

«Когда его ударило по голове. На западе. Там, на высоте ноль... Это способ добычи угля Копривы».

«Видишь ли, Иван...»

«Он был мастером. Настоящим горным мастером. И знал больше, чем все эти инженеры и доктора наук вместе взятые!»

Когда он вышел, двери за ним мягко закрылись. Коридор светился теплым золотистым светом. Зеленая стена и грубый слой угольной пыли на ней как бы сроднились и ярко горели. Под черными полированными ботинками с кожаным плетением тихо прогибалось мягкое ковровое покрытие. Через каждые несколько шагов ему со стены улыбался веселый черно-белый портрет очередного забойщика, сфотографированного в шахте. Прямо на орте - подземной горной выработке. На по-детски измазанных лицах проступали белозубые улыбки, словно это снимались веселые чернокожие джазовые музыканты. Все лица до последнего были ему знакомы, хотя некоторые из них были младше его лет на пятнадцать.

Видимо, он знал всех забойщиков, работавших на шахте.

Сегодня он здесь, а завтра ему уже не нужно будет садиться в автобус без чего-то пять. Ни завтра, ни послезавтра, ни потом, ни на следующей неделе. Больше никогда.

«Больше никогда», - произнес он вслух, стоя перед лифтом, но так и не нажал на кнопку с выгравированной стрелкой, указывающей вверх. Черные, бог знает сколько раз сменившие набойки ботинки, застучали по

полированным каменным ступенькам, и какая-то сотрудница, как раз проходившая мимо, услышала голос с нижней площадки лестничной платформы:

«А пошли вы все на хер!»

Zapad jame

(ODLOMAK)

Translated by Dragana Bojanić Tijardović
Contact: d.b.t@sbb.rs

19

Na vrhu stepenica na trećem spratu privremenih objekata rudnika skreće desno. Dugačak hodnik po sredini crni se iznad tamnozelenog tepiha, baš kao neki rov u jami. Isto kao i sprat niže ispred kancelarije projektanata. Naslage. Zagušljivo. Neprovjetreno.

I tu neonske lampe pune kanal hladnim svetlom. Sa obe strane na svakih nekoliko metara diže se nadstrešnica tamnozelenih vrata s crnim pločicama i natpisom. Zidovi su posuti neobičnom bojom prašnjavog lignita. Upijaju bledi sjaj plafonjera. Između nadstrešnica vise fotografije i upijaju bele niti svetlosti. Veliki portreti prljavih rudara sa oštećenim kacigama stapaju se u dubini crnih slika. Ističu se beli zubi. Odbijaju neonsko svetlo kao čeljusti fosilnih lobanja.

Zakorakne u hodnik. Staje ispred vrata na kojima piše: predsednik uprave Dr Ivan Kaplan. Njegov imenjak.

Kuca. Čuje poziv. Ulazi u kancelariju. Čudi se. U prostranom i svetлом stakleniku iza velikog komandne table sedi nasmešena žena.

»Gospodine Črepinšek, sačekajte malo. Direktor mora da obavi još jedan telefonski razgovor.«

Stoji nasred kancelarije. Gleda prostor iza leđa žene koja se i dalje osmehuje. U brojnim i velikim saksijama od gline zasađena je čitava zelena bašta. Sve do velikog prozora kroz koji se zeleni i talasa ista smrekovina s brda na drugoj strani reke, kao što se vidi i iz njegove kancelarije. Potpuno je drugačije od ovog zelenog lišća u crvenim glinenim posudama. Preko crne zemlje iz koje raste zele-

nilo svih mogućih oblika i nijansi posute su crvenkaste kuglice od gline. Ni-jedna biljka nema cvet.

»Sad je slobodan«, reče nasmešena, i glavom pokazuje prema vratima koja vode iz njene kancelarije desno. Otvara ih, a on na drugoj strani prostorije ugleđa doktora rудarstva te iza leđa čuje:

»Želite li kafu? Čaj? Vodu?«

»Vodu«, odgovara on, ne okrećući se. Kreće ka stolici koju mu je pokazao generalni.

Kad je seo, direktor mu se obrati:

»Dugo se nismo videli, Ivane.«

»Zaista, gospodine direktore«, pokušava da bude opušten.

»A nismo daleko ti i ja. Ja sam odmah iznad vas. Mislim iznad vašeg projektantskog biroa.«

Ivan ne odgovara.

»Nije ti bilo daleko, da si htio da dođeš do mene. A mogao si meni da kažeš, ako ti se činilo da nešto nije u redu. I sam znaš da smo mi na šahtu svi pajtosi. A za novinare imamo svoju službu. Ne treba mimo nje.«

Šta da kaže? Nema šta da odgovori.

»A sad smo u svim novinama. Kao da je Daha u ispod nas! I gasne komore. A krematorijum je dole, u elektrani, i to će uskoro biti u novinama! Da, Daha«, predsednik uprave rudnika ne može da se odvoji od odlične dosetke.

Snižava ton:

»Znaš li ti, Ivane, koliku si nam štetu naneo? Pa i sebi!«

On ga gleda i čeka, znao je da će posle takve uvertire stići kazna.

Da li će morati da ide na disciplinsku? Premestiće ga u neki zabačeni magacin?

U projektivi ga više neće gledati.

»Neki kažu da te pošaljemo na disciplinsku. Drugi da te premestimo. A ja sam rekao da tebe više nije moguće disciplinovati. Ti si već odavno tamo, kod njih. Otkad su ovde, u našem gradu, ti si s njima. To znamo. Nema ničeg lošeg u tome, da ne misliš. I ekolozi moraju da postoje. Ali ne tako, Ivane, da svoje guraš u govna.«

Pomislio je, prvi put, da će ga izbaciti na ulicu.

Ne mogu da me izbace, odmah stiže druga misao. Ima lekarsko uverenje. Njega ne mogu tek tako da izbace.

Njegov imenjak, generalni direktor, rukama procenjuje težinu debelog koveta od kartona koji izgleda baš kao zdravstveni karton.

»Ovde je tvoj dosije. Vidiš. U njemu je tvoj život vezan za šah. Sve je zapisano. Znaš, Ivane, sav tvoj minuli rad sad je malo ispravljen. Ažurirali smo podatke. Utvrđili smo da ti je sve vreme od kad si izašao iz bolnice pripadao be-

neficirani radni staž. Pa je ta greška ispravljena i sve se lepo poklopilo. Danas radiš poslednju smenu. A onda u penziju, Ivane...«

Ivan se nasmejao. Kratkim ha, ha, kako se čovek nasmeje više zbog toga što pripovedaču šala nije uspela, nego samoj šali. Čeka šta će direktor ozbiljno reći. A kad više ništa nije rekao, počelo je da stiže do njegovog mozga.

Direktor se ne zajebava. Njegovo je vreme suviše dragoceno za tako neslane šale.

Postaje svestan direktorovih reči.

O uzrocima takve odluke nije bilo ni reči, mada je mislio da će Kaplan hteti da zna upravo to. Ko? Kada? Kako? Kome? Odakle? I, pre svega, zašto?

Ništa od toga. Rekao mu je samo da ide u penziju. Da sedi ispred njega i sluša, da je poslednji put na poslu. Da ide u penziju. Kraj puta. Cilj koji je većina rudara s takvim očekivanjem jedva čekala. Poslednji put častiti momke pićem. Da popiju pivo na kapiji. Pa je i on zaboravio naučenu priču kako da pokrije Risino glupo slanje podataka Hrustlu. Podataka koje nisu razumeli ni ona ni Hrustl, ni novinar koji ih je objavio u novinama.

Nemoguće da ode u penziju, a da nikome ne da za pivo na kapiji. I ote mu se:

»Onda još нико у ствари не зна да ми је ово последња смена. А кад ћу честићи пићем? Пивом? И кога? На капији...«

»Неће бити капије, Ivane. Да ти не пада на памет! Ако хоћеш да те оставимо на миру и препустимо те твојим еколошким испадима и не трајимо одштету за штету коју си нам нанео!

Pokupićeš se из шахта као последње говно и да те више никад не видимо! Да ли си разумeo?«

»Штету? Какву сам вам ја штету нанео?«

»Калјаш наš углед. Иznosio si prljav veš i pravio nam svinjarije. Sve vreme smo ovde. Trebalо bi ovde da razgovaramo. Trebalо je da dođeš do mene, ако ti je нешто smetalo, а не да... Уkaljao si naš ugled. Sad smo obeleženi. Svi sad čitaju da smo mi, doktori uglja, grobari rudara. Da rudari umiru živi. Da sami себи kopaju jamu. Sami себи. Ne zbog uglja. Da smo mi krivi за то. Ja. Da ja ubijam svoje momke. Da ли си ти mislio да ћemo to tek tako прогутати? Да ћу ја мирно пречи preko toga? Ниси ти тако луд да не будеш kažnen , Ivane. За теbe више нema nikakve kapije. Ni за pivo, a kamoli da prođeš kroz nju. Na šah. Sad je gotovo. Sam si sebe stopirao.«

Jedinu kap olakšanja osetio je na trenutak kad je pomislio da ni за Risu ne bi bilo milosti, само што би њу чекало муčно mrvarenje na disciplinskoj komisiji i још вероватно неке podmetnute izmišljotine, javno pranje izmišljenih grešaka i na kraju radna knjižica, možda čak i tužba за nadoknadu шtete. Šah ne zna за milost kad је ranjena njegova veličina.

Onda je pomislio da se izvini, da obeća da neće više, i da moli, ali to ga odmah prođe.

Granica je pređena.

Nekad je igrao šah. Znao je taj osećaj. Trenutak kad ti postane jasno da je poraz neizbežan. Postoji još samo zrno nade da će možda izvući remi. Nerešeno. Ali kako?

Kako nerešeno kad je to igra u kojoj će na kraju biti odlučeno? Bez kompromisa.

Nerešeno? Remi je iluzija. I remi je poraz. Možda častan poraz?

Častan poraz. Poraz ne može biti častan. Kao što smrt ne može biti časna. Smrt je kraj. Onda je svejedno. Onda nema ničeg. Ne. Onda je samo još ništa.

Gledao je u pod.

Da li je to on? Ovde? Sada? Na ovoj stolici?

Da li je to tamo Kaplan? Sa druge strane stola? Direktor? Bog?

Odlučeno je. Nije nerešeno. Kompromis jeste, ali je i poraz. Progon. Više nikada neće smeti da prođe kroz kapiju šahta. Njegovi drugovi neće se napiti povodom njegove poslednje smene. Nema burenceta sa izrezbarenim ukrštenim čekićima. Nema alata. Ništa. Izbacivanje. Nikad više kroz kapiju.

Da li bi išao?

O, bi.

Da li bi išao u jamu?

I te kako!

Ugalj miriše. Kao hleb.

Ovako će pešice prolaziti pored deponije i udisati ga. Kao ranjena zver pobegli plen. Malo kiselkasto, malo sumporasto, kad dune vetar ti mirisi se ističu. Zgusnu se negde između vrha nosnog otvora i grla. Nekima smeta. Rudarima ne smeta. Tako im je poznat taj miris! Kao kora suvog, buđavog hleba u fioci, kad si gladan, a nema ničeg drugog za jelo.

Nikad više kroz kapiju, rekao je.

Nikad.

Mat.

Gledao je u pod. U vrhove svojih cipela.

Crne cipele. Šivene. Crna koža upletena u karo pokriva nožne prste. Lepa šara. Sviđa mu se. Odavno. Skoro deset godina. Ko zna koliko puta ih je već nosio na popravku. A šara odoleva. Pazi je. Četka. Maže kremom. Onda sačeka deset minuta, pa je polira mekom krpom do sjaja. Dobre cipele. Kožne. Gde ih je ono kupio?

Nema više šahta.

Moraće da završi. Da ode. Poslednji put kroz kapiju šahta.

Diže pogled.

Kaplan ga gleda i čeka. Gledaju jedan drugome u oči. Kaplan ima još malo proređene kose koja strči na sve strane, kao da ga je veter češljao.

»Treba li još nešto dodati«, pita.

Kaplan polako i razgovetno odgovara:

»Ja sam svoje rekao, Ivane. Tako je odlučio kolektiv. Nisam samo ja. Ali bio sam za, i zapravo sam ja to predložio. A kolektiv se složio.«

»Kao i uvek.«

»Kao i uvek, Ivane. Ti znaš da smo mi rudari složni.«

»Rudari...«

»Rudari, Ivane. Ti si malo zaboravio, znaš, Ivane. Zaboravio si gde ima belog hleba.

Znaš gde. Beli hleb se krije u crnoj jami!«

Cipele su blistale. Kao uvek. Kao svih tih petnaest godina.

Gde ih je ono kupio?

Onda ustaje. Sa olakšanjem, a težak beše kao olovo.

Staje uz stolicu, malo je pogura prema stolu i ispravi, da bude pod pravim uglom prema Kaplanovom stolu. Ne gleda ga više u oči.

»Srećno, gospodine direktore.«

»Srećno, Ivane...«

Generalni zastaje, kao da hoće još nešto da kaže. I zaista:

»Znaš li ti, Ivane, da bi ovo što sad radimo moglo da se zove Črepinšekov metod otkopa. A ne da nas cinkariš novinarima! Mi smo već onda kad si učestvovao u ekološkim demonstracijama znali da ti nisi pravi ruder!«

Ivan zastaje usred koraka, okreće se, zagledan u njegovu kuštravu i proređenu kosu i okruglinu lobanje koja viri iz nje:

»Ne, gospodine Kaplan. Trebalо bi da se zove metod otkopa Lojza Koprivnikara. A ne da onaj slinavko tupastog nosa pokrade njegovo znanje.«

»Koprivnikara?«

»Koprive, da...«

»Onog nadzornika na...«

»Na koti plus minus nula zapada jame.

Ne nadzornika. Štajger! Štajgera kakvog nije još bilo u šahtu i kakvog više neće ni biti.«

»Koji je umro...«

»Kad je zasut na čelu. Na zapadu. Na koti nula, da... To je Koprivin metod kopanja.«

»Vidiš, Ivane...«

»Bio je štajger. Zaista. A znao je više od svih vas inženjera na šahtu i doktora zajedno!«

Kad je izašao vrata iza njega meko se zatvorio. Hodnik je bio osvetljen to-

plom žućkastom svetlošću. Zeleni zid i hrapavi sloj boje lignita živo su se pretapali, prosto su goreli na zidu. Pod izglašanim crnim cipelama u pletenom kožnom dezenu tiho se podavao meki tapison. Na svakih nekoliko koraka sa zida mu se nasmešio veseli, crno-beli portret rudara, snimljen u jami. Na radištu. Na dečijim umrljanim licima svetleli su beli zubi u osmehu, kao da su sličani veseli crni džez muzičari. Poznavao je baš svaki lik, mada su neki bili mlađi od njega više od petnaest godina.

Još uvek je poznavao sve rudare koji su radili u jami.

Danas je otišao, ali sutra više neće morati da pre pet sati ide na autobus. Ni sutra, ni prekosutra, ni posle, ni sledeće nedelje. Nikad više.

»Nikad više«, reče glasno ispred lifta, ali nije pritisnuo dugme sa ugraviranim strelicom okrenutom prema dole. Crne, ko zna koliko puta popravljane cipele, čule su se na poliranim stepenicama od kamena, a službenica koja je upravo prolazila tuda, čula je glas s donjeg odmorišta na stepeništu:

»Marš u kurac, svi zajedno!«

Zapad jame

(ODLOMAK)

Translated by Jelena Dedeić
Contact: jelena.rasic@sezampro.rs

19

Na vrhu stepeništa na trećem spratu zamenskih objekata ugljenokopa skrenu desno. Dugačak hodnik se po sredini crni iznad tamnozelenog tepiha, kao jamski rov. Isto kao sprat niže, ispred kancelarije projektnata. Podzemlje. Zagušljivo. Neprovjetreno.

I ovde neonke pune kanal hladnom, belom svetlošću. Sa obe strane se svakih nekoliko metara podiže podupirač tamnozelenih vrata sa crnim natpisnim pločicama. Zidovi su posuti neobičnom bojom prašnjavog lignita. Upijaju bledo isijavanje krovnih fenjera. Između podupirača vise fotografije i uvlače u sebe bele niti svetlosti. Veliki portreti prljavih rudara sa ulubljenim kacigama stapaju se u dubinu crnih slika. U prvi plan izlaze ispucali zubi. Odbijaju neonsku svetlost kao čeljusti fosilnih lobanja.

Zakorači unutra. Zaustavlja se pred vratima na kojima piše: predsednik uprave dr. Ivan Kaplan. Imenjak.

Pokuca. Začuje poziv. Ulazi u kancelariju. Začudi se. U prostranom i svetlom stakleniku za velikim komandnim pultom sedi žena koja se smeje.

»Gospodine Črepinšek, malo sačekajte. Direktor ima još jedan telefon.«

Stoji usred kancelarije. Gleda prostoriju iza leđa žene koja se i dalje smeje. Zelenilo za čitavu baštu raspoređeno je u mnoštvu velikih glinenih saksija. Sve do velikog prozora, kroz koji se zeleni i nije ista jelova šuma sa brda kraj reke, koja se vidi i iz njihove kancelarije. Potpuno je drugačije od zelenog lišća u crvenim zemljanim posudama. Po crnoj zemlji iz koje raste zelenilo svih mo-

gućih oblika i nijansi, nasute su crvenkaste glinene kuglice. Nijedna biljka nema cvet.

»Sada je slobodan«, prenu ga smejačica namigujući prema vratima koja vode desno iz njene kancelarije. Otvara ih, a na drugoj strani prostorije vidi doktora rudarskih nauka i začuje iza svojih leđa:

»Hoćete li neku kafu? Čaj? Vodu?«

»Vodu«, odvrati, bez okretanja. Krene prema stolici, gde ga je pokretom pozvao generalni.

Kada je seo, direktor započe izlaganje:

»Dugo se nismo videli, Ivane.«

»Zaista, gospodine direktore«, pokušava da bude opušten.

»Pa nismo daleko, znaš. Ja sam tik iznad vas. Mislim, iznad vaše, projektantske kancelarije.«

Ivan ne odgovara.

»Nije ti bilo daleko, ako si htio da dođeš do mene. I mogao bi meni da kažeš ako ti nešto nije pravo. Znaš da smo svi u šahtu kamarati. Za novinare imamo svoju službu. Ne treba ići mimo nje.«

Šta da kaže? Nema šta da se odgovori.

»Sada su nas sve novine prepune. Kao da dole držimo Dahau!? I gasne komore. Uskoro će pisati da je dole, u elektrani, krematorijum! Dahau, da«, ne može predsednik rudarske uprave da se rastane od uspešne dosetke.

Snižava ton:

»Da li ti znaš kakvu štetu si nam napravio, Ivane? I sebi!«

Gleda ga i čeka, znao je da će posle ovog uvoda uslediti kazna.

Ići će na disciplinsku? Premestiće ga u neko zabačeno skladište?

U projektivi ga neće više videti.

»Jedni su rekli da bi te poslali na disciplinsku. Drugi da treba da te premestimo. A ja sam rekao da tebe više nije moguće disciplinovati. Ti si već dugo tamo, kod onih. Otkad su tu, u našem gradu, ti si pored njih. To znamo. I to je sasvim u redu, da ne misliš. I ekolozi moraju da postoje. Samo ne ovako, Ivane, da svoje guraš u govna.«

Prvi put pomisli da će ga izbaciti na ulicu. Ali ne mogu, odmah mu dolete sledeća misao. Ima lekarsko uverenje. Njega ne mogu tek tako.

Imenjak, generalni direktor, malo rukom pokuša da izvaga debeli kartonski koverat koji je u dlaku sličan lekarskim kartotekama.

»Ovde je tvoj dosije. Vidiš. U ovome je tvoj šahtovski život. Sve je zapisano. Sav tvoj minuli rad smo sada malo popravili, znaš, Ivane. Sada smo ažurirali podatke. Ustanovili smo da ti je sve vreme, pošto si došao iz bolnice, pripadao beneficirani staž. I popravili smo tu grešku, i sve ti izlazi na dobro. Danas radiš poslednju šihtu. A posle u penziju, Ivane...«

Ivan se nasmeje. Kratkim »he, he«, kao kad se čovek nasmeje više zato što šala pripovedaču nije uspela nego samoj šali. Čeka šta će ozbiljno da kaže direktor. I kada ne izgovori više ništa, počinje da mu dopire do svesti.

Direktor se ne zajebava. Njegovo vreme je previše dragoceno za ovakve neslane šale.

Dopire mu do svesti šta mu je govorio direktor.

O uzrocima za takvu odluku nije pala nijedna reč, iako je mislio da će Kaplan hteti da zna upravo to. Ko? Kada? Kako? Kome? Odakle? A pre svega - zašto?

Ništa od toga. Samo da ide u penziju, rekao mu je. Da sedi ispred njega i sluša da je poslednji put na šihti. Da će ići u penziju. Kraj puta. Cilj koji je sa i te kakvim očekivanjem većina rudara jedva čekala. Poslednji put dati momcima za piće. Za pivo na kapiji. I on je zaboravio naučenu priču kako će prikriti Risiću glupo slanje podataka Hrustlu. Podataka koje nisu razumeli ni ona, ni Hrustl, ni novinar koji ih je objavio u novinama.

Nemoguće da ode u penziju, a da nikome ne da za pivo na kapiji. I omače mu se:

»Pa onda još нико не зна да радим последњу шиту. Када ћу им дати за пиће? За пиво? И коме? На капији...«

»Nikakve kapije neće biti, Ivane. Da ti ne bude na kraj pameti. Ako hoćeš da te ostavimo na miru, da te pustimo sa tvojim ekološkim ispadima i da ti ne tražimo nadoknadu za štetu koju si nam prouzrokovao!

Pokupićeš se sa šahta ko poslednje đubre i da te ne vidimo nikada više. Je l' si razumeo!«

»Štetu? Kakvu štetu sam napravio?«

»Kaljaš nam ugled. Iznosio si prljav veš napolje i napravio nam svinjariju. Ovde smo sve vreme. Ovde je trebalo da se dogovorimo. Trebalо je da dođeš kod mene ako te je nešto mučilo, a ne... Ugled si nam ukaljao. Imamo crnu mrđju. Svi sada čitaju da su doktori za ugalj pogrebnici rudara. Da se rudari živi sahranjuju. Da sami sebi kopaju jamu. Za sebe. A ne zbog uglja. Da smo mi krvili za to. Ja. Ja da ubijam moje momke. Je l' si mislio da ćemo to tek tako progutati? Da ću mirno preći preko toga? Nisi toliko lud da ne bi bio kažnjen, Ivane. Nikakve kapije šahta više nema za tebe. Ni za piće, niti da prođeš kroz nju. U šaht. Gotovo je. Sam si sebe zaustavio.«

U jednom trenu je osetio zrnce olakšanja, kada je pomislio da ni za Risu ne bi bilo milosti, da bi je čekalo mučno mrvarenje na disciplinskoj komisiji i svakakve podmetnute izmišljotine, javno pranje izmišljenih grešaka i na kraju radna knjižica, možda čak odštetna žalba. Šaht nije imao milosti kada je bila ranjena njegova veličina.

Zatim je pomislio da bi mogao da se izvini, da obeća da neće više i zamoli, ali ga je brzo prošlo.

Granica je pređena.

Nekada je igrao šah. Poznavao je taj osećaj. Trenutak kada ti postane jasno da je poraz neizbežan. Tračak nade je još samo da li može da se izvuče remi. Nerešeno. Ali kako?

Kako nerešeno ako je to igra gde će na kraju biti rešeno. Bez kompromisa.

Nerešeno? Remi je iluzija. Remi je i poraz. Možda dostojanstven poraz.

Dostojanstven poraz? Poraz ne može biti dostojanstven. Kao što ne postoji dostojanstvena smrt. Smrt je kraj. Onda je svejedno. Onda nema ničega. Ne. Onda ostaje samo ništa.

Gledao je u pod.

Da li je to on? Ovde? Sada? Na ovom stolu?

Da li je tamo Kaplan? Sa one strane stola? Direktor? Bog?

Odlučeno je. Nije nerešeno. Jeste kompromis, ali je i poraz. Progon. Nikada više neće moći kroz kapiju šahta. Nikakvi kamarati neće popiti za njegovu zadržanu šihtu. Neće biti burenceta sa izreckanim prekrštenim čekićima. Neće biti buketića alata. Ništa. Progon. Nikad više preko kapije.

A išao bi još?

O, da.

Išao bi u jamu?

Još kako!

Ugalj mirišel! Kao hleb.

Ovako će pešačiti mimo deponije i mirisati ga. Kao ranjena zver odbegli plen. Čas kiselkast, čas sumporast. Miris koji se naglašava kad dune vetar. Zgusne se negde između kraja nosne šupljine i grla. Nekima je odvratno. Rudarima ne. Odomaćen im je taj miris. Kao kora suvog, buđavog hleba u komodi, kada si gladan, a nema ničeg drugog da se stavi u usta.

Nikad više preko kapije, rekao je.

Nikada.

Mat.

Gledao je u pod. U vrhove svojih cipela.

Crne cipele. Šivene. Crna koža pletena u karlo pokriva nožne prste. Lepa mustra. Dopada mu se. Već dugo. Skoro deset godina. Ko zna koliko puta ih je već nosio na popravku đona. Mustru održava. Pazi. Četka. Maže kremom. Zatim čeka petnaest minuta i ispolira mekom krpom do sjaja. Dobre cipele. Kožne. Gde ih je beše kupio?

Nema više šahta.

Treba završiti. Otići. Poslednji put kroz kapiju šahta. Podigne pogled. Kaplan ga je gledao i čekao. Gledaju se u oči. Kaplan ima još malo proređene kose koja štrči na sve strane kao da ga je češljao vetar.

»Treba li još nešto da se kaže«, pita.

Kaplan polako i razgovetno odgovara:

»Ja sam svoje rekao, Ivane. Takva je odluka kolektiva. Nije samo moja. Bio sam »za« i ja sam to zapravo i predložio. Kolektiv se složio.«

»Kao i uvek.«

»Kao i uvek, Ivane. Znaš da se rudari drže zajedno.«

»Rudari...«

»Rudari, Ivane. Ti si malo zaboravio, znaš, Ivane. Zaboravio si gde živi beli hleb.«

Znaš gde? U crnoj rupi se krije beli hleb!«

Cipele su blistale. Kao i uvek. Kao već svih petnaest godina.

Gde ih je ono beše kupio?

Zatim ustaje. Sa olakšanjem, ali je bio težak kao olovo. Stane pored stolice, malo je gurne napred prema stolu i poravna da stoji pod pravim uglom na Kapljanov sto. Ne gleda ga više u oči.

»Srećno, gospodine direktore.«

»Srećno, Ivane...«

Generalnom zastane glas kao da će još nešto da kaže. I zaista:

»Znaš li ti, Ivane, da bi ovo što sada radimo moglo da se nazove Črepinškova metoda iskopavanja. Ne što si istrljao novinarima! Mi smo znali još onda kada si učestvovao na ekološkim demonstracijama, da nisi pravi rudar.«

Zastane u sred koraka i okrene se i zagleda u njegovo raščupano i proređeno vlasništvo i okruglinu lobanje, koja se providi kroz njega:

»Ne, gospodine Kaplan. Moralo bi se reći metoda iskopavanja Lojza Koprivnikara. A ne da je slinavko sa nabijenim nosem pokrao njegovo znanje.«

»Koprivnikara?«

»Koprive, da...«

»Onog nadzornika na...«

»Na koti »plus minus nula« zapada jame.

Ne nadzornika. Štajgera¹. Štajgera kakvog još nikada nije bilo na šahtu, niti će ga biti.«

»Koјi je umro...«

»Kada ga je oborilo na čelu. Na zapadu. Na koti »nula«, da to je Koprivina metoda iskopavanja.«

»Vidi, Ivane...«

»Bio je štajger. Zaista. A znao je više nego što znaju svi rudarski inženjeri i doktori zajedno!«

Kada je zakoračio napolje, vrata su se za njim tiho zatvorila. Hodnik je bio osvetljen topлом žukastom svetlošću. Zeleni zid i grubo nanošenje boje lignita

¹ štajger (rudarski žargon) – nadzornik. Pisac želi da naglaši uobičajenu rudarsku reč za nadzornika. (Prim. prev.)

su živo ulegali jedno u drugo, svetleli su na zidu. Ispod izglačanih crnih cipela sa kožnom pletenom mustrom tiho se ulegao meki tapison. Na svakih nekoliko koraka sa zida mu se osmehivao veseo, crnobeli portret drugog rudara, slika-nog u jami. Na radilištu. Sa lica prljavih kao kod dece, isticali su se beli zubi u osmesima kao kad bi se slikali veseli crnački džez muzikanti. Poznavao je svako lice, do poslednjeg, iako su neki bili mlađi više od petnaest godina.

Iz viđenja je još uvek poznavao sve rudare koji su radili u jami.

Još danas je išao, a sutra ne mora pre pet na autobus. Ni sutra, ni prekosutra, ni posle, ni sledeće nedelje. Nikada više.

»Pa, nikada više«, naglas je dodao ispred lifta, ali nije pritisnuo taster sa ugraviranim strelicom, okrenutom nadole. Crne, ko zna koliko puta popravljene cipele su zakloparale po ispoliranim kamenitim stepenicama i neka službenica koja je upravo prolazila pored, čula je glas sa donjeg odmorišta na stepeništu:

»Nosite se svil!«

Al occidente de la mina

(FRAGMENTO)

Translated by Damian Ahlin
Contact: damian.ahlin@gmail.com

CAPÍTULO 19.

Por encima de las escaleras en el tercer piso de los reemplazos de las instalaciones de la mina de carbón, dobla a la derecha. Un pasillo largo, negro en su centro sobre una alfombra verde musgo, tal cual como lo son los pozos mineros. Igual que un piso más abajo delante de la oficina de los proyectistas. Sedimentos. Humedad, encierro. Sin ventilación.

También aquí las luces de neón llenan el canal con una luz tenue y fría. En ambos lados cada tanto, un par de metros, se alza un bajo techo estructurado en madera con puertas verde oscuro, en las mismas unas placas con su inscripción en negro. Las paredes están cubiertas de polvo con el extraño color del lignito. Estas absorben la pálida iluminación de las lámparas difusas del techo. Entre las estructuras de los techos cuelgan unas fotografías y atraen sobre si los finos blancos haces de luz. En la profundidad de negras fotografías se aprecian grandes retratos de mineros sucios con cascós golpeados. Resaltan sus dientes sonrientes. Estos hacen rebotar la luz de neón como las mandíbulas de fósiles calaveras.

Camina hacia allí. Se detiene delante de la puerta en la cual dice presidente de la administración Dr. Ivan Kaplan. Tocayo. (Se llama igual)

Golpea. Escucha la orden. Entra en la oficina. Se asombra. En un invernadero grande y luminoso hay una mujer sonriente sentada detrás del escritorio administrativo.

“Señor Crepinsek, espere un momento. El director aún tiene una llamada.”

Parado en medio de la oficina. Mira el espacio detrás de la espalda de la sonriente mujer. En numerosas macetas de arcilla hay todo un jardín con plantas.

Todo, hasta la gran ventana, donde a través de la cual se ven las verdes ramas del abeto como olas desde el cerro al otro lado del río, como se aprecia también desde su oficina. Es muy diferente a estas hojas verdes en las rojas macetas de arcilla. Sobre la tierra negra de la cual crecen plantas de diferentes formas y estilos, hay puestas pelotitas de arcilla rojizas. Ni una planta tiene flor.

“Ahora se desocupó.” Lo interrumpe la risueña y le muestra la puerta que conduce de su oficina a la derecha. Abre y ve en la parte de enfrente de la oficina al doctor en ciencias mineras y escucha tras su espalda:

“¿Desea un café? ¿Té? ¿Agua?”

“Agua.” Le responde sin mirarla. Va en dirección al sector donde le indica el director.

Cuando se sienta, el director le dice: “Hace mucho que no nos veíamos Ivan.”

“Así es, señor director,” trata de mostrarse distendido.

“Y no estamos muy lejos, ¿sabés? Yo justo sobre ustedes. Digo, sobre la oficina de proyección.”

Iván no contesta.

“No tenías que ir muy lejos, si querías venir hasta mí. Y podrías decir si hay algo que no te parece bien. Si sabés, que en la jerga somos todos camaradas. Y para los periodistas tenemos nuestro interlocutor. No hay necesidad de pasarlo por alto.”

“¿Qué puede decir?” No hay nada que contestar.

“Ahora estamos en todos los diarios. ¡Como si tuviésemos a Dachau debajo de nosotros! Y las celdas de gas. ¡El crematorio está abajo, en la sala de electricidad, escribirán pronto! Si, Dachau,” no puede dejar de pensar en su genial idea, el presidente de la oficina de la administración minera.

Baja el tono:

“¿Vos sabés el daño que nos hiciste Ivan? ¡Y a vos mismo!”

Lo mira y espera, ya sabía que luego de esta introducción vendría el castigo.

¿Tendrá un disciplinario? ¿Lo irán a reubicar en algún depósito aislado?

En el área de proyecciones no lo verán más.

“Algunos dijeron que deberías ir a un disciplinario. Otros que te destinemos a otro lugar, a otra tarea. Yo, sin embargo pienso que a vos ya no hay forma de disciplinarte. Vos ya hace mucho tiempo que estás con los otros. Desde que están aquí, en nuestra ciudad, estás con ellos. Esto lo sabemos. Y no hay nada de malo en ello, no lo pienses. También debe haber ecologistas. Pero no de esta manera Ivan, como que todos somos una gran mierda.”

Primero piensa que lo van a echar.

Pero...si no pueden, recapacita. A continuación le viene otra idea a la cabeza, – tiene justificación médica -. No pueden echarlo a él así nomás.

Su tocayo, el director general, sostiene un sobre de cartón, que a la vista es muy similar a la historia clínica o al registro médico.

“Aquí tengo tu expediente. Ves. Aquí dentro está tu vida como en un ajedrez. Todo está escrito. Arreglamos un poco todo tu trabajo realizado, sabés Ivan. Ahora actualizamos tus datos. Llegamos a la conclusión que todo este tiempo, desde que llegaste del hospital, te correspondía un beneficio. Arreglamos ese error y vas a terminar bien. Hoy es tu último día. Después a jubilarse, Ivan...”

Ivan sonríe. Con un pequeño ja-ja, tal como cuando sonríe uno más bien porque al narrador no le salió el chiste y no por el chiste en sí mismo. Espera que el director le diga algo en serio. Y cuando no dice nada más, toma conciencia.

El director no está bromeando. Su tiempo es demasiado valioso para hacer este tipo de bromas.

Vuelve a tomar conciencia de lo que le dijo el director.

No hubo ni una sola palabra acerca de los motivos que llevan a esta decisión, aunque pensó que Kaplan querría saber justamente eso. ¿Quién? ¿Cuándo? ¿Cómo? ¿A quién? ¿De dónde? Pero por sobre todo... ¿Por qué?

Nada de eso. Solo que se jubila le dijo. Sí señor, está sentado delante de él y escucha... es su último día de trabajo. Se jubilará. Llegó al final del camino. La meta, que la mayoría de los mineros esperaba con tantas ansias. Invitar a los muchachos por última vez a una bebida.

Una cerveza en la entrada de la mina. También él se olvidó de la historia, de cómo va a cubrir el estúpido envío de datos de Risina a Hrustelj. Datos que no entendieron ni ella ni Hrustelj, ni el periodista que los publicó en el periódico.

No es posible que se jubile sin invitar a nadie a tomar una cerveza en la entrada de la mina. – Pensó. – Y se le escapó:

“Entonces nadie sabe que es mi último día de trabajo. ¿Cuándo los podré invitar a un trago? ¿Una cerveza? ¿Y a quién? En la entrada...”

“¡No habrá ninguna entrada a la mina Ivan! Que ni se te ocurra. ¡Si querés que te dejemos en paz y te dejemos con tus ideas ecológicas y no te exijamos una indemnización por los daños que nos ocasionaste!”

“¡Te vas a salir de este túnel como si fueras la última basura y que no te veamos nunca más! ¿Entendiste?”

“¿Daños? ¿Qué daños hice?”

“¿Que no entiendes? Ensucias nuestro prestigio. Te llevabas cosas afuera y nos hiciste mierda. Acá estamos todo el tiempo. Acá deberíamos ponernos de acuerdo. Deberías haber venido a mí, si tenías algún problema y no... Ensuciaste nuestro prestigio. Tenemos una mancha negra. Todos leen ahora que los doctores de la mina somos los que enterramos a los mineros. Que a los mineros

se los entierra vivos. Que se cavan su propia fosa. Para ellos, no por el carbón. Que por todo esto la culpa es nuestra. Yo. Que yo mato a mis pibes. ¿Te pensaste que nosotros nos lo tragaríamos todo así nomás? ¿Que yo lo pasaría por alto? No sos tan loco para no ser castigado Ivan. Ningún túnel al pozo no habrá más para vos. Ni para la cerveza, y mucho menos que puedas entrar. Al pozo. Se terminó. Sólo te pusiste el freno.”

La única pizca de alivio la tuvo cuando pensó que tampoco para Risina tendrían piedad y que le esperaba la tortura y el maltrato de la comisión de disciplina y algunas otras cosas que le serían inventadas, el hacer público los errores inventados y al final la libreta de trabajo, hasta quizás un juicio por daños. El pozo no conocía piedad, cuando estaba siendo herida su grandeza.

Luego pensó en pedir perdón, prometer que no se volvería a repetir y pedir... pero enseguida se arrepintió. El límite se había pasado. De vez en cuando jugaba al ajedrez. Conocía este sentimiento. El momento, cuando entiendés que la derrota es inevitable. Una pizca de esperanza queda al jugar al remi. Empate. ¿Pero cómo?

¿Cómo empate? ¡Si se trata de un juego donde se definirá al final! Sin compromiso.

¡Empate! El remi es una ilusión. También el remi es una derrota. ¡Quizás una honorable derrota!

Honorable derrota. La derrota no puede ser honorable. Como la muerte no puede ser honorable. La muerte es el fin. Luego no importa. Después no hay nada. No. Luego queda solo la nada.

Miraba contra el piso.

¡Este, es él? ¡Aquí? ¡Ahora? ¡En esta silla?

¡Está allí Kaplan! Al otro lado del escritorio. ¡El director? ¡Dios? Está decidido. No hay empate. Es un compromiso, pero también es una derrota. Expulsión. Nunca más podrá pasar por la entrada al túnel. Ningún camarada podrá gastar en bebidas su último jornal. No habrá ningún barril tallado con los martillos cruzados. No habrá un ramito de herramientas simbólicas de suvenir. Nada. Expulsión. Nunca más cruzar la entrada al túnel.

¡Iría todavía?

Oh, si...

¡Iría a la cueva?

¡Y cómo!

El carbón huele bien. Como el pan.

De esta manera tendrá que caminar pasando por el vertedero y lo olerá. Como una bestia salvaje herida a la que se le escapó la presa. Un poco ácido, un poco sulfuroso, cuando sopla el viento, se sienten estos olores. Se espesan entre las fosas nasales y la garganta. A algunos les molesta. A los mineros no. Se sien-

ten tan bien como en casa. Como una corteza de pan, seca y mohosa en un ca-jón, cuando tenés hambre y no hay otra cosa para poner en la boca.

Nunca más cruzarás la entrada a la mina, dijo.

Nunca.

Madre.

Miraba contra el piso. A la punta de sus zapatos.

Zapatos negros. Cosidos. El trenzado de cuero negro tapa los dedos de los pies. Linda cobertura, buen diseño. Le gusta. Hace mucho. Casi diez años. Quien sabe, cuantas veces los llevó a reparar la suela. Pero la cobertura aguanta. Los cuida. Los cepilla. Les pone crema. Luego espera quince minutos y los lus-trata con un trapo suave hasta darles brillo. Buenos zapatos. De cuero. ¿Dónde los compró?

No hay más pozo.

Habrá que terminar. Irse. Por última vez a través de la entrada de la mina.

Alza la vista.

Kaplan lo miraba y esperaba. Se miran a los ojos. Kaplan tiene unos pocos cabellos que le caen por todos lados, como si lo peinara la bórea.

“¿Queda algo más que decir?” pregunta.

Kaplan le responde despacio y claro:

“Yo ya dije lo que tenía que decir Ivan. Esta es la decisión de la junta. No es sólo mía. Sí estuve a favor y prácticamente yo lo propuse. La junta colectiva es-tuvo de acuerdo.”

“Como siempre.”

“Como siempre Ivan. Sabés que los mineros nos mantenemos unidos.”

“Los mineros...”

“Los mineros, Ivan. Vos ya te olvidaste un poco, sabes, Ivan. Olvidaste de donde conseguís el pan blanco. Sabés donde... ¡El pan blanco se esconde en un agujero negro!”

Los zapatos brillaban. Como siempre.

Como en todos estos quince años. ¿Dónde fue que los había comprado?

Luego se levanta. Aliviado, pero se sentía pesado como el plomo.

Se para al costado de la silla, la empuja un poco hacia adelante y la acom-o-dada, para que esté perpendicularmente con el escritorio de Kaplan.

No lo mira más a los ojos.

“Suerte, señor director.”

“Que tengas suerte, Ivan.”

Al director se le quiebra la voz, como si quisiese decir algo más.

Y en verdad lo hace.

“Sabés Ivan, que lo que estamos haciendo ahora, podría llamarse el método de desentierro de Crepinsek. ¡Y no que nos hayas ensuciado y acusado con los

periodistas! ¡Nosotros ya sabíamos desde entonces, cuando participabas de las manifestaciones ecológicas, que no eras de los nuestros, no sos un minero!"

Hace unos pasos y se detiene, gira en el lugar y fija su mirada en sus pocos cabellos despeinados y la redondez de su cráneo, que se ve a través de ellos:

"No, señor Kaplan. Debería decirse método de excavación de Luis Koprivnikar. Y no, que ese pendejo con esa nariz martillada se halla robado su conocimiento."

"¿Koprivnikar?"

"Ortigas, si..."

"Ese supervisor en..."

"En el ángulo más menos cero... si en la cota cero, al oeste de la caverna... Pero no el supervisor. ¡El jefe! Un capo con todas las letras, como no lo hubo y nunca lo habrá."

"Que falleció..."

"Cuando lo sepultó el derrumbe del frente. En el oeste, en el ángulo cero, en la cota, si.

Este es el método de excavación de Kopriva."

"Ves Ivan..."

"Fue un capo. Ciento. ¡Y sabía más que todos los ingenieros y doctores mineros juntos!"

Cuando salió, la puerta se cerró detrás de él suavemente. El pasillo estaba iluminado con una luz amarillenta cálida y suave. La pared verde y el rústico color del lignito se cubrían uno a otro, brillando en la pared. Se entregaba silenciosamente al suave tapiz debajo de los brillantes zapatos negros de cuero trenzado. A cada paso, desde la pared un retrato en blanco y negro tomado en la caverna le sonreía felizmente, cada vez otro minero. La cueva. De las caras sueltas como de niños se destacaban los blancos dientes entre sonrisas, como si se sacaran fotos unos músicos negros de jazz. Conocía todas las caras, hasta la última, a pesar de que algunos eran quince años menores.

A simple vista todavía reconocía a todos los mineros que trabajaban en la caverna.

Hoy todavía fue, mañana ya no tendrá que tomar el autobús antes de las cinco. Ni mañana, ni pasado mañana, ni después, ni la próxima semana. Nunca más.

"Y nunca más," dijo fuertemente delante del ascensor, pero no presionó el botón con la flecha grabada hacia abajo. Los zapatos negros, quien sabe cuántas veces arreglados, pisaron fuertemente las escaleras de piedra pulida y una empleada que justo pasaba por ahí, escuchó una voz del último peldaño de la escalera:

"¡Vayanse todos a la mierda!"

List of Translators

DAMIAN AHLIN (Argentina)

Born in 1973 in Buenos Aires, Argentina. Since 1996 he has been working at First Data as a QA technical analyst. He studied English and Portuguese for several years. He is a member of a Slovenian theatre group, the Slovenian folk group "Maribor", the Slovenian Cultural Organization, as well as a singer in and co-founder of the Slovenian choir in Carapachay. He has written and edited two books – *Besede dveh celin* (Words of two continents), which is made up of poems in Slovenian and Spanish, and *Café literario* (Literary coffee), which also includes

poems by Gregor Papez and Agustín Mojica. Both books were presented at the International Book Fair in Buenos Aires in 2014, as well as in Guadalajara (Mexico), Frankfurt (Germany), Quito (Ecuador) and Santiago (Chile). He lectures on literature, actively participates in seminars, and collaborates with Slovenian Embassy in Argentina. His first poems were published in the newspaper *Slovenec* (Slovenian) in 1991–1992. He has translated many works (from Spanish to Slovenian and vice-versa) and is preparing some other translations.

Contact: damian.ahlin@gmail.com

GERGELY BAKONYI (Hungary)

Born in 1984 in Budapest, Hungary. He graduated in Hungarian Philology and Pedagogy, later in Slovenian Philology from the Faculty of Philology at the Eötvös Loránd University in Budapest. He has continued his research at the doctoral level. His focus is on the literary genres in the Slovenian literature of the 19th century (the subject of his doctoral thesis), and he also publishes reviews about contemporary literature, paying particular atten-

tion to the great epic genres in verse. He has worked as a reader for several publishers. Since 2010 he has been publishing translations from Slovenian into Hungarian, and his translations of texts by Milan Jesih, Vlado Kreslin, Katarina Marinčič and the Freising manuscripts (Brižinski spomeniki) will soon see print. He has led seminars at his university and moderated literary events with authors from Slovenia.

Contact: gergelybakonyi@yahoo.com

DRAGANA BOJANIĆ TIJARDOVIĆ (Serbia)

Born in 1957 in Feketić, Vojvodina (Serbia). She finished elementary and secondary school in Koper, Slovenia. She graduated in Philosophy and Serbo/Croatian or Croatian/Serbian Language and Literature at the Faculty of Arts, University of Ljubljana. Between 1982 and 1992 she worked as the translator for Slovenian language at the Slovenian editorial board of the Translation Service of the Federal Authorities in Belgrade. Since 1993 she has been a court translator for Slovenian in Belgrade. She has translated numerous theoretical and prose texts and poetry from Slovenian (Tomaž Šalamun, Peter

Semolič, Uroš Zupan, Taja Kramberger, Brane Mozetič, Ifigenija Simonović, Berita Bojetu, Dane Zajc, Lado Kralj, Goran Vojnović, etc.) and into Slovenian (David Albahari, Stevan Raičković, Radmila Lazić, Saša Jelenković, Dragan Velikić, etc.), published in literary magazines and journals in Slovenia, Serbia, Montenegro, Bosnia and Herzegovina; radio broadcasts of her translations have appeared on the national *Radio Slovenia – ARS Programme*. She is also working as simultaneous interpreter from and into Slovenian. She is a member of the Association of Literary Translators of Serbia.

Contact: d.b.t@sbb.rs

PAULA BRAGA ŠIMENC (Romania)

Born in 1958 in Bucharest, Romania. She has an MA in French and Romanian Literature (1981) and a PhD in Education (1998), both from Bucharest University. She has worked as a researcher at the Institute for Educational Sciences in Bucharest. Since 2002 she has been living in Ljubljana, Slovenia, and working as a freelance translator. She has been translating

Slovenian prose and poetry since 2009. Her translations have been published in the main Romanian literary reviews. With the support of the Slovenian Book Agency, she has translated two books – Aleš Debeljak's anthology of poetry *Manufakturna prahu* (*Manufactura tărâii*, 2012) and Drago Jančar's novel *To noč sem jo videl* (*Azi-noapte am văzut-o*, 2014).

Contact: bragapaula@hotmail.com

JELENA DEDEIĆ (Serbia)

Born in Belgrade, Serbia, in 1975, she has a BA in Serbian Language and Literature and General Linguistics from the Faculty of Philology in Belgrade. Upon graduating from university she taught Serbian in elementary school, worked in daily newspapers as a proof-reader, and worked as a translator for numerous companies. She has been translating professional documentation from Slovenian into Serbian on diverse topics, such as economics, law,

pharmacy, accounting and insurance; on psychology for the publisher Psihopolis; as well as diplomatic correspondence and documents for the Embassy of the Republic of Slovenia in Belgrade. Since 2008 she has been translating professional publications for Faculty Doba from Maribor, Slovenia. Translated publications: Andrej Vizjak, Winners of Market Branches; Majda Pšunder, Antonija Milivojević Krajnčić, Behavior of Adolescents and

their Perception of Relations with Parents and School; OMW Users' Manual for the Rohe company. She has also been proof-

reading books and articles, teaching story-writing to students, and teaching Slovenian language in Belgrade to beginners.

Contact: jelena.rasic@sezampro.rs

LJUDMIL DIMITROV (Bulgaria)

Born in 1967. He obtained a degree in Bulgarian Philology (1992), combined with two additional majors – Journalism and Media – at Sofia University. He also graduated in Theatre Directing at the National Academy for Theatre and Film Arts in Sofia. He obtained his doctorate in Russian Literature in 1999. He is a professor of Russian Literature at the University St. Kliment Ohridski in Sofia, and a professor of Russian Drama and Theatre at the Theatre College "Lyuben Grois" in Sofia. Between 2005 and 2010, he was a lecturer for Bulgarian Language, Literature and Culture at the University of Ljubljana. He has authored several scholarly monographs (including *Bagrjana in Slov-*

enija with Ljudmila Malinova-Dimitrova, Ljubljana 2011), textbooks and books (anthologies and collections), over 150 publications in Bulgaria, Russia, Poland, the Czech Republic, Slovakia, Turkey, Italy, Serbia, Slovenia, etc. Also an editor, he translates works from English, Russian and Slovenian. He has translated several works by Slovenian authors into Bulgarian, among them, Aleš Šteger, Matjaž Zupančič, Zofka Kveder, Suzana Tratnik, Mojca Kumerdej, Andrej Blatnik, Andrej Morovič, Maja Novak, Tomaž Kosmač, Andrej Skubic, Mitja Čander, Stanka Hrastelj, Drago Jančar, Evald Flisar, Simona Semenič, Matjaž Zupančič and Vinko Möderndorfer.

Contact: ljudiv@abv.bg

MIROSLAV GRADEČAK (Croatia)

Born in 1983 in Varaždin, Croatia. He studied History, Macedonian Language and Literature and Slovenian Language and Literature at the Faculty of Humanities and Social Sciences in Zagreb. In 2010 he graduated, defending his thesis "Slovenian expressionist literature in historical context". Since 2011 he has been teaching history and Slovenian at Second High School in Varaždin. He has translated and

published various texts, among them several literary texts and two books in the field of history. In cooperation with the Council of the Slovenian national minority of Varaždin County and the Slovenian Cultural Association "Nagel" from Varaždin he promotes Slovenian language and culture in Croatia, and in this context he has organized literary evenings with the Slovenian famous writer Feri Lainšček.

Contact: mgradecak@yahoo.com

MARLENA GRUDA (Poland)

Born in 1984 in Zabrze, Poland. She graduated in Slovenian from the Institute of Slavonic Philology at the University of Silesia, where she is also enrolled in a doctoral programme at the Department of Philology. She focuses her research on literary studies and contemporary Slavic literatures, as well as translation theory. In her doctoral dissertation, she is researching the characteristics of the contemporary hero in Slovenian prose after 1991. In addition to conducting literary research which has recourse to the psychoanalysis of literary works, cultu-

rology-based literary theories, and cognitivism, she also contributes to various projects concerned with the promotion of Slovenian culture abroad. She translates Slovenian prose, poetry and essays. She has already translated works by several renowned Slovenian authors, such as Esad Babačić, Vladimir Bartol, Aleš Debeljak, Milan Dekleva, Tadej Golob, Andrej Hočevar, Milan Jesih, Edvard Kocbek, Srečko Kosovel, Nataša Kramberger, Svetlana Makarovič, Miha Mazzini, Boris A. Novak, Zoran Pevec, Klemen Pisk, Maja Vidmar, and Vlado Žabot.

Contact: marlena.gruda@gmail.com

ALEKSANDRA KRASOVETS (Russia)

Born in 1982 in Moscow, she studied Slovenian Language and Literature at Lomonosov Moscow State University (2000–2005), where she completed the thesis “The Genre Peculiarity of Drago Jančar’s Novels between 1970 and 1990”. Then she studied Russian Literature at Jean-Moulin Lyon III University in France. In 2006 she defended her MA thesis “Russian Avant-garde Poetry in the 1920s”, which also

covered the phenomenon of Russian expressionism. She completed her doctoral dissertation in 2012. She lived in Ljubljana between 2006 and 2014 and returned to Moscow in 2014. She translates scholarly, technical and literary texts, among them some by Goran Vojnović. She is a member of a group preparing a new edition of a Russian-Slovenian Dictionary at University of Ljubljana.

Contact: aleksandrakrasovec@yahoo.com,

TADEJA LACKNER-NABERŽNIK (Austria)

Born in 1964 in Slovenj Gradec, Slovenia. She finished studies of Translatology at the Karl-Franzens-University in Graz and studies of Psychotherapy at the University Donau-Uni-Krems. Currently she is studying Slovenian Language and Literature at the University of Vienna. In her research she focuses on children’s literature and is working on a MA thesis on the phylogeny of *Little Red Riding Hood* in connec-

tion to Svetlana Makarovič’s work *Rdeče jabolko* (The red apple). In addition to being employed in the field of psychotherapy, she works as a translator, interpreter and proof-reader for Slovenian and German. She translated into German works by Slovenian authors such as Maja Novak, Svetlana Makarovič, Sebastijan Pregelj and Danica Križanič Müller.

Contact: tadeja@lackner.at

JUN MITA (Japan)

Born in 1978 in Yokohama, Japan. He started with German Studies and obtained his PhD for the thesis on Belgian symbolism. Thanks to several governmental scholarships, he has studied in Heidelberg (Germany), Brussels/Ghent (Belgium) and Vienna (Austria) where he had the occasion to study Slovenian and Slovenian Literature. Between 2010 and 2011, he carried out research on

Slovenian symbolism at the Department of Comparative Literature in Ljubljana. Since 2014 he has been a lecturer at Kitasato University in Japan for German and Culture in Central Europe. As a literary translator, he has translated prose works from German, Dutch and French into Japanese, and he is now in the planning stage with a publisher for the translation of Slovenian literature.

Contact: junmitalcfr@hotmail.com

KSENIJA PREMUR (Croatia)

Born in 1962 in Zagreb. In 1986 she graduated in Russian Language and Literature at the Faculty of Humanities and Social Sciences in Zagreb, where she was honoured with the Vice-Chancellor's Award. Between 1990 and 1993 she worked as a junior assistant at the Department of Philosophy at the same institution. In 1997 she graduated from the Faculty of Arts in Ljubljana with the thesis "Dynamic structure of the conscience in Bergson's philosophy". In 1997 she received Master's degree in philology from the Faculty of Humanities and Social Sciences in Zagreb

with the thesis "Apart from publishing independent papers". She publishes translations of scientific and literary texts from English, Russian and Slovenian. In the academic year 1997/98 she worked as a senior lecturer for philosophy, aesthetics and Russian language at the High School of Musical arts in Lovran, as well as an independent translator in Zagreb. Between 1998 and 2001 she worked as an assistant lecturer in an Oriental Philosophy course at the University of Zagreb. Since 2005 she has worked as a freelance artist and translator.

Contact: ksenija.premur@zg.t-com.hr

DRAGA RINKEMA (The Netherlands)

Born in 1967, in Mirna Peč, Slovenia. She graduated from the Faculty of Arts in Ljubljana in German Language and Literature, Dutch and Sociology. After that she did postgraduate studies in Sociolinguistics and Applied Linguistics, doing research on Second Language Acquisition at the University of Amsterdam. Her work consists of teaching, writing and translating. She collaborates with different cultur-

al institutions in Slovenia and the Netherlands, among them the Centre for Slovenian Literature and the Dutch Foundation for Literature, and takes part in cultural projects between the two countries. She translated, from Dutch, the poetry of Rutger Kopland, Judith Herzberg, Gerry van der Linden and Jaap Robben. She received the translator prize "Lirikonov zlat." Also, she has written essays on language and

literature, including “Quiet field, diverse vegetation” and “Let us keep our dualis”. From Slovenian she has translated some contemporary poetry by Gregor Podlog-

ar, Meta Kušar, Alja Adam, Gašper Malej and Aleš Mustar; these have been published by the Review of Slavic Languages.

Contact: draga.rinkema4@gmail.com

LUCIA GAJA SCUTERI (Italy)

Born in 1985 in Ljubljana, she graduated in 2007 in Slovenian and Czech from the Faculty of Arts of the University of Naples “L’Orientale” (Italy) with the thesis “Maja Vidmar: an example of contemporary Slovenian poetry”. In 2011 she defended, at the same university, her MA thesis “Slovenian language: a diachronic comparing of TV-speech”. Afterwards, she enrolled in a doctoral course at the Faculty of Humanities at the University of Primorska in Koper. During her doctoral studies she is focusing on the development of Slovenian television-speech in the last thirty years (1980–2013) in rela-

tion to the political implications of the language question within Yugoslavian Slovenia. She was a recipient of a scholarship from the Škrabec association (2009). She has participated in various projects concerned with the promotion of Slovenian culture abroad: the World Festival of Slovenian Literature, University of Ljubljana (2006); the World Festival of Slovenian documentary film, University of Ljubljana (2012); the European project “Sustainable Networking for an Informal Language Learning Community”, University of Naples “L’Orientale” (2013). She has translated technical and scholarly texts.

Contact: lg.scuteri@gmail.com

DARKO SPASOV (Macedonia)

Born in 1976 in Kočani, Macedonia, he graduated from the Faculty of Philology at the Ss. Cyril and Methodius University of Skopje and obtained his MA degree in Theatre Arts at the ESRA – University for Audiovisual Arts in Skopje. He translates works from Slovenian, English and Russian for the Macedonian book market. He has regularly collaborated with the following publishers: Mladinska knjiga Skopje, Matica Makedonska, Kliker knjigi, Esra, and Miš Publishing. He has translated an assortment of contemporary Slovenian dramatic texts (Tina Kosi, Matjaž Zupančič, Dragica Potoč-

njak, Saša Pavček) and works by several renowned Slovenian authors, such as Andrej Rozman-Roza, Drago Jančar, Ela Peroci, Svetlana Makarovič, Barbara Hanuš, Cvetka Bevc, Nina Kokelj, Stanka Hrastelj, Marcello Potocco, Tadej Golob, Andrej Hočevar, France Bevk, Fran Milčinski, and others. He also translates plays by dramatists such as Siegfried Melchinger, Anton Chekhov, and Declan Donnellan. He works as dramaturge in *Teatar Komedija* in Skopje, and is a professor of dramaturgy at the University Gotce Delchev in Shtip.

Contact: polatski@gmail.com

NADEŽDA STARIKOVA (Russia)

Born in 1962 in Moscow, she has a PhD. After graduating from Moscow State University Lomonosov she has worked at the Institute of Slavic Studies (Russian Academy of Sciences) as a director of the Department and as a professor of Slovenian literature at the Department of Slavic Philology (Moscow State University Lomonosov). She has authored the following books: The Slovenian historical novel of the 1920s–1930s. Typology. Genealogy. Poetics (2006), Slovenian literature from the origins to the boundary of the 20th century (2010), Slovenian literature of the

20th century (2014). As a translator she has participated in these projects: Slovenia. The Path to Independence (2001), Literary Express (2001), Contemporary Slovenian Prose, Poetry, and Drama (2001) and others. Her published translations in Russian encompass works by Aleš Šteger, Aleš Čar, Esad Babačić, Andrej Blatnik, Dušan Jovanović, Evald Flisar, Drago Jančar, Mojca Kumerdej, and Maks Kubo. In 2010 she was honoured with the Tone-Pretnar-Award for ambassadors of the Slovenian language and literature abroad.

Contact: nstarikova@mail.ru

Co-financing Publications of Slovenian Authors in Foreign Languages

Slovenian Book Agency (JAK)

Founded in 2009, the Slovenian Book Agency (JAK) is a government institution that deals with all actors in the book publishing chain, from authors to publishers and readers.

Subsidies to translators for the translation of Slovenian authors

The main form of international promotion is the co-financing of translations from Slovenian into other languages. JAK annually publishes a call for applications for co-financing translations of Slovenian authors' books into other languages, including adult fiction, children's and young adult fiction, and essayistic and critical works on culture and the human-

ities, theatrical plays and comics. Publishing houses, theatres and individual translators can apply. In each case, a contract is concluded with the translator, and therefore all funding goes directly to him or her. The subsidy covers up to 100% of the translation costs. Grants cannot be awarded retroactively.

Mobility grants for Slovenian authors
The call for applications is published once a year. The applicant can be a Slovenian author who has been invited to a literary event abroad. The application must be enclosed with the invitation and the program of the event. The subsidy covers up to 100% of eligible travel expenses.

Contact

Javna agencija za knjigo Republike Slovenije / Slovenian Book Agency
Metelkova 2b, 1000 Ljubljana, Slovenia
Phone: +386 1 369 58 20
Fax: +386 1 369 58 30
Email: gp.jakrs@jakrs.si
Webpage: <http://www.jakrs.si/en/>

Trubar Foundation

The Trubar Foundation is a joint venture of the Slovene Writers' Association, Slovenian PEN and the Center for Slovenian Literature. The aim of the Trubar Foundation is to subsidize publications of Slovenian literature in translation.

Subsidies to publishers for the printing costs of books translated from Slovenian

Foreign publishers can apply for subsidies to publish unpublished translations of Slovenian authors in their native languages. The Trubar Foundation contributes up to 50% of printing costs. It does

not subsidize translation. Priority is given to the works of living authors who are already established in Slovenia. However, the Board will take all applications for works of fiction, poetry, drama, or literary essays into account, as long as they are originally written in Slovenian. The Board consists of seven equal members, including the Presidents of the Slovene Writers' Association and Slovenian PEN. They convene at least twice a year, usually in March and October. Therefore, applications received by the end of February and the end of September will be considered.

Contact

Društvo slovenskih pisateljev / Slovene Writers' Association

Tomšičeva 12, 1000 Ljubljana, Slovenia

Phone: +386 1 251 41 44

Fax: +386 1 421 64 30

Email: dsp@drustvo-dsp.si

Webpage: <http://www.drustvopisateljev.si/en/>

PETER REZMAN

The West of the Pit

Novel

Sample translation

| Bulgarian

| Croatian

| Dutch

| English

| German

| Hungarian

| Italian

| Japanese

| Macedonian

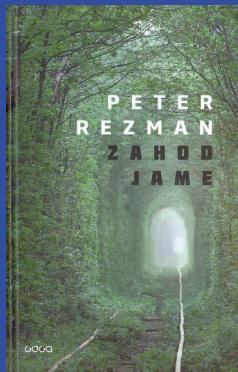
| Polish

| Romanian

| Russian

| Serbian

| Spanish

JAK
SLOVENIAN
BOOK
AGENCY

Slovenian Book Agency, Metelkova 2b,
1000 Ljubljana, Slovenia,
T +386 1 369 58 20 F +386 1 369 58 30
E gp.jakrs@jakrs.si W www.jakrs.si

